

TAMPEREEN YLIOPISTO

Eija Morottaja

SANKARILLISTEN HENKILÖKUVIEN TARINNALLINEN MUOTO

Featurejournalismi Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä ja Imagessa.

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2008

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

MOROTTAJA EIJA: Sankarillisten henkilökuvien tarinallinen muoto

Featurejournalismi Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä ja Imagessa.

Pro gradu –tutkielma 76 s. + liitteet 5 s.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2008

Pro gradu -tutkielmassa analysoidaan Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen ja Imagen henkilökuvia. Tutkielmassa tarkastellaan kolmea pääasiaa: henkilökuvien rakennetta, niiden tarinallisuutta ja keinoja, joilla artikkeleissa luodaan sankarillisuutta. Tutkimusaineisto koostuu neljästä henkilökuvasta.

Artikkeleita lähestytään Labovin kertomusrakenneanalyysin avulla. Tekstin jaottelu Labovin kategorioihin tapahtuu sisällön erittelyn kautta. Tutkimuksessa selvitetään, miten tarinallisuus näkyy muissa kuin uutisjutuissa, miten tarinoita tuotetaan, mitä elementtejä tarinat sisältävät ja mikä tarinasta tekee vetovoimaisen. Labovin kertomusrakenneanalyysi jakautuu kuuteen osioon; abstrakti, orientaatio, tapahtumien kehittelyjakso, evaluointi, ratkaisujakso ja päätäntä. Labovin analyysin evaluointi eli tarinan toinen taso tuodaan esiin sankarianalyysin kautta. Se pohjautuu pääosin Proppin kansantarujen tutkimukseen ja Greimasin draamallisen rakenteen tutkimukseen. Tutkimuksessa tarkastellaan henkilökuvien luomia sankaritarinoita, miten sankaruutta tuotetaan ja mitkä ovat ne yhtenevät keinot, joilla henkilökuvien kohteista tehdään sankareita.

Henkilökuvista löytyy Labovin analyysin kuusi osiota, mutta itse analyysi jäisi ontoksi ilman evaluointia eli sankaritarinoiden analysointia. Vaikkei Labovin analyysin pohjalta henkilökuvista voikaan rakentaa yhtenevää juttukaavaa, löytyy artikkeleista selkeät palaset, joista ne koostuvat: haastateltavan perhetausta ja historia, työhistoria, nykyinen työtilanne ja yksityiselämä, haastattelutilanteen kuvailu, joissa toimittaja on läsnä, vastoinkäymisten esiintuonti ja tragediat sekä tulevaisuus.

Henkilökuvista löytyy useanlaista sankaruuden tuottamista. Henkilökuvan kohde esitetään tavallisena, hyveellisenä sankarina, joka on säilyttänyt aitoutensa menestyksestään huolimatta. Henkilökuvista löytyy tuhkimotarinoita, joissa sankari saavuttaa menestyksen huonoista lähtökohdistaan huolimatta. Tuhkimotarinoihin liittyy usein vaikeuksien voittaminen ja se, että sankari taistelee omin voimin kohti menestystä. Yllättäen myös suomalainen sankaruus, sisu, työmoraali, vaatimattomuus ja nöyryys tulevat henkilökuvissa esiin, vaikka kyse on kohtalaisen nuorista haastateltavista. Kansainvälinen menestys lisää sankaruutta.

1. JOHDANTO	4
2. FEATURE LEHTIJUTUISSA	6
2.1 Uusi journalismi	6
2.2 Nonfiktiivinen feature	8
2.3 Henkilökuvat ja toimittajan roolin muutos	10
3. TUTKIMUSONGELMA JA -AINEISTO	15
3.1 Tutkimusongelma	15
3.2 Helsingin Sanomien Kuukausiliite ja Image	16
4. TUTKIMUSMENETELMÄ	18
4.1 Narratologia	18
4.2 Labovin kertomusrakennanalyysi ja Greimasin dramaturgia	19
5. SANKARUUS	22
5.1 Sankarilliset teot ja luonteenpiirteet	23
5.2 Mihin journalismi tarvitsee sankaritarinoita?	23
5.3 Suomalainen sankaruus – teot ja luonteenpiirteet	24
5.4 Draamallisuus muodostuu sankariteoista	26
6. LABOVIN KERTOMUSRAKENNEANALYYSI HS:N KUUKAUSILIITTEEN JA IMAGEN HENKILÖKUVISTA	27
6.1 Abstrakti	27
6.2 Orientaatio	30
6.3 Tapahtumien kehittäjäjakso	32
6.4 Ratkaisujakso	35
6.5 Päätäntä	37
7. LABOVIN EVALUOINTI ELI SANKARITARUANALYYSI HENKILÖKUVISTA	38
7.1 Tavallinen, hyveellinen sankari	40
7.1.1 Tavallista työtä	40
7.1.2 Tavallinen perhe	41
7.1.3 Tavallinen edelleen	41
7.2 Tuhkimotarina – kurjuudesta loistoon	44
7.3 Vaikeuksien kautta voittoon	46
7.3.1 Vastoinkäymiset	46
7.3.2 Hyvä ja paha	48
7.3.3 Inhimillistäminen	50
7.4 Yksinäiset sankarit	52
7.4.1 Yhteisön pelastaja	52
7.4.2 Sisäpiirin ulkopuolella	53
7.4.3 Omin voimin menestykseen	54
7.4.4 Auttaja	55
7.5 Suomalainen sankaruus	56
7.5.1 Sisu ja työmoraali	56
7.5.2 Vaatimattomuus ja nöyryys	58
7.5.3 Karisma	60
7.5.4 Muut suomalaisuuden symbolit	60
7.6 Kansainvälinen menestys ja sankaruus	62
8. PÄÄTELMÄT	64
8.1 Metodikritiikki ja narratologia	65
8.2 Labovin rakenneanalyysistä	66
8.3 Henkilökuvien koostumus	69
8.4 Evaluointi eli sankaruus	70
AINEISTO JA LÄHTEET	73
LIITE 1: Helsingin sanomien Kuukausiliitteen henkilökuva: Suu kiinni, Kalle!	77

1. JOHDANTO

”Olipa kerran...” Kun tarina alkaa kyseisellä sanaparilla, tietää lukija jo mitä odottaa. Satujen ja tarinoiden muoto, rakenne ja juonenkulku ovat iskostuneet tietoisuuteemme jo lapsuudessa. Osittain varmaan tästä johtuen suuri osa ihmisistä rakastaa tarinoita. Tämän ovat huomanneet myös nykypäivän tarinaniskijät, toimittajat ja muu mediaväki. Yhä enemmän niin lehti-, radio- kuin televisiojututkin on tehty perinteisen tarinan, kertomuksen muotoon. Ne noudattelevat jo Aristoteleen ajoilta tuttuja draamankaaria tai hyödyntävät kaunokirjallisia kerrontamuotoja. Usein ne tekevät tavallisistakin ihmisistä sankareita – vaikka väkisin.

Pertti Alasuutari (1993, 96) pitää kertomusta diskurssin muotona, jolla on huomattava kulttuurinen merkitys. Kertomusten kautta välittyy modernille ajalle ominainen kokemus historiasta, ajallisista muutoksista. Kertomuksen teoriassa on erotettu toisistaan tarina ja juoni: mitä kerrotaan ja miten kerrotaan. Tapahtumat ovat syy miksi juoni ja kertomus tehdään. (Tammi 1992, 8) Journalismin tutkimuksessa on havaittu, että myös uutistekstit voivat olla kerronnallisesti hyvinkin mutkikkaita ja vaikeasti eriteltäviä (Ridell 1994, 84). Uutisten kerronnallisuutta on tutkittu paljon ja siitä on kiistelty lähes yhtä paljon. Lavean kertomuskäsitteen kannattajat lähtevät siitä, että mikä tahansa jonkun laatima ja toisen vastaanottama viesti voidaan ymmärtää kertomukseksi. Kertomuksen kapeammin määrittävien mielestä kertomus on olennaisesti tietyn tapahtuman ja tapahtumakulun kronologinen selostus. Uutisissa kuvataan usein vallitseva tilanne, muttei käsitellä syitä ja seurauksia. Lisäksi uutisessa edetään yleensä tärkeimmäksi arvioidusta asiasta vähemmän tärkeisiin, kun kertomuksessa edetään kronologisessa syy-seurausjärjestyksessä. (Pietilä 1995, 43–44) Alasuutari (1993, 96) näkee kuitenkin joukkoviestinnän olevan rakentunut ennen kaikkea juonellisista kertomuksista. Erityisesti hän mainitsee viihteen, elokuvat ja sarjafilmit, mutta myös uutiset ja ajankohtaisohjelmat. Nekin ovat hänen mielestään kertomuksia loogis-kronologisista tapahtumaketjuista. Veikko Pietilän (1995, 12) mielestä kaikki uutiset eivät täytä kertomusteoriassa kertomukselle asetettuja kriteerejä. Tämän takia hänen mielestään uutisista tulisikin puhua seka-aineisisina teksteinä. Näin olleen kertomusmuoto olisi vain yksi uutisen ainesosa. Seija Ridell (1994, 103) ei näe

oleellisena journalistisen tekstintutkimuksen kannalta sitä, onko uutinen todella kertomus vai ei. Hänen mielestään uutisten tutkimiseen voidaan joka tapauksessa käyttää narratologian välineitä. Oleellisempaa Ridellin mielestä olisi selvittää olisiko narratologisista välineistä apua uutisten tutkimiseen. Hänen mielestään uutisten tutkimiseen tarvittavia työkaluja ei ole tarpeeksi. Journalismi on kuitenkin yhä enenevässä määrin paljon muutakin kuin pelkkiä uutisia. Se on ajankuvaa, reportaaseja, henkilökuvia ja elämyksiä. Journalismi penkoo taustoja, ammentaa historiasta ja luo kaiken tämän kautta yhä uusia tarinoita.

Toiset näkevät tarinallisuuden rantautumisen journalismiin uhkana, toiset voimavarana. Simo Sipola (1998, 91) on huolissaan uutisten viihteellistymisestä ja dramatisoitumisesta. Hän on huomannut siirtymistä uutisista tarinoihin (emt., 87) ja on huolestunut, mitä tarinallisuus tekee uutiselle. Toisaalta tarinat auttavat lukijaa ymmärtämään ja sisäistämään, mutta toisaalta ne voivat kuvata maailman mustavalkoisena ja yksinkertaistavat asioita. Helsingin Sanomien sunnuntaitoimituksen esimies Ilkka Malmberg kaipaava sanomalehtiin enemmän tarinoita. Hänen mielestään nykypäivänä sähköinen media huolehtii nopeudellaan skuppeista, kun taas lehdistöllä on mahdollisuus syventää ja taustoittaa näitä skuppeja, tehdä niistä ymmärrettäviä ja kiinnostavia. (Malmberg 1998, 47)

Tarinallisuutta muissa kuin uutisteksteissä on tutkittu vähän. Löytämäni lehtijuttujen tarinallisuuteen, kaunokirjalliseen muotoon ja nonfiktioon perehtyneet tutkimukset ovat lähinnä gradutasoisia. Mielestäni on selvittämisen arvoista se, miten tarinallisuus näkyy muissa kuin uutisjutuissa ja mitä elementtejä tarinat sisältävät. Aluksi tutkin henkilökuvien rakennetta, miten tarinoita henkilökuvissa tuotetaan ja mikä tarinasta tekee vetovoimaisen. Pääpaino on kuitenkin sankaritarinoissa. Tarkastelen henkilökuvien luomia sankaritarinoita, miten sankaruutta tuotetaan, mitkä ovat ne yhtenevät keinot, joilla henkilökuvien kohteista tehdään sankareita. Pyrin tutkielmassani läpivalaisemaan henkilökuvien tarinat. Toivon, että tämä henkilökuvien läpinäkyväksi tekeminen auttaa sekä nykyisiä että tulevia kirjoittajia hahmottamaan henkilökuvien koostumuksen ja kenties sitä kautta oppimaan ja oivaltamaan jotain uutta henkilökuvien tekemisestä.

Keskityn pro gradu-tutkielmassani Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen ja Imagen henkilökuvien analysointiin. Valitsin nämä kaksi lehteä tutkimuskohteeksi, koska mielestäni ne edustavat suomalaisen journalismin kärkeä nimenomaan feature-journalismissa.

2. FEATURE LEHTIJUTUISSA

2.1 Uusi journalismi

1960-luvulla Yhdysvalloissa syntyi journalismin suuntaus, jota kutsuttiin uudeksi journalismiksi. Sitä luonnehdittiin subjektiiviseksi ja kaunokirjallisuutta lähellä olevaksi reportaasijournalismiksi. Sen juuret ovat dokumentaarisen, kriittisen journalismin ja kirjallisen perinteen maaperässä. Uuden journalismin syntyyn vaikutti voimakkaasti Yhdysvalloissa 1960-luvulla tapahtunut kulttuurimurros, siitä seurannut opiskelijaradikalismi ja sukupuolinen vapautuminen sekä erilaiset alakulttuurit, kuten hippiliike. Uutta journalismia pidettiin uutena kirjallisuuden lajina, joka sijoittui jonkin fiktan ja fiktion välimaastoon. (Juusola 1988, 5) Se määriteltiin usealla eri tavalla. Osa näki sen kerrontateknisiin keinoihin perustuvana journalismin tekniikkana, osa määritteli sen juttujen aiheiden mukaan - se käsitteli aiheita, joihin tavanomainen journalismi ei kyennyt pureutumaan. Jotkut määrittelivät sen journalistisen lähestymistavan mukaan. Usein näistä syntyi sateenvarjokäsitteitä. Uuden journalismin alle mahtui erilaisia alalajeja kuten asianajo-, vaihtoehto-, tarkkuus-, underground- ja kirjallinen journalismi. (Juusola 1988, 57)

Uusi journalismi joutui lunastamaan paikkansa 1960-luvun journalistisessa kentässä. Se oli dokumentaarista ja taustoittavaa. Se käytti kaunokirjallisia keinoja ja oli ajankohtaista kirjoittamista, eräänlaista aikalaishistorian kirjaamista. Se halusi tuoda lehtijuttuihin taiteellista jännitettä. Tämä edellytti erilaisia toimintatapoja kuin mihin oli totuttu. Uudelle journalismille oli ominaista objektiiviseksi kutsutun journalistisen käytännön kritiikki. Objektiivisyys oli normi, eikä subjektiivisuutta helpolla hyväksytty osaksi

journalismia. Journalismi nähtiin riippumattomana ja osallistuva journalismi koettiin epäilyttäväksi. Kirjoittajat ottivat kirjoituksissaan kantaa, tulkitsivat ja nostivat henkilökohtaiset tuntemuksensa virallista todellisuuskäsitystä vastaan. Myös toimittajan rooli vahtikoirasta tarkkailijaksi oli suuri muutos. Nämä kahtiajaot tapahtuivat lähinnä sukupolvien välillä, konservatiivien ja edistyksellisten välillä. Silti varsinaista selvärajaista uuden journalismin koulukuntaa ei ollut. (Juusola 1988, 15–20) Uusi journalismi lähestyi asioita lähietäisyydeltä, tapahtumien ja ihmisten tasolta. Tekstin tuli välittää tiedon ohella myös elämyksiä. (Räty, 1998) Tyyli ja rakenne olivat lähes yhtä tärkeitä kuin itse sisältö. Uusi journalismi oli nimenomaan aikakauslehtijournalismia.

Suomeen uusi journalismi tuli 1980-luvulla, mutta se ei saavuttanut suurta suosiota. Uudesta journalismista tai muista vaihtoehtoisista liikkeistä ei vielä 80-luvulla ollut journalistisen tradition haastajaksi – elämysjournalismi jäi kuriositeetiksi, journalismin satunnaiseksi värittäjäksi, toteavat Hemánus ja Tervonen (1986, 10-23). Samaan aikaan, 1970 ja -80 lukujen taitteessa tapahtui lingvistinen käänne, joka vaikutti paitsi tiedotusopilliseen ajatteluun, mutta myös yleisemmin yhteiskuntatieteelliseen ajatteluun. Tämän myötä yhä kasvava tutkijajoukko alkoi lähestyä uutisia kerrontana. Siitä virisi kulttuurinen uutistutkimus, jossa uutiset tulkitaan kulttuurisiksi rituaaleiksi, joilla on oma osuutensa yhteiskunnallisen yksituumaisuuden tuottamisessa, säilyttämisessä, korjaamisessa ja muuttamisessa. Aiemmin uutistutkimuksessa keskityttiin hyvin pitkälle uutisen objektiivisuuteen ja vinoutumiseen eli faktuaalisuuteen ja vääristymiseen. Näin ollen tarkasteltiin uutisen ja maailman tapahtumien välistä suhdetta. (Pietilä 1995, 5) Siitä huolimatta, että uutisen kertomuksellisuudesta väitellään, tehdään journalistisista tuotteista narratologisia tutkimuksia. Nämä tutkimukset ovat perehtyneet muun muassa uutisen kerrontatasoihin, merkityksiin, siihen kuka uutisessa on kertoja ja kuka kuuntelija sekä miten informaatiopalat on valittu ja järjestetty. (Pietilä 1995, 65–76)

2.2 Nonfiktiivinen feature

Tarinallisessa muodossa olevia lehtijuttuja kutsutaan featureksi. Alun perin featurella tarkoitettiin kaikkia muita journalistisia muotoja paitsi uutista. Näitä olivat muun muassa poliisitiedotteet ja human interest -jutut. (Partanen 2007, 29) Feature-jutut ovat nonfiktiivisiä. Maria Lassila (2001, 12–15) määrittelee pro gradu -tutkielmassaan nonfiktioin faktatekstiksi, jossa käytetään kaunokirjallisen kerronnan tekniikoita, ja jossa kirjoittajan persoona on uutisjournalismista poiketen vahvasti läsnä. Nonfiktio voidaan käsittää genreksi, journalismia ja kaunokirjallisuutta sekoittavaksi lajiksi, mutta Lassila itse ei pidä nonfiktioita genreinä, vaan tyylien tai keinojen kokoelmana. Lassila laskee nonfiktioin vaihtoehtojournalismin piiriin. Nonfiktio on siis luonteeltaan vaihtoehtoista ja sen toteuttamisessa voidaan käyttää monenlaisia muoto- ja sisältöratkaisuja. Nonfiktioita voidaan käyttää useissa eri juttutyypeissä, kuten esimerkiksi kaikissa feature-jutuissa. Lassila löysi gradussaan kaksi juttutyyppiä, joissa käytetään pääosin nonfiktioin keinoja. Toinen niistä on reportaasi ja toinen henkilökuva. (Lassila 2001, 24) Anu Partanen (2007, 34) toteaa pro gradu -tutkielmassaan tekemiensä amerikkalaistoimittajahaastattelujen perusteella, että nonfiktio mielletään esimerkiksi amerikkalaisten toimittajien keskuudessa pitkiksi, kirjamaisiksi journalistisiksi töiksi ja feature viittaa selkeämmin lehtiteksteihin.

Lassila (2001, 17) laajentaa norjalaisen tutkijan Jo Bech-Karlsenin määritelmää reportaaista kaikkeen nonfiktioon. Sen mukaan feature-journalismille ominaista on läsnäolo, persoonallinen sävy, riippumattomuus tapahtumista ja ajankohtaisuudesta, asian valaiseminen eri puolilta, vaihtelu, kompositio, eppisyys, ympäristö- ja henkilökuvaus sekä tunteisiin vetoavuus. Partanen (2007, 30) luettelee gradussaan yhden uuden journalismin kehittäjästä Tom Wolfen määritelleen featuren journalismiksi, jossa on kohtauksia, dialogia, kolmannen persoonan näkökulma ja kuvausta arkipäivän yksityiskohdista. Erkka Mattinen (2005, 7) pitää henkilökuvia erityisenä joukkoviestinnän lajityyppinä. Hänen mielestään niille on ominaista viihteellisten ja uutismaisten piirteiden yhdistäminen, värikäs, tunteisiin vetoava kieli, draaman keinot ja henkilökohtainen näkökulma tapahtumiin.

Mikäli halutaan, että lukija eläytyy tekstiin tai päähenkilön elämään, ovat kaunokirjalliset tekniikat tehokkaita välineitä eläytymisen saavuttamiseksi. Kun lukija eläytyy tekstiin, kykenee hän palauttamaan mieleensä hyvinkin monimutkaisia asioita, kun ne kerrotaan tarinan muodossa. Kertomukset etenevät johdonmukaisesti ja viesti säilyy lukijan mielessä pitkään. Panu Rätty (1998, 146) ei näe lehtityössä kaunokirjallista ulottuvuutta, vaan hänelle kaunokirjalliset keinot ovat vain työkaluja. Pietilä kyseenalaistaa journalismin pitkän perinteen, jossa muoto ja sisältö erotetaan jyrkästi. Sen mukaan sisältö on pääasia, ja muoto määräytyy sen mukaan. Vaikka sisällön sanotaan usein määräävän muodon, asia ei välttämättä aina ole niin. Pietilä ottaa esimerkiksi uutisten kärjellään seisovan kolmion tai elementtikirjoittamisen. Kun journalisti omaksuu nämä muodonantotavoitteekseen, alkaa todellisuutta nopeasti hahmottaa näistä näkökulmista, jolloin muoto määrääkin sisältöä. (Pietilä 1995, 31) Feature-jutuissa muodolla on joskus jopa itseisarvo, ja muoto ohjaa sisältöä. HS:n Kuukausiliitteen esimies Lauri Malkavaaraa kertoo juttujen synnystä Lassilan gradussa: ”Kun Kuukausiliite suunnittelee juttua, aloitetaan usein sisällöstä, mutta hyvin pian puheeksi tulee myös muoto. Ja joskus se ottaa suorastaan etusijan. Mietimme, miten juttu olisi tehtävä, jotta onnistuttaisiin sanomaan juuri se, mitä halutaan sanoa.” (Lassila 2001, 36) Panu Rätty ei suunnittele tekstin rakennetta etukäteen tarkkaan. Hän hahmottele tekstin jaksot, avaukset ja keskeisimmät asiat etukäteen, mutta ei noudata niitä orjallisesti. (Rätty 1998, 144) Ilkka Malmberg korostaa jutun rakenteen tärkeyttä. Hän sanoo, että elokuvan muoto on tunkeutunut lehtireportaaseihin ja ne koostuvat kohtauksista, joiden ansiosta juttujen jännite säilyy. Ihanne olisi Malmbergin mielestä hyvä tarina. (Malmberg 1995, 171–175) Tämä kaikki pätee reportaasien ohella myös henkilökuviin.

Lassilan mukaan Suomessa feature-journalismi on jonkin verran lisääntynyt sanomalehdissä 90-luvulla, mutta on edelleen hyvin marginaalista. Juttujen tekeminen edellyttäisi erikoistoimittajan palkkaamista ja siltikin, koska juttujen teko on hidasta ja aikaa vievää, juttuja tulisi harvakseltaan. Maakuntalehdillä tähän tuskin on varaa. Sen sijaan aikakauslehdissä feature-journalismia on entistä enemmän. Usein näitä juttuja tehdään freelance-voimin. (Lassila 2001, 78–79) On oletettavaa, että featurejournalismi ei

tule ainakaan vähentymään aikakauslehdissä, sillä viime aikoina aikakauslehtijournalismikoulutukseen on panostettu entistä enemmän. Tampereen yliopistossa pidetään aikakauslehtijournalismin kursseja, Helsingin Taideteollisessa korkeakoulussa alkoi aikakauslehtijournalismin opintokokonaisuus syksyllä 2007 ja Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutti järjestää aikakauslehtijournalismin täydennyskoulutusta (Opetussuunnitelmat 2008). Panu Rätynäkee kuitenkin feature-journalismin uhkana kiristyvän kilpailun niin kustannustaloissa kuin aikakauslehtien, television, radion ja internet-julkaisujen välillä. Jos aikakauslehden sivut täyttyvät vähemmälläkin vaivalla, miksi maksaa enemmän viikkoja, jopa kuukausia, kestävien henkilökuvien tekemisestä, kysyy Rätynä (1998, 150).

2.3 Henkilökuvat ja toimittajan roolin muutos

Henkilökuvan kohteen valintaan vaikuttavat henkilön ajankohtaisuus ja hänen saavutuksensa. Yleensä kohteen elämässä on tapahtumassa jokin muutos tai hänen ajatuksillaan on yhteiskunnallista merkitystä. Henkilökuvat määrittävät sosiaalista todellisuutta. Mattisen (2005, 2–4) mukaan henkilökuvat uusintavat arvoja ja luovat uusia näkökulmia. Nämä tehtävät ovat joukkoviestinnän yhteisöllisiä funktioita. Helsingin Sanomissa henkilöhaastattelut muuttuvat henkilökuviksi 1980-luvulla. 1970- ja 1980-luvuilla henkilökuvat olivat vielä haastatteluja. Usein ne oli laadittu suoraan kysymysvastaus -muotoon. Näissä haastatteluissa haastateltava sai tuoda asiansa kohtalaisen kriittikittömästi esille. Erkkä Mattinen mainitsee poliitikkojen henkilökuvia tutkivassa liseniaattityössään ensimmäiseksi henkilökuvien muuttumisen merkkipaaluksi presidenttiehdokkaiden esittelyn Helsingin Sanomissa 1981–82, sunnuntaisivujen aloittamisen 1979 sekä ensimmäisen Kuukausiliitteen ilmestymisen huhtikuussa 1983. Kuukausiliite antoi tilaa paitsi laajentaa ja kehittää henkilöhaastatteluja myös tehdä niistä viihteellisempiä. Kuukausiliitteessä ilmeni jo heti alussa merkkejä uudelta tavasta tehdä haastatteluja. Toimittaja teki luonnehdintoja haastateltavasta, kommentoi tämän uraa ja haastateltavaa ihmisenä. Erilaisten tapahtumien kuvauksillakin pyrittiin lähinnä kertomaan millainen poliitikko on ihmisenä. Myös kirjoituksen kieli oli värikästä.

Nykyisen muotonsa henkilökuvat löysivät kuitenkin vasta 1990-luvun alussa. (Mattinen 2005, 23–29)

Henkilökuvien muutos oli kuitenkin sirpaleinen prosessi ja pitkään vanhantyyppiset ja uudentyyppiset artikkelit elivät rinnakkain. Mattisen (2005, 31–39) mukaan 1980-luvun puolivälistä 1990-luvun alkuun ilmestyi muutamia poliitikoista tehtyjä kirjoituksia, joilla oli kokeileva tyyli ja vaikutti, että niillä etsittiin uusia tapoja ja muotoja tehdä henkilöhaastattelu. Ne olivat ikään kuin ensimmäisiä kokeiluja kohti 1990-luvulla vakiintunutta henkilökuvan muotoa. 1990-luvun henkilökuvissa Mattinen huomaa uutena elementtinä draamallisuuden. Niissä pyrittiin tekemään artikkeleista elämyksellisiä sisällyttämällä tarinoihin draamallisia jännitteitä. Ne pyrkivät saamaan yleisön eläytymään päähenkilön rooliin ja rakentamaan selkeää jakoa hyvää ja pahaan. Vuosituhannen vaihteen poliitikkohenkilökuville ominaista oli niiden henkilökohtaisuus. Kärjistäen niissä etsittiin vastausta kysymykseen miltä tuntuu.

Samaan aikaan myös toimittajat alkoivat entistä enemmän kirjoittaa artikkeleita minämuodossa, jolloin lukijaa kohdellaan vertaisenaan. Erkkä Mattisen mukaan 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa toimittajan ja poliitikon suhde oli epätasa-arvoinen. Tämä tarkoitti sitä, että toimittaja oli hierarkkisesti poliitikon alapuolella. Tämä johti siihen, että toimittajan oli vaikea arvioida kriittisesti poliitikkoa. 1980-luvulla kuului ensimmäisen kerran itsenäisemmän toimittajan ääni, joka kuvaili asioita ja ilmiöitä. Tasaveroinen suhde alkoi kehittyä. Uusien kokeilevien artikkeleiden kautta myös haettiin uusia tapoja kritisoida poliitikkoja. 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun henkilökuvissa poliitikkojen ääni heikkeni entisestään ja toimittaja muuttuu anonyymiksi kertojaksi, joka kuvailee tapahtumia ja tilanteita. Vuosituhannen vaihteen henkilökuvissa lukija pääsee toimittajan kautta tapaamaan poliitikkoa. Tunnelma luodaan käyttämällä minä-muoto, kuvailemalla tarkasti haastattelutilannetta ja puhumalla lukijalle kuin vertaiselleen. (Mattinen 2005, 23–37) Toimittaja voi olla jutussa läsnä monella tavalla ja tasolla. Hän voi olla mukana jutussa yksikön ensimmäisenä persoonana, jolloin hän raportoi minä-muodossa. Yleisin muoto on yksikön kolmas persoona. Yksikön toista persoonaa käytetään opastavissa teksteissä. Läsnäolon voi kiertää passiivimuodolla. (Lundberg 1992, 43–45) Toimittaja

voi puuttua henkilökuvan tapahtumiin tai vain tarkkailla tilannetta ja raportoida siitä, mitä näkee tai hän voi aktiivisesti kommentoida tapahtumia. Toimittaja voi tosin olla henkilökuvissa myös näkymätön, jolloin tarinan kertoja ei tunnistaudu. (Lassila 2001, 59–62) Kun uusi journalismi syntyi 1960-luvulla Yhdysvalloissa, toimittajat loivat itse tietoisesti omaa imagoaan julkisuusmaailmassa. Myös heistä tuli julkisuuden henkilöitä. Journalistit halusivat kirjallista arvostusta, mutta myös myynnin edistäminen oli yksi motiivi näkyvyydelle. (Juusola 1988, 62–63)

Toimittaja Panu Rätty (1998, 138) on soveltanut uuden journalismin keinoja henkilökuviiin. Rädylle uusi journalismi merkitsee pyrkimystä vahvaan, todistusvoimaiseen, yksilön näkökulmasta ammentavaan asiatekstiin. Rätty korostaa henkilökuvan ja haastattelun eroa. Hänen mukaansa tietoa välittävän haastattelun aiheeksi riittää ihminen, mutta henkilökuvan tulee muokata tietoa ja kertoa myös maailmasta ihmisen ympärillä. ”Parhaimmillaan henkilökuva kasvaakin kertomukseksi ajasta, aatteesta, ihmisestä – maailmasta tässä ja nyt”, Rätty kirjoittaa. Henkilökuvien tekeminen vaatii paljon aikaa. Usein päähenkilöä seurataan moneen paikkaan, hänet halutaan nähdä useassa tilanteessa, jotta kokonaiskuvan muodostaminen on mahdollista. Päähenkilöä seurataan usein yrittämättä häiritä häntä, tilanne yritetään vangita tekstiin ja saada päähenkilön näkökulma paperille. Journalistisista henkilökuvista pro gradu -tutkielman tehnyt Taina Salomaa toteaa, että henkilökuvat tuovat henkilön lähemmäksi lukijaa, elämyksen tasolle. Hänen mielestään henkilön eläväksi tekeminen ei vaadi liuskojen pituisia selityksiä, vaan hyvä henkilökuva kertoo pienillä yksityiskohdilla henkilöstä jotain tärkeää. Yleensä henkilökuvien kohteena ovat suurmiehet ja julkisuuden henkilöt. Tavallisten ihmisten on vaikea päästä henkilökuviiin. Heidän täytyy ensin ylittää jollain tavalla uutiskynnys eli tulla ensin julkisuuden henkilöksi. Jokaisen ihmisen elämästä löytyisi varmasti henkilökuvan aineksia kosolti; tarinoita, tapahtumia, käännteitä ja ristiriitoja. (Salomaa, 1999, 8) Panu Rätyn (1998, 138) mielestä kohteen tulee olla tunnettu, mutta ei median loppuun kuluttama. Aiheen on myös hänen mielestään oltava ajankohtainen tai juuri ajankohtaistumassa.

Pro gradu –tutkielmaani varten olen haastatellut sekä Imagen päätoimittajaa että Kuukausiliitteen toimituksen esimiestä. Imagessa ja Kuukausiliitteessä pyritään siihen, että jokaisessa lehden numerossa olisi ainakin yksi henkilökuvaa. Imagen päätoimittaja Mikko Numminen (2006) kuvailee henkilökuvaa laajaksi henkilöjutuksi, jossa pyritään pääsemään mahdollisimman lähelle jutun kohteen mielenmaisemaa. Henkilökuvaa kontekstoidaan ja tulkitsee: kertoo esimerkiksi miten henkilöstä on rakentunut sellainen kuin hän on tai mihin laajempaan ilmiöön hän liittyy. Vaikka varsinaisia henkilökuvia lehdessä olisikin vain yksi, pyritään henkilökuvaa-lajityypin keinoja toteuttamaan myös pienemmissä henkilöhaastatteluissa. Kuukausiliitteen toimituksen esimiehen Lauri Malkavaaran (2006) mukaan lehti käyttää henkilökuvasta nimeä henkilöjuttu. Sekä Malkavaara että Numminen toteavat, että puhtaat lajityypit ovat vähitellen vähentyneet. Tämä tarkoittaa sitä, että melkein aina henkilöjuttu sisältää reportaasin aineksia tai liukuu hetkittäin esimerkiksi esseeksi. Malkavaaran mukaan voi yleistää niin, että uutisjutun ja aikakauslehden jutun ero on se, että uutisjuttu pyrkii olemaan rakenteeltaan aina sama. Aikakauslehden jokainen juttu pyrkii olemaan muodoltaan ainutkertainen. (Malkavaara 2006)

Henkilöjuttujen työstämiseen kuluu Malkavaaran (2006) mukaan Kuukausiliitteessä viikosta neljään viikkoon. Työprosessiin osallistuvat toimittaja, editoija, valokuvaaja tai kuvittaja, kuvatoimittaja ja taittaja. Editoija on tärkeä ja toimii prosessin alussa työnjohtajan roolissa. Työn valmistuttua editoija ja kirjoittaja käyvät tekstin läpi sana sanalta. Editoija valvoo myös kuvatoimittamista ja taittoa sekä kirjoittaa ingressin ja jatko-otsikot yhdessä toimittajan kanssa. Imagessa laajimmillaan henkilökuvaa rakennetaan kolme viikkoa, minimissäänkin kaksi viikkoa. Suunnitteluvaiheessa juttua käydään läpi kirjoittajan, kuvaajan, päätoimittajan ja Art Directorin kanssa. Yleensä toimittaja työstää varsinaista artikkeliaan yksin, mutta suunnittelutyöryhmä on yhteydessä kirjoittajaan prosessin eri vaiheissa. Editoijana toimii päätoimittaja tai toimituspäällikkö. Hänellä on jutun työstövaiheessa myös tärkeä sparraajan roolin. Numminen näkee, että henkilökuvaa vaatii muidenkin haastattelemista kuin pelkästään itse jutun kohteen. (Numminen 2006)

Jutun syntyprosessi on toimitusten esimiesten mukaan aika samantapainen. Kuukausiliitteen henkilöjutun työstäminen alkaa kirjoittajan ja kuvaajan kanssa pohtimalla mihin pyritään, miten, ja millaisia aineksia juttuun tarvitaan. Aineiston kokoamisen jälkeen mietitään, mitä halutaan sanoa ja päätetään millainen juttu tehdään. Kirjoittaessa ja editoitaessa valittua esteettistä koodia noudatetaan ja kehitetään. (Malkavaara 2006) Imagessa pohditaan jutun aihe ja näkökulma jo ennen henkilökuvan haastateltavan tapaamista. Henkilön haastattelun ja taustahaastatteluiden jälkeen jutun näkökulma vielä hioutuu. Kirjoittamisprosessissa editointi on tärkeässä roolissa artikkelia työstettäessä lopulliseen kuntoonsa. (Numminen 2006)

Imagen päätoimittaja Numminen (2006) näkee, että molempien lehtien henkilökuvat ovat huolellisesti tehtyjä ja lähelle meneviä juttuja, joissa henkilöstä muodostuu elävä kuva. Ne usein herättävät myös laajempaa keskustelua. Malkavaara (2006) näkee, että Imagen henkilökuvat ovat pitempiä kuin Kuukausiliitteen. Hän pitää niitä myös persoonallisempina ja varsinkin viime aikoina niissä on ollut enemmän muotokokeiluja. Koska Image on levikiltään Kuukausiliitettä paljon pienempi, henkilökuvien aiheet voivat olla myös paljon pienemmän yleisön tuntemia. Imagen Numminen taas näkee Kuukausiliitteen aihepiirin laveampana kuin Imagen. Toisaalta hän kokee, että Kuukausiliite ei pyri yhtä tiukkaan ajankohtaisuuteen kuin Image. Hänen mielestään Imagen aikahorisontti on eteenpäin katsova, kun taas moni Kuukausiliitteen juttu peilaa Suomen ja suurten ikäluokkien historiaan. Nummisen mukaan Imagen positio on marginaalin ja valtavirran välissä. Se esittelee lukijoilleen uusia ilmiöitä ja tuttuja asioita uudenalaisessa kontekstissa. Kuukausiliitteen position Numminen näkee selkeästi valtavirrassa: Se pysähtyy tekemään aikalaisanalyyseja siitä maailmasta, jossa lukijat elävät. (Numminen 2006)

3. TUTKIMUSONGELMA JA -AINEISTO

3.1 Tutkimusongelma

Tutkielmassani selvitän, millä tavalla Helsingin Sanomien Kuukausiliite ja Image rakentavat henkilökuvansa. Tutkin juttujen rakennetta sekä selvitän millaista kuvaa ne luovat kohteestaan. Lähestyn artikkeleita Labovin kertomusrakenneanalyysin avulla. Selvitän myös ovatko Kuukausiliitteen ja Imagen henkilökuvat sisällöltään perinteisiä sankaritarinoita. Etsin artikkeleista niitä tekstuaalisia keinoja, joilla kohteesta tehdään sankari. Tutkin siis rakenteen lisäksi sitä, näytetäänkö päähenkilö sankarillisessa roolissa, johon liittyvät vastoinkäymiset, niistä selviämiset, hyveellisyys ja urhoollisuus. Pyrin löytämään yleisiä piirteitä henkilökuvien luomista sankaruusdiskursseista. En keskity kuvaamaan yksittäisen toimittajan tuottamia tekstejä tai valintoja, enkä tiettyjen haastateltavien sankaruutta ja haastatteluja.

Olen valinnut analyysin kohteeksi neljä henkilökuvaa, kaksi Kuukausiliitteestä ja kaksi Imagesta. Kuukausiliitteen ja Imagen valitsin tutkimuskohteeksi, koska ne ovat lajityypin edelläkävijöitä Suomessa ja niitä harvoja lehtiä, joiden tekemät haastattelut täyttävät henkilökuvan kriteerit. Molemmilla lehdillä on myös pitkät perinteet henkilökuvien tekemisestä. Kumpikin lehti panostaa henkilökuviin, antaa sekä aikaa että rahaa juttujen työstämiseen. Lehtiin kirjoittavat Suomen arvostetuimmat featurekirjoittajat, joita on paitsi kiitetty, myös palkittu töistään. Image ja Kuukausiliite ovat myös tarpeeksi erilaisia keskenään. Kuukausiliite on valtamedia, jonka lukijamäärät liikkuvat miljoonassa. Image taas on marginaalisempi ja sen lukijamäärä on vain kymmenesosa Kuukausiliitteen lukijamäärästä. Tutkimani henkilökuvat ovat vuodelta 2004. Valitsin nimenomaan kyseiset neljä henkilökuvaa sen takia, että niiden haastateltavat ovat kaikkein tuntemia suomalaisia julkisuuden henkilöitä. Valintaan vaikutti myös se, että henkilökuvien kohteet ovat tarpeeksi erilaisia keskenään: he ovat eri aloilta, he edustavat molempia sukupuolia ja osalla on myös kansainvälistä menestystä. Analysoitavilta jutuilta edellytin tarinallista muotoa eli jätin pois artikkelit, jotka olivat lehdessä kysymys ja vastaus – muodossa. En huolinut mukaan myöskään juttuja, joissa käsiteltiin suoraan jotakin

ilmiötä henkilön kautta. Artikkelit keskittyvät selkeästi yhteen henkilöön, jotta jutussa ei sekoittuisi useamman henkilön tarinat. Lisäksi edellytin, että henkilökuvaa muotoutuu useasta haastattelijan ja haastateltavan tapaamisesta ja sen pituus on vähintään kolme sivua. Henkilökuvien mahdolliset kainalojutut jätin analyysin ulkopuolelle. Helsingin Sanomien Kuukausiliitteestä valitsin analysoitavaksi artikkelit muusikko Ville Valosta ja urheilija Kalle Palanderista. Imagen henkilökuvien kohteet ovat kirjailija Kari Hotakainen ja vaatesuunnittelija Paola Suhonen.

3.2 Helsingin Sanomien Kuukausiliite ja Image

Suomessa vain harvat lehdet julkaisevat kattavia feature-juttuja. Suurin syy lienee se, että ne ovat työläitä ja vaativat näin ollen paljon sekä aikaa että rahaa. Suomessa feature-juttuja julkaisevat muun muassa Helsingin Sanomien Kuukausiliite ja Image. Molemmat lehdet hyödyntävät osin samoja freelance-kirjoittajia ja –kuvaajia, mistä voidaan päätellä, että myös feature-juttujen tekijöitä on vähän.

Helsingin Sanomien Kuukausiliite on Suomessa feature-juttujen tuottajana edelläkävijä. Kuukausiliite ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1983. Vuoteen 1986 asti lehti ilmestyi nimensä mukaisesti kuukausittain, mutta seuraavat kymmenen vuotta kahden viikon välein aina vuoteen 1996 asti, jolloin Nyt-viikkoliite perustettiin. Kuukausiliitteen levikki on noin puoli miljoonaa, mutta lukijoita on lähes puolitoista miljoonaa. (Lassila 2004) Kuukausiliitteen esimiehen Lauri Malkavaaran (2006) mukaan lehden lukijamäärä on niin iso, ettei heillä voi olla selkeää kohderyhmää.

Image-lehti on perustettu vuonna 1985. Aluksi Imagea kutsuttiin kulttuurialbumiksi ja se ilmestyi vain kaksi kertaa vuodessa, myöhemmin neljästi. Aikakauslehteä Imagesta ryhdyttiin muokkaamaan 90-luvun alussa. Ilmestymiskerrat lisääntyivät ensin kuuteen ja sitten nykyiseen yhdeksään numeroon vuodessa. (Image 2005) Vuonna 2005 lehdellä oli lukijoita lähes satatuhatta. Lehden peruslukija on päätoimittaja Mikko Nummisen (2006) mukaan 20–40-vuotias mies tai nainen, aktiivi ja utelias, yhteiskunnallisista ja

kulttuurisista uusista asioista kiinnostunut kaupunkilainen. Numminen pitää kuitenkin ikää, asuinpaikkaa ja tulotasoa tärkeämpänä lukijoiden asenteeseen ja elämäntapaan liittyviä tekijöitä. Image keskittyy kahteen aihealueeseen; yhteiskuntaan ja populaarikulttuuriin. Nummisen mukaan Image pyrkii jäsentämään maailmaa, joka on moniulotteinen, ristiriitainen ja alati muuttuva - ja juuri siksi kiinnostava. Lehden arvoja tai sen asennemaailmaa kuvaavia sanoja ovat muun muassa uteliaisuus, laatu, kyseenalaistaminen, ilkkurisuus, syvällisyys ja viihdyttävyyys. Malkavaara (2006) kertoo Kuukausiliitteen emoyhtiön Sanoma-WSOY:n luokitelleen yhtiön arvoiksi luovuuden, luotettavuuden ja dynaamisuuden. Hän kuitenkin toteaa, että käytännössä Kuukausiliitteen arvot hahmottuvat joka numerossa: ”Jos Helsingin Sanomien tehtävä on joka päivä kuvata sitä millä tavalla maailma on tänään erilainen kuin eilen, niin Kuukausiliite kiinnittää huomiota muutoksiin, jotka tapahtuvat hitaammin. Pyrimme siis kuvaamaan maailman muuttumista ja ehkä siinä ohessa joskus myös toimimaan hyvän puolesta pahaa vastaan.”

Molemmat esimiehet näkevät Imagen ja Kuukausiliitteen suurimpana erona sen, että Kuukausiliite on päivälehdessä liite ja Image itsenäinen lehti. Kuukausiliite tulee kaikille Helsingin Sanomien tilaajille, kun taas Imagen jokainen tilaaja on nimenomaan halunnut lehden itselleen. Kuukausiliitteen lukijamäärä on osin tästä johtuen sekä huomattavasti suurempi että heterogeenisempi. Numminen muistuttaa, että vaikka Kuukausiliite ei luoteensa takia ole Imagen kilpailija, se on tärkeä journalistinen vertailukohta Imagen toimitukselle. Numminen pitää molempia aikakauslehtiä äärimmäisen kunnianhimoisina, jotka pyrkivät kehittämään ja uudistamaan aikakauslehden ilmaisua. Nummisen mielestä molemmissa lehdissä laatu näkyy pyrkimyksenä yksinkertaiseen ja selkeään ilmaisuun niin teksteissä, kuvissa kuin taitossakin. Tähän tavoitteeseen kummassakin lehdessä pyritään vahvalla ennakkosuunnittelulla ja Suomen oloissa poikkeuksellisen vahvalla editointikulttuurilla.

4. TUTKIMUSMENETELMÄ

4.1 Narratologia

Narratologia on kirjallisuuden tutkimuksen suuntaus, joka pohjautuu strukturalismiin. Narratologia tutkii kertomuksen tasoja, rakennetta ja olemusta. Narratologiassa erotetaan toisistaan tarina eli tapahtuma-aines ja diskurssi eli kertomuksen muoto. Narratiivista lähestymistapaa käytetään erityisesti tarinamuotoisten tekstien tai puheiden analysoinnissa, mutta mitään yhteistä narratiivista metodia ei ole kehittynyt, eikä edes yhtenäistä käsitystä siitä, mitä narratiivilla tai tutkimuksen narratiivisuudella tarkoitetaan. (Hyttinen et al. 2002, 1) Narratiivisen tietämisen luonne on poikkitieteellinen eikä sovi kokonaan minkään yksittäisen tieteenalan sisälle. Narratologia on syntynyt ajan saatossa, eikä sille voi määritellä yhtä kantaisää. Kehittäjiä ja edustajia on aina Aristoteleesta Barthesiin ja suomalaiseen Pekka Tammeen. Narratiivi tarkoittaa paitsi puhuttua tai kirjoitettua tapahtumaketjua eli tarinaa, myös tarinan kertomista, tarinan tekemisen prosessia ja tarinan kognitiivista skeemaa. Aristoteleelle juoni edustaa tarinan sielua. Hänen mukaansa juoni tarvitsee alun, keskikohdan ja lopun. Tämä on Aristoteleen analyysin keskipiste ja sitä monet tutkijat ovat kautta aikojen käyttäneet selittäessään mitä narratiivi on. (Johansson) Narratiivin aihe taas voi olla melkein mikä tahansa, sillä kaikki voi saada kertomusmuodon, esimerkiksi ateria, syntymä, ottelu, eilinen, huomisen mahdollisuudet. Narratiivi on ajallinen. Sillä on alku, keskikohta ja loppu, jotka seuraavat ajallisesti toisiaan. Narratiivi on myös dramaattinen: sen tapahtumat liikkuvat moraalisessa ja emotionaalisessa jännitekentässä. Narratiivi on juonellinen. Tapahtumat kytkeytyvät toisiinsa inhimillisten syiden ja seurausten ketjuina. Narratiivi on valikoiva, se kiinnittää huomion vain niihin seikkoihin, joilla on merkitystä juonen kulun kannalta. Narratiivi on kontekstuaalinen ja ainutkertainen. Sen tapahtumaketjut kytkeytyvät aikaan ja paikkaan. Samalla se on myös yleinen. Sen ainutkertaiset tapahtumat esittävät jonkin yleisemmän ”totuuden” inhimillisestä kokemuksesta. Narratologian analyyseja ovat muun muassa kertoja asenne –analyysi, joka selvittää mikä on kertojan asenne kertomuksen henkilöihin. Elämäkerrallisen tutkimusotteen aineistona ovat nimensä mukaisesti elämäkerrat. Juonirakenneanalyysi perehtyy tekstin merkityksiin ja narratiivinen analyysi tarkastelee tarinoita henkilökohtaisina konstruktioina, joita yksilö tuottaa rakentaakseen identiteettiään ja elämäänsä. (Hyttinen et al. 2002, 1) Myös Labovin kertomusrakenneanalyysi on yksi narratologian analyyseistä. Useat narratologian menetelmät keskittyvät sisältöön, mutta Labovin kertomusrakenneanalyysi on selkeimmin kertomuksen rakenteeseen keskittyvä analyysi.

Se on ollut usean akateemisen tutkijan lähtökohta, jota he ovat kehittäneet ja laajentaneet. Analyysi nähdään usein sellaisenaan liian kapea-alaisena, mutta rakenteistamisen periaate näyttää olevan toimiva. (Johansson)

4.2 Labovin kertomusrakenneanalyysi ja Greimasin dramaturgia

William Labov (1972) tutki New Yorkin mustan jenginuorison kertomuksien rakennetta. Haastateltavilta kysyttiin, olivatko he koskaan olleet tilanteessa, jossa ajattelivat todella olevansa hengenvaarassa. Nuorten vastauksia hän analysoi kehittämänsä kertomusrakenneanalyysin avulla. Hän havaitsi tutkimuksessaan kertomusten jakautuvan kuuteen erilaiseen osaan: abstrakti, orientaatio, tapahtumien kehittelyjakso, evaluointi, ratkaisujakso ja päätäntä. Labov vertaa rakenneosiaan Aristoteleen alku, keskikohta ja loppu -rakenteeseen. Hän on havainnut, että nämä rakenneosat löytyvät lähes kaikista kertomuksiksi luokiteltavista tarinoista. Labov myöntää, että toki tarinoissa voi olla monimutkaisiakin tarinankulkuja, mutta yksinkertaisimmillaan niistä löytyvät hänen esittämänsä osiot. (Labov 1972, 363) Labovin työn perusoletus on rationalistinen ja se olettaa, että kieli edustaa todellisuutta. Labovin kertomusrakenneanalyysi on kaavamainen ja tekstin jakaminen sen kategorioihin on tulkinnanvaraista. Menetelmän avulla on vaikea löytää tekstistä suurempia merkityksiä. Puutteistaan huolimatta kertomusrakenneanalyysiin viitataan laajasti ja sitä käytetään viitekehyksenä. Monet akateemiset tutkijat ovat valinneet Labovin mallin lähtökohdaksi, jota sitten kehittävät eteenpäin (Johansson).

Labov tutkijakollegoineen huomasi narratiivien analysoinnin keskittyvän myytteihin ja kansantarinoihin. He näkivät henkilökohtaisten tarinoiden edun nimenomaan siinä, että ne olivat henkilökohtaisista kokemuksista ja vastakohtia monimutkaisille anonyymeille kansantarinoille. Featurejuttujen kohteet kertovat elämästään periaatteessa samalla tavalla. Erona on se, että teksti kulkee toimittajan kautta, joka tekee lopulliset päätökset rakenteesta. Labov tekee hyvin tarkkaa analyysia haastateltavien lausejärjestyksistä ja tutkii tapahtuneiden tapahtumien ja kertomuksen temporaalista yhteneväisyyttä. (Labov

1972, 363–373) Itse keskityn pelkästään Labovin luoman tyypillisen narratiivin rakenteeseen henkilökuvia analysoidessani. Lehtiteksteissä kun kronologia on usein rikottu takaumilla ja tulevaisuuden pohdinnoilla.

Labovin kertomusrakenneanalyysin osat:

1. Abstrakti eli yhteenveto

Kertomuksen aloitus, jolla tiivistetään kertomuksen keskeinen sisältö. Siinä kuvaillaan ja tuodaan esiin, mistä tarinassa on kyse.

2. Orientaatio eli johdanto

Tarinan tilanteen esittely ja kehystäminen. Vastataan kysymyksiin kuka, koska, mitä ja missä.

3. Tapahtumien kehittelyjakso eli kehittyvä toiminta

Tarinan varsinainen toiminta, sanominen ja tekeminen. Kertomuksen laajin osa. Vastaa kysymykseen mitä sitten tapahtui.

4. Evaluointi eli arviointi

Tapahtumien arviointi. Selvittää miksi tarina on kerrottu ja mikä merkitys sillä on. Tämä on tavallaan kertomuksen toinen taso. Se voi esiintyä täysin omana osionaan tai se voidaan ripotella useisiin kertomuksen kohtiin.

5. Ratkaisujakso eli tulos

Kertomuksen olennainen osa tiivistetään. Kerrotaan mitä lopulta tapahtui. Ratkaisu konfliktiin.

6. Päätäntä eli loppu

Lopettaa kertomuksen.

(Labov 1972, 363–373)

Labov on kehittänyt kertomusrakenneanalyysinsä lähinnä suullisten kertomusten analysoimiseen. Tästä johtuen voi olla, etteivät Labovin määrittelemät osat ole välttämättä löydettävissä kaikista kirjoitetuista kertomuksista. Labovin kertomusrakenneanalyysi soveltunee hyvin lehtitekstien analysointiin, mikäli väite siitä, että journalismi on mennyt entistä enemmän tarinallisempaan muotoon pitää paikkaansa. Voidaan olettaa, että erityisesti menetelmä sopisi feature-tyylisiin juttuihin, joita

perinteisesti pidetään nimenomaan tarinallisina. Tekstin jaottelu Labovin kategorioihin tapahtuu sisällön erittelyn kautta. Olen jakanut henkilökuvien tekstin kertomusrakenneanalyysin eri osioihin, käyttäen koko ajan samaa jaottelulogiikkaa. Käytännössä olen toteuttanut tämän siten, että olen merkinnyt osiot artikkeleihin eri väreillä ja evaluoinnin olen paksuntanut. Olen liittänyt tutkielmani loppuun analysoimani Kalle Palanderin henkilökuvan, josta selviää miten jaottelu on käytännössä toteutettu. Jaottelulogiikka tarkoittaa sitä, että keskenään samassa tilassa tai ajassa tapahtuvat kohtaukset sijoittuvat kaikki samaan osioon. Jokaisen kategorian kohdalla analysoin, miksi olen päätenyt luokittelemaan tekstien osat tiettyjen otsakkeiden alle. Labovin analyysin evaluoinnin eli tarinan toisen tason tuon esille sankarianalyysin kautta, joka pohjautuu pääosin Proppin kansantarujen tutkimukseen, Greimasin draamallisen rakenteen tutkimukseen sekä suomalaiseen sankarikäsitykseen.

Semiootikko A.J. Greimas (1980, 237) on havainnut kertomuksissa usein esiintyvän riippuvuussuhteen sosiaalisen ja yksilöllisen alueen välillä. Usein tämä yhteys muodostuu kertomuksessa yhteisön olemassaolon ja järjestyksen vaarantuessa ja yksilön palauttaessa tasapainon yhteisöön. Samalla kyse on myös yhteisöllisten arvojen uusintamisesta. Yhteisö valitsee keskuudestaan arvojensa puolustajan. Tästä henkilöstä tulee hyvän ruumiillistuma, joka käy taisteluun pahaa vastaan. Kertomus on myös päähenkilön kykyjen näyttö. Hänen arvonsa mitataan tehtävän onnistumisen tai epäonnistumisen kautta. Onnistuessaan yksilö nostaa yhteiskunnallista arvoaan. Analysoin luvussa 6 abstraktin, orientaation, tapahtumien kehittelyjakson, ratkaisujakson ja päätännän. Evaluointi on omana osiona luvussa 7, sillä se kattaa tarinan toisen tason, joksi olen henkilökuvissa mieltänyt kohteen sankaruuden.

5. SANKARUUS

5.1 Sankarilliset teot ja luonteenpiirteet

Mikä on sankaruutta, millaiset luonteenpiirteet sankaruuteen liitetään ja millainen draamallinen kerronta luo sankaruutta? Pertti Hemánus (2000) on määritellyt sankarin henkilöksi, joka tekee mahdottoman mahdolliseksi tai ainakin pääsee niin lähelle mahdottomuutta kuin mahdollista. Jotta henkilö mielletään sankariksi, tulee suorituksen jollain tavalla olla koko yhteiskunnalle arvokas. Myös kansantaruissa sankaruuteen liitettävät ihanteelliset arvot ja ominaisuudet esitetään tekoina. Kyse on aktiivisesta toiminnasta, joka tuottaa ympärilleen niin hyötyä ja ihailua kuin myös häviämistä, nöyryytystä ja koston aikeita. (Kupiainen, 2000) Vladimir Proppin mukaan saduissa sankarit vaihtuvat, mutta niiden toiminta ja tehtävät ovat samankaltaisia. Satujen toiminta on itseänsä toistavaa eli samat toiminnat toistuvat sadusta toiseen. Yksinkertaistaen niissä sankari tekee uroteon, kohtaa matkalla vaikeuksia ja koettelemuksia, mutta selviää voittajana ja saa sankarinviitan ylleen. (Propp 1968, 25–65) Sankari tarvitsee kuitenkin motivaation teolleen. Saduissa se voi olla prinsessan pelastaminen tai uhkaavan vastustajan tuhoaminen. Nyky-yhteiskunnassa sankaruus yhdistetään yleensä jollain tavalla työhön. Henkilö on julkisuudessa työnsä edustajana, vaikka asiaa lähestyttäisiinkin henkilökohtaisella tasolla. Sankaruus muodostuu suhteessa toisiin samanlaisiin. Sankari eroaa jollain tavalla yhteisönsä muista yksilöistä ja tämä ero tekee hänestä sankarin. Sankaruutta tuotetaan julkisuudessa. Tätä julkisuutta luovat kertomukset, joissa sankarit elävät. Niitä tuotetaan kertomalla uroteoista ja korostamalla sankarillisia luonteenpiirteitä. (Kupiainen, 2000) Urotekoja ja mahdottomia saavutuksia pönkitetään lisäksi sankarikuvaan sopivilla luonteenpiirteillä, kuten hyveellisyydellä. Tarinoissa oleellista on tietty kaava ja kerronnan logiikka. Henkilöt asetetaan kulloisenkin tarinan edellyttämään rooliin. Koska monipuoliset tai ristiriitaiset henkilökuvaukset rikkoisivat kerronnan konventioita, jäävät karakterit usein yksiulotteisiksi. (Ollila, 2000) Journalismiin sankarikuvat rantautuivat 1990-luvulla, jolloin henkilökuvat löysivät nykyisen muotonsa. (Mattinen 2005, 23–29)

5.2. Mihin journalismi tarvitsee sankaritarinoita?

Mutta mihin journalismissa tarvittiin sankaritarinoita niiden synnyn aikaan 1990-luvulla? Helkama ja Seppälä (2004, 2) ovat tutkineet Apu-lehden ja Suomen Kuvalehden henkilöhaastatteluiden kautta suomalaisten arvomuutoksia. Tutkimuksessa he toteavat, että ”1980-luvulta 1990-luvulle siirryttäessä tapahtui arvomurros individualistisempaan suuntaan, mutta 1990-luvulla arvot eivät enää suuresti muuttuneet”. Heidän tutkimuksensa mukaan 1980-luvulla ei ihmisiä tuotu niin voimakkaasti esiin yksilöinä kuin myöhemmin. Lehdistä oli vaikea identifioida henkilökeskeisen jutun kategoriaa. Nämä havainnot sinänsä todistavat siirtymistä 1980-luvun yhteisöllisemmästä ajattelutavasta yksilökeskeisempään ajattelutapaan 1990-luvulla (emt. 25) Tutkimuksen mukaan lehdissä korostuivat 1980-luvulta 2000-luvulle tultaessa sellaiset arvot, jotka tukevat kilpailukykyä ja yhteiskunnan uudistumista – työ, suoriutuminen ja muutosvalmiusarvot ovat olleet arvomainintojen kärjessä. (emt. 30) Tämä voi osittain selittää myös lehdistöön ilmaantuneiden sankaritarinoiden syntyä. Muutos individualistisempaan suuntaan toi yksilön keskeiseen asemaan ja se näkyi vähitellen myös henkilökuvien sisällössä. Kun siirrytään henkilökeskeisempään journalismiin ja tarinallisiin artikkeleihin, tulee nopeasti mukaan myös dramaturgia ja tarinoiden vaatimat osapuolet, kuten sankari. Myös 1990-luvun laman voi olettaa vaikuttaneen henkilökuvien kehitykseen. Kansa oli kokenut kovia, joukkotyöttömyys velloi, perheet voivat huonosti, eikä tunnelin päässä näkynyt valoa. Tällaisessa tilanteessa tarvitaan sankareita. Vaikka tiedotusvälineet eivät enää kykene luomaan koko kansan yhteisiä kokemuksia, on niillä suuri vaikutus kriisitilanteissa, jollaiseksi lamankin voi lukea. Toisaalta taloudellinen lama vaikutti myös mediatoimialaan. Mediataloista tuli entistä selvemmin liikeyrityksiä, joiden tehtävä oli tuottaa omistajilleen voittoa. Kannattavuuden korostaminen vaikutti mediataloissa muun muassa uutistuotannon jatkuvana tehostamisena ja mainostajia houkuttelevan sisällön lisääntymisenä. (Luostarinen & Uskali 2004, 450) Kun yhä enenevässä määrin tiedotusvälineillä on pyrkimys paitsi informoida myös tuottaa elämyksiä, sekoittuvat mediavälitteisessä nykykulttuurissa yhä useammin fakta ja fiktio, asia ja viihde. (Lehtonen 2006) Houkuttelevaksi sisällöksi voidaan katsoa juuri

journalismi, jossa sekoitetaan viihdettä ja faktaa. Henkilökuvat ja sankaritarinat istuvat hyvin tähän kaivattuun muottiin.

5.3 Suomalainen sankaruus – teot ja luonteenpiirteet

Sankaruus mielletään yleensä ennen muuta kansalliseksi ilmiöksi. Suomalaisten sankareiden sankaruus rakentuu usein kansallisista symboleista. Esimerkiksi urheilijasankareiden taustalle näemme sielumme silmin siniristilipun hulmuamassa. (Lehtonen 2006) Tällaisilla identiteettisymboleilla on kaksi tehtävää. Yhtäältä ne lisäävät ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta, toisaalta erottavat meidät muista, korostavat eroja. (Laaksonen 2005, 136) Jo 1940-luvulla kansainvälinen menestys ja julkisuus auttoivat menestymään myös kotimaassa. Tuolloin esimerkiksi muotoilu sai osakseen huomiota myös ulkomailla. Erityisesti tätä gloriaa toivat kansainväliset palkinnot, joista uutisoitiin tehokkaasti. Samalla muotoilusta tuli media-ilmiö, joka oli alalle aivan uutta. (Kalha 2005, 82) Mikko Lehtonen (2006) epäilee, että sankaruuden ja kansallisuuden kytkös toisiinsa saattaa olla löyhtymässä. Hänen mukaansa kansalainen on korvautumassa kuluttajan hahmolla. Perinteiset kansallissankarimme ovat olleet Saarijärven Paavo -tyyppisiä hahmoja, jotka kiristävät vyötään ja varautuvat pahimpaan. Kuluttaja sen sijaan näkee usein toiminnat ja niiden tarkoituksen lähinnä ”tässä ja nyt” ja nimenomaan vahvasti omasta näkökulmastaan. Yhteisön paikan ottaa siis yksilöllisyys, jolloin kysymys sankaruudesta ei nouse esiin samaan tapaan kuin kansalaisuuden alueella, koska sankaruus on aina sosiaalinen, yhteisöllisesti määrittyvä asia. Kuluttajuus myös purkaa vanhoja hierarkioita: enää sankareita eivät ole vain aristokraatit, urheat sotilaat, inhimillisten tragedioiden uhrit tai muut poikkeusihmiset. Sankaruus on demokratisoitunut. Yhtäkkiä me kaikki olemme potentiaalisia sankareita. (Lehtonen 2006)

Vahvasti suomalaisuuteen liitettävistä luonteenpiirteistä tehdään useinkin hyveitä. Näitä ovat muun muassa vähäpuheisuus, sisu, vaatimattomuus, sitkeys, uutteruus, mutta myös umpimielisyys, itsepäisyys, jäykkyys, jurous ja kateus. Asiayhteydestä riippuu onko kyse negatiivisesta vai positiivisesta luonteenpiirteestä. Sankaritarinoissa ne ovat luonnollisesti

hyveitä. Vähäpuheinen suomalainen ei ole tuppisuu, hän vain sanoo sen mitä tarkoittaa, eikä löpöttele turhia. (Knuutila 2005, 22–23) Melankoliaan on meillä suomalaisilla lähes yksinoikeus. Melankolian tunnuspiirteet - apeus, synkkyys ja surumielisyys - ovat kulttuurimme peruspiirteitä ja kansallisia ylpeydenaiheita. (Halonen 2005, 26) Erityisesti taiteissa melankoliaa voidaan pitää ikään kuin luovuuden ja aitouden takeena. Useat suomalaisiksi luokiteltavat luonteenpiirteemme ovat perua kansallisista eepoksistamme kuten Seitsemästä veljeksestä, Maamme-kirjasta tai Kalle Päätalon tuotannosta. Niissä ollaan jäykkää, juroja, itsepäisiä ja työteliäitä. Suomalainen työmoraali on yksi hyveellisyyttämme korostava piirre. Sitkeys ja uutteruus ovat tyypillisiä myös perinteisen kirjallisuutemme Suomi-kuvalle. (Papinniemi 2005, 61) Nämä luonteenpiirteet yhdistettynä sisuun tekevät meistä sankarillisuuden ruumiillistumia. Me olemme niitä, jotka kääntävät kasket ja pellot vaikka paljain käsin ja ennen pitkää korjaamme samoilta saroilta sadon.

Sisua alettiin vasta satakunta vuotta sitten pitää nimenomaan suomalaisten ominaisuutena. Muutkin kansat ovat joissakin tilanteissa voineet näyttäytyä sisukkaina, mutta se on erilaista kuin suomalainen. Meidän sisumme on joustamatonta ja jäykkää. Me miellämme sisun sitkeydeksi, kärsivällisyydeksi ja kyvyksi sietää ja kestää koettelemuksia. Sisu ilmenee ylimääräisenä voimana, periksi antamattomuutena. Voimana, joka auttaa lähes yliluonnolliseen suoritukseen, kun on jo luullut antaneensa kaikkensa. (Knuutila 2005, 25) Suomalaiset suhtautuvat omaan menestykseensä varovaisesti. Sillä ei kerskailla, eikä siitä huudella ympäriinsä. Sulkeutuneisuudella ikään kuin turvataan menestyksen jatkuminen ja onnen säilyminen. Vaatimattomuus ja nöyryys ovat hyveitä. Johan Eino Leinon runossakin sanotaan ”kell’ onni on, se onnen kätkeköön” ja vanha suomalainen sananlasku neuvoo ”vaatimattomuus kaunistaa”. Jotkut ovat kääntäneet tämän jopa korostukseksi omasta epäonnesta ja kurjasta kohtalosta, jotta kellään ei olisi syytä kateuteen. (Härkönen 2005, 25) Tätä samaa vaatimattomuutta korostetaan tuomalla esiin henkilön tavallisuus.

Luettelen vielä listan symboleista, jotka usein liitetään suomalaisuuteen. Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani kursorisesti näiden symbolien esiintymistä henkilökuvissa. Muita

suomalaisuuden symboleita ovat muun muassa sauna, jääkiekko, hiihto, Adolf Ehrnrooth, rintamamiestalo, perinnemaisema, Pariisin maailmannäyttely, Sibeliuksen sinfoniat, Koskenkorva, antisankarit, Nokia, missit, sinisilmäiset suomalaisneidot, koivu, sisustuksen valkoisuus, paidattomuus, tuulipuku, linttaan astutut lenkkitosut, lihapiirakka nakilla, mopon pakokaasu, terva, metsäläisyys, arkkitehtuuri, muotoilu, tango, sauvakävely, koululaitos, juhannus, kahvi, pulla, astiankuivauskaappi, mattolaituri, puukko, kännykkä. (Halonen 2005)

5.4 Draamallisuus muodostuu sankariteoista

Sankarikuvia yhdistää juonenkaava, jossa hyveelliseksi esitetty henkilö selviää vastoinkäymisistä ja pelastaa yhteisönsä. Vastoinkäymiset, olivat ne sitten muita henkilöitä, tilanteita, sankarin luonteenpiirteitä tai muita, ovat koko sankarikuvan synnyn kannalta oleellisia. Usein vastoinkäymisillä sankari laitetaan äärimmäiseen ahdinkoon, josta hän omin rajallisin voimin taistelee voittoon. Joskus sankarilla on kansansatujen tapaan rinnallaan henkilö, joka auttaa sankaria päämäärän saavuttamiseksi. Hän on kuitenkin sivuroolissa ja päätyön tekee itse sankari. (Karvonen 1988, 38) Nämä vastoinkäymiset saavat tuntemaan myötätuntoa ja toivomaan sankarille parasta. Niillä luodaan asetelma, joka voittaa lukijat sankarin puolelle. Joskus sankaruuteen riittää pelkkä julkisuus. Julkisuuden henkilöt ovat sankareitamme. Yleensä julkisuuteen pääsy on vaatinut joitakin saavutuksia. Toisinaan media ihastuu johonkin henkilöön niin, että hän saa palstamillimetrejä, vaikka eivät viimeaikaiset saavutukset sitä tukisikaan. Usein sankarin lähtökohdat on kuvattu vaatimattomiksi. Tätä vaatimattomuutta voi pitää myös yhtenä vastoinkäymisenä. Mikäli lähtökohta olisi parempi, saavutettava päämäärä ei vaatisi niin suuria ponnisteluja. Kun lähtökohdan ja saavutuksen välinen ero on viety äärimmilleen, voidaan puhua tuhkimotarista. Tällöin sankarin aloittaessa ponnistelun kohti päämääräänsä ovat olosuhteet suorastaan kurjat, onnistumismahdollisuudet minimissä ja vastoinkäymisten määrä ylittää jo lähes supersankarinkin voimavarat. Mitä korkeammalla tavoitteet ovat suhteessa lähtökohtaan, sitä suuremmasta tuhkimotarista on kyse. Erkki Karvosen (1988, 37) mukaan seikkailutarinoiden juonirakenne perustuu

ennen kaikkea kahden henkilöahmon, sankarin ja konnan toimintaan. Kertomukselle välttämätön on konnuus, joka aiheuttaa tasapainon häiriintymisen yhteisössä. Sankarin toiminta käynnistyy, kun paha ilmaantuu. Paha antaa sankarille motiivin ja ohjaa toiminnan suuntaa: sankarin tavoite on poistaa paha ja palauttaa hyvä yhteisölle. Hyvän symbolina voi olla esimerkiksi prinsessa tai valtikka. Pahan poistaminen on uroteko, josta päähenkilö palkitaan. Tässä palkitsemisessa hän saavuttaa sankarin arvon, yhteiskunnallista statusta ja vielä henkilökohtaisen onnen. Uroteon toteuttamisessa sankaria on avustanut ja vastustanut joukko hahmoja.

Itse kiinnitän pro gradu -tutkielmassani huomiota nimenomaan siihen, millaisia luonteenpiirteitä henkilökuvan kohteesta on tuotu esille, mitkä hänen teoistaan katsotaan sankarillisiksi ja millä tavalla henkilökuvat pönkittävät haastateltavan sankaruutta.

6. LABOVIN KERTOMUSRAKENNEANALYYSI HELSINGIN SANOMIEN KUUKAUSILIITTEEN JA IMAGEN HENKILÖKUVISTA

Analysoin Labovin kertomusrakenneanalyysillä neljä henkilökuvaa: kaksi Image-lehden artikkeleita ja kaksi Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen artikkeleita. Imagen henkilökuvissa pääosassa on Paola Suhonen ja Kari Hotakainen. Kuukausiliitteen henkilökuvat ovat Ville Valosta ja Kalle Palanderista. Käsittelen tässä luvussa abstraktin, orientaation, tapahtumien kehittelyjakson, ratkaisujakson ja päätännän. Luvussa 7 käsittelen evaluoinnin omana osiona. Siinä tutkin artikkeleiden toista tasoa, tässä tapauksessa henkilökuvan kohteista luotua sankarikuva.

6.1 Abstrakti

Labov (1972, 363–373) on määritellyt abstraktin kertomuksen aloitukseksi, jolla tiivistetään kertomuksen keskeinen sisältö. Abstraktissa kuvaillaan ja tuodaan esiin, mistä tarinassa on kyse. Tämä määritelmä osuu jo sinällään yksiin lehtikirjoitusten ingressin

kanssa. Ingressi kiteyttää oleellisen tarinasta, vihjailee ja yrittää imaista lukijan mukaan juttuun. Osassa henkilökuvista myös ensimmäinen kappale voidaan tulkita osaksi abstraktia.

Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä 2004 olleen Ville Valon henkilökuvan ingressissä kiteytetään lähes kaikki mitä kertomus pitää sisällään. Siinä kerrotaan päähenkilön asema kansainvälisenä rocktähtenä. Kertomuksen päätapahtumapaikka on ingressissä esiintuotu ravintola. Sitä kuljetetaan mukana jutun alusta loppuun. Ravintolan tapahtumista muotoutuu myöhemmin kertomuksen kehittäjäjakso. Heti alussa annetaan myös viitteitä päähenkilön luonteesta tai ainakin niistä luonteenpiirteistä, joita jutussa korostetaan. *Kansainvälinen rocktähti Ville Valo istuu ravintolan pöydässä, poseeraa kameralle ja vastaa nokkelasti kysymyksiin. Se on hänen työtään. Mutta rocktähdeltä vaaditaan enemmän: ”Tärkeintä kaikessa on hyvät käytöstavat”, Valo sanoo.* Ensimmäisessä luvussa päähenkilö yhdistetään viittauksenomaisesti myös ulkomaihin. Lukijan mielenkiinto herää, kun kerrotaan, että Ville Valo tunnetaan myös Ghanassa. Tämä viestii siitä, että jos päähenkilö tunnetaan sellaisessa maassa kuin Ghana, tunnetaan hänet lähes maailman joka kolkassa. *Aiheena on Ville Valo, mutta silti tämä kirjoitus alkaa Ghanasta, sen pääkaupungin Accran liepeiltä. Olemme 18-vuotiaan Pamela Khawamin huoneessa.-- Pamelan seinällä joka julisteessa on sama aihe: Ville Valo.*

Kuukausiliitteessä Kalle Palanderin henkilökuvan ingressi ei ole yhtä kattava kuin Ville Valon. Yhdessä ingressi ja ensimmäinen kappale tuovat kuitenkin esiin oleellisen Palanderista. *Hän asuu Monacossa, on rikas, käyttää paljon aikaa toimittajien ja sponsoriin miellyttämiseen. Ja siinä sivussa hän yrittää urheilla ja olla maailman paras.* Lukija saadaan koukutetuksi artikkeliin vihjaamalla, että Palander tulee kertomaan jutussa jotain sopimatonta. *Kalle sanoo luultavasti tässäkin jutussa jotakin, mistä yhteistyökumppanit säikähtävät.*

Imagessa Kari Hotakaisen ingressi on tiiviydessään loistokas. Siinä on kiteytetty koko kertomus tuhkimotarinoineen. Hotakaisen lähtökohta on ollut sulkeutunut runoilija ja nyt häntä verrataan suomalaisen kirjallisuuden suureen ikoniin. *Rei lus sa kymmenessä*

vuodessa Kari Hotakainen on muuttunut sulkeutuneesta runoilijasta koko kansan kirjailijaksi, miltei nyky-Suomen Väinö Linnaksi. Jotta kuvasta ei tulisi kuitenkaan liian omahyväinen, on ingressiin yhdistetty vielä kirjailijan hyvät luonteenpiirteet, vaatimattomuus ja nöyryys. Mitä siihen sanoo Hotakainen itse? "Jos ottaa pönäkän asennon, peli on menetetty."

Imagen henkilökuvassa ingressi kertoo Paola Suhosen olevan haluttu. Ja hän on haluttu arvostetuissa ja perinteisissä yrityksissä ja yhteisöissä. *Kun trikoofirma Nanso halusi tuulettaa brändinsä, se pestasi suunnittelijakseen Paola Suhosen. Kun syöpäkampanja tarvitsi tuekseen muotikuosia, Paola pyydettiin hätiin. Kun Aarikka haluaa tehdä puukoruista nuorekkaita, taas Paolan puhelin soi.* Ingressistä jutun kohteelle myös irvailleaan. Hänen kerrotaan olevan *trendikäs, myyvä ja sympaattinen. Kerrassaan ihana.* Samalla kuitenkin heitetään epäilyä Suhosen kyvyistä ja yksipuolisuudesta muodin saralla; *Paola Suhonen on suomalaisen muodin lempilapsi: Mutta eikö ole vähän hassua, että kaikki, mitä Paola Suhonen suunnittelee näyttää samalta?* Tämä haastaa lukijan, mutta myös osittain asettaa hänet Suhosen puolelle, hyökkääjää vastaan.

Henkilökuvien alku täyttää Labovin kertomusrakenneanalyysin abstrakti-osion vaatimukset. Jutun alku kiteyttää sen ytimen ja antaa viitteitä siitä, mistä jutussa on kysymys. Alku on tehty vetovoimaiseksi ja mielenkiintoiseksi, jotta lukija saadaan lukemaan juttu loppuun. Alun osalta henkilökuvaa noudattelee tarinan kaavaa: alku on vahva ja mukaansatempaava. Artikkelin alku kertoo tiivistetysti kunkin jutun keskeisen sisällön ja se on menestyminen tavalla tai toisella. Alussa tuodaan esiin henkilökuvan kohteen saavutukset; kansainvälinen rocktähti, maailmanmestari, nyky-Suomen Väinö Linna ja suomalaisen muodin lempilapsi. Ingressi oikeuttaa jutun kirjoittamisen. Se perustelee, miksi juuri tämä henkilö on jutun arvoinen. Valon, Palanderin ja Hotakaisen henkilökuvissa alussa tuodaan esiin myös jotain haastateltavan luonteesta. Ainoastaan Suhonen jää alun perusteella kasvottomaksi, hänen töistään puhutaan, muttei hänestä itsestään.

6.2 Orientaatio

Orientaatio on Labovin mukaan tarinan tilanteen esittely ja kehystäminen. Se vastaa kysymyksiin kuka, koska, mitä ja missä. Orientaatio sisältää usein lauseita, jotka ovat menneitä kestolauseita. Ne tekevät yhteenvedon tapahtumista, jotka ovat tapahtuneet henkilölle ennen varsinaista tapahtumaa. Varsinaiseksi tapahtumaksi henkilökuivissa luokittelen itse haastattelun. Labov on nähnyt suullisten kertomustensa tutkimuksessa mielenkiintoiseksi sen, kuinka orientaatio sijoittuu tarinaan. Hänen mukaansa teoreettisesti olisi mahdollista sijoittaa orientaatio kertomuksen alkuun, mutta käytännössä hänen tutkimuksensa kertojat sijoittivat sen strategisiin paikkoihin kertomusta. (Labov 1973, 364–365) Mitä nämä strategiset paikat ovat, sitä Labov ei tuo esille.

Henkilökuivissa orientaatio-osio on artikkelin laajin osio. Jokaisessa henkilökuivassa se kattaa yli puolet jutusta. Tämä selittyy sillä, että henkilökuivat ovat myös osittain historiakatsauksia haastateltavan elämään, minkä orientaatio pitää sisällään. Henkilön esittely ja kehystäminen vaatii sen, että hänen menneisyytensä tulee esiin kattavasti. Orientaatio sisältää kuvauksia haastateltavan lapsuudesta, nuoruudesta ja kasvamisesta nykyiseen asemaan. Ville Valo on syntynyt oulunkyläläiseen perheeseen ja hän oppi rakastamaan musiikkia jo pienenä. Palander taas oli jo pienestä pitäen vanhempia sisaruksiaan vilkkaampi ja hänet vietiin laskettelurinteeseen jo nelivuotiaana. Hotakainen oli kirjallisuudenopiskelija ja toimittaja, kun taas Suhonen löysi opiskeluaikoinaan ekologisuuden. Pieniä asioita, jotka kehystävät henkilön ja lisäävät lukijan ymmärrystä henkilöä kohtaan. Myös työn kuvailu ja saavutukset ovat osa orientaatiota, kuten myös henkilökuivan kohteen läheiset ihmiset ja muiden ihmisten arviot haastateltavasta. Ville Valon bändi on myynyt yli 2,3 miljoonaa levyä ja soittanut kolmesataa keikkaa. Myös palkintoja on sadellut. *Biljardipeliin on valmistautumassa 27-vuotias helsinkiläismies, joka on juuri valittu maailman suurimman rocklehden, brittiläisen Kerrangin äänestyksessä maailman seksikkäimmäksi mieheksi. Rock Sound -lehdessä hänelle irtosi arvonimi Hunk of the Year. Vuoden karju.* Palanderin läheisin ihminen kilpailutilanteessa

on alppijoukkueen yleismies Kalle Söderholm. *Söderholm seuraa Palanderia kaikkialle. Hän vastaa tämän puhelimeen--laatii aikataulut.* Hotakainen kirjoittaa boheemista ammatistaan huolimatta kuin verovirkailija. *Hän työskentelee arkisin yhdeksästä kolmeen--työpaikka on autotallissa.* Mainostoimisto Bob Helsingin suunnittelija kertoo Suhosessa yhdistyvän hyvällä tavalla yrittäjäperhetausta ja taiteellinen lahjakkuus. *Hänen työnsä on moniulotteista ja hänellä on selkeä arvomaailma taustalla. -- Brändithän on aatteita ja arvomaailmoja, pitää olla se oma juttu, josta ammentaa.*

Orientaatiossa henkilökuvan tarina kehystetään juurta jaksain. Siinä vastataan perusteellisesti Labovin analyysin orientaatio-osuuden vaatimiin kysymyksiin: kuka, koska, mitä ja missä. Niissä kerrotaan henkilökuvan kohteen sekä ammatillinen että henkilökohtainen historia, lapsuus ja perhetaustasta sekä hänen menestyksensä. Näissä osioissa tarina kehystetään, oikeutetaan jutun teko, esitellään miksi päähenkilö on jutun arvoinen. Näitä perusteluja riittää aina miljoonien levymyynnistä maailmanmestaruuksiin. Myös henkilökuvissa orientaatio on ripoteltu pieniksi pätkiksi pitkin juttua. Yleensä nämä osiot jakautuvat niin, että yhdessä kohtaa käydään läpi lapsuus ja perhe, toisessa nuoruus tai kehitys nykyiseen ammattiin sekä läheiset ihmiset ja nykyinen elämäntilanne koteineen ja kumppaneineen. Tein selkeän valinnan orientaation ja kehittelyjakson suhteen tekstin jaottelussa. Olisin voinut yhtä hyvin tehdä analyysin toisinpäin: kehittelyjaksoon olisi sopinut myös haastateltavan historia, jos ajatellaan, että kehittelyjakso on tarinan varsinainen toiminta, sanominen ja tekeminen. Toisaalta orientaatiojaksoon ei olisi sopinut niin hyvin haastattelutilanteen kuvailu. Tämä siksi, että haastattelutilanne on kirjoitettu preesensissä, kun taas Labov olettaa orientaatio-osion olevan menneessä muodossa. Lisäksi oletan Labovin kuvailemaksi varsinaiseksi tapahtumaksi henkilökuvissa itse haastattelutilanteen, jolloin kehystävät tapahtumat, henkilöiden historia, ovat tapahtuneet ennen haastattelua.

6.3 Tapahtumien kehittelyjakso

Tapahtumien kehittelyjaksossa tapahtuu tarinan varsinainen toiminta, sanominen ja tekeminen. Kehittelyjakso vastaa kysymykseen mitä sitten tapahtui. Labovin (1972, 363-373) tarinoissa tapahtumien kehittelyjakso on kertomuksen laajin osa. Näin ei kuitenkaan ole henkilökuviissa, vaan yleensä laajin osio on orientaatio. Kehittelyjakso on artikkeleissa lähinnä mauste, paitsi Ville Valon haastattelussa, jossa kehittelyjaksoja on kaksi. Paola Suhosen henkilökuviassa taas on kehittelyjaksoa vain yhden kappaleen verran. Henkilökuviissa kehittelyjakso on itse haastattelutilanne. Näissä kohtauksissa paljastuu myös toimittajan rooli. Ville Valon haastattelussa toimittaja on tarkkailija, hän kertoo mitä tapahtuu. Kirjoittaja käyttää kerran itsestään nimitystä toimittaja, muuten hän on kirjoittanut jutun passiiviin kuvaillessaan haastattelutilannetta ja omaa läsnäoloaan. *Kyllä se on totta, ja täällä sitä ollaan, Corona Baarissa Eerikinkadulla. Biljardikeppi tököttää julkeasti pitkien ja honteloiden jalkojen välistä kohti kattoa.* Palanderin henkilökuviassa toimittaja ei puhu itsestään, ei puutu tilanteeseen, hän ainoastaan kuvailee mitä tapahtuu ja mitä puhutaan. *Palander virnuilee kameroille ja tervehtii tuttuja toimittajia.* Hotakaisen artikkelissa toimittaja on lähes koko jutun ajan näkymätön raportoija. Kahdessa kohtauksessa hän kuitenkin puhuu me-muodossa ja myös valokuvaaja tehdään näkyväksi. *Muutamaa päivää myöhemmin saapastelemme kirjailijan kanssa Unioninkadun rinnettä alas. Hotakaista valokuvattiin hetki sitten Helsingin yliopiston kirjastossa, Suomen kansalliskirjastossa. Kuvaaja kehaisi miestä moitteettomaksi malliksi.* Suhosen ainoassa kehittelyjakso-osiossa toimittaja käyttää passiivia ja hän kuvailee tarkkailijana tilannetta. *Suhonen kieltäytyy tarjotusta kahvista ja sämpylästä.* Haastateltavan kommentissa toimittaja on sä-muodossa. Kaikissa neljässä henkilökuviassa lukija otetaan mukaan tilanteeseen. Hän voi tuntea olevansa läsnä ja toimittajan kanssa samanvertainen.

Kehittelyjaksossa toimittaja itse on siis tiukasti läsnä. Hän on se observoiija, joka tuo kuvainnollisesti silmiemme eteen henkilökuville tyypilliset pienet yksityiskohdat, joista jutun tunnelma usein syntyy. Suhosen viittaus verensokeriin ja huolehtimiseen kertoo yhdellä lauseella hänen läheisistä väleistä äitiinsä. Hotakaisen tupakointi ja Palanderin

kiroilu taas laajentavat jollain tavalla käsitystämme heistä, riippuen miten kukin kyseisiin asioihin suhtautuu. On aivan eri asia kuvailla, kuinka Valo vastaa puhelimeen ”Terppa, terppa” kuin kertoa, että hän tervehtii soittajaa. Myös hänen villakynsikkääseen verhottu kätensä on paljon mielenkiintoisempi kuin pelkkä käsi. Näin toimittaja ottaa lukijan mukaan tilanteeseen ja kertoo pieniä detaljeja haastateltavastaan. *Villakynsikkääseen verhottu käsi pyörittää raukein liikkein liitua kepin päähän -- puhelin soi. "Ville Hermanni", vuoden karju vastaa ja jatkaa: "Terppa terppa. Mitäs sinne?"* Myös haastateltavan ulkonäkö ja pukeutuminen tuodaan usein esille kehittelyjaksossa. Valo kietaisee kaulaansa joululahjahuivin, Palander pukeutuu sponsoripaitaan, Hotakainen riisuu pusakkansa ja Suhonen on pukeutunut valkoiseen mekkoon.

Yleensä kehittelyjakson tapahtumat henkilökuviissa tapahtuvat useassa eri paikassa. Toimittaja tapaa Valon kaksi eri kertaa yhteensä neljässä eri ravintolassa. Palanderin haastattelut on tehty Vierumäen urheiluopistossa, Haltin pääkonttorissa ja Palanderin autossa. Hotakaista on haastateltu WSOY:n kirjakustantamon pääkonttorissa, tämän työhuoneessa eli autotallissa, kahvilassa sekä Helsingin keskustan kaduilla matkalla kahvilaan. Suhosen henkilökuviassa on ainoastaan artikkelin alussa yksi kohta kahvilasta, jossa ollaan itse haastattelutilanteessa. Kehittelyjakso on henkilökuviin kiinnostavinta antia, sillä sen kautta lukija pystyy luomaan mielikuvan haastattelutilanteesta, hänelle selviää yleensä detaljeja henkilökuviin kohteesta ja hän pääsee ikään kuin mukaan tilanteeseen. Tämä kaikki tapahtuu tarkalla kuvailulla. Valon haastattelussa kerrotaan kuinka hänellä on mainetekojen välissä harvinainen viikko viettää tavallista elämää. Hän istuu toimittajan kanssa ravintolassa ja käyttäytyy hyvin. *Hän istuu kiltisti ravintola Sea Horsen pöydässä. Hän ei melua, diivaile tai rehvastele.* Haastattelutilanteessa Palander kiroilee kipeytynyttä polveaan ja sitä, että hänen pitäisi siitä huolimatta jaksaa edustaa. *Kalle Palander istuu pöydän ääressä Haltin pääkonttorissa Espoon Juvanmalmilla ja kiroilee: "Saatanan saatana!"* Hotakainen saapastelee Unioninkadulla ja päätyy toimittajan kanssa kahville. *Istumme kahvila Engelin sisäpihalla, pihan yli viritettyjen lakanoiden alla. -- Hotakainen hörppii kahvia ja tupakoi.* Suhonen taas kieltäytyy tarjotusta kahvista ja sämpylästä, mutta on kiitollinen toimittajan eleestä. *"Mutta ihanaa, että sä huolehdit mun verensokerista, tulee ihan äiti*

mieleen!" Voimme lukijoina kuvitella nämä paikat mielessämme ja eläytyä juttuun paremmin. Kukaan toimittajista ei käytä suoraan minä-muotoa, vaikka Tom Lundberg (1992, 43–45) toteaa teoksessaan Tuhannen taalan juttu, että juuri minä-muoto saa lukijan parhaiten samaistumaan kirjoittajaan, tapahtumiin ja kirjoittajan tekemiin havaintoihin.

Ville Valon henkilökuvassa on kaksi erillistä kehittelyjaksoa. Toisessa kehittelyjaksossa toimittaja yrittää saada selville kuinka tavallinen päähenkilö on. Toimittaja esittää haastateltavalle niin sanottuja tavallisen ihmisen kysymyksiä, kuten *Joko oot lomas pitänyt? -- Oletko käynyt usein karaokessa? -- Onko sinulla muuten plussakortti?*. Näihin osioihin on hyvin pitkälle kiteytetty päähenkilön sanomiset, joten jaoin sen siksi tapahtumien kehittelyjaksoon. Suhosen kehittelyjakso on neljästä artikkelista lyhyin. Suoranaisesti haastattelupaikalla ei käydä kuin jutun alkupuolella. Tosin lukija ymmärtää, että Suhosen vastaukset on saatu tuosta kyseisestä tilanteesta. Olen kuitenkin päätenyt jaottelemaan kaikissa henkilökuvissa suorat sitaatit, lukuun ottamatta Valon tavallisuustestiä, orientaatio-osioon. Tämä sen takia, että lähes kaikki haastateltavien sitaatit olivat heidän menneisyytensä kertausta ja ne oli kirjoitettu menneessä aikamuodossa. Tästä johtuen ne sopivat paremmin orientaatio-osioon, sillä ne ovat yhteenvetoa siitä, mitä henkilökuvan kohteelle on tapahtunut ennen haastattelutilannetta.

Kehittelyjaksoon luokitteleni osiot vievät tarinaa eteenpäin kuvailemalla mitä haastatteluhetkellä tapahtuu. Kehittelyjaksossa näkyy voimakkaasti toimittajan läsnäolo. Parhaimmillaan kehittelyjaksossa lukijalle välittyy haastattelutilanteen tunnelma ja ilmapiiri, haastateltavan ja haastattelijan välinen suhde, haastateltavan mieliala, ympäristön suhtautuminen haastateltavaan ja haastateltavan käyttäytyminen erilaisissa tilanteissa, miten hän reagoi muihin ihmisiin, mitä hän sanoo ja mitä hänellä on yllään. Kehittelyjaksossa kuvaillaan lukijalle tapahtumien ympäristö, tilanne, toiminta ja tapahtumat. Kehittelyjakso rytmittää henkilökuvia ja se vie tarinaa eteenpäin. Tapahtumakuvauksen kautta artikkeli siirtyy aiheesta toiseen.

6.4. Ratkaisujakso

Ratkaisujaksossa kertomuksen olennainen osa tiivistetään eli kerrotaan mitä lopulta tapahtui. Tässä jaksossa löytyy ratkaisu narratiivin konfliktiin. (Labov 1972, 363-373) Ratkaisujakson etsiminen henkilökuvista ei ollut yksiselitteistä. Ei ole helppo löytää pitkästä artikkelista yhtä tiivistystä, jossa päähenkilöstä ja hänen tarinastaan onnistutaan kertomaan muutamalla virkkeellä olennainen. Olen mieltänyt ratkaisujakson niin, että siinä kerrotaan haastateltavan tämänhetkisestä tilanteesta jotain, joka on ratkaisu tämän läpikäymiin vastoinkäymisiin ja joka on ollut haastateltavan päämäärä.

Tässä osiossa Ville Valosta luodaan kuva prototyypinä, täydellisenä alansa edustajana. Osiossa kiteytyy olennainen eli päähenkilön täydellisyys rocktähtenä. Hän on saavuttanut sen, mitä moni suomalainen bändi on aiemmin yrittänyt ja selittänyt matkalla kohdanneet vastoinkäymiset. Hän täyttää tiedotusvälineiden, rockmaailman ja tiedemiesten unelmat. Osiossa kiteytetään jotain olennaista myös Valon luonteesta – se puoli, jota koko juttu korostaa. Kaikesta menestyksestään huolimatta Valo on vaatimaton, eikä vaadi paljoa. Hän mieltää itsensä edelleen koulupojaksi, joka tarkistaa, ettei räkää valu nenästä. *Jos salaiseen laboratorioon suljettaisiin lauma tiedemiehiä, ja heille annettaisiin tehtäväksi kehittää täydellinen rocktähti, he esittelisivät luultavasti vuosien tutkimustyön jälkeen prototyypin, joka muistuttaisi aika tavalla Ville Valoa. Hän on kuin syntynyt nousemaan lavalle MTV Awards -gaalassa, pokkaamaan palkinnon ja sanomaan erinomaisella englannillaan jotain kuolematonta rockmaailman ihastukseksi.* Osiossa kerrotaan mitä lopulta tapahtui. Ville Valosta on tullut meidän edustajamme maailmalla ja voimme olla hänestä ylpeitä. Tämän kaiken hän on kyennyt saavuttamaan omin voimin ja on menestyksestään huolimatta edelleen vaatimaton ihminen. Ville Valon henkilökuvasta ratkaisujakso löytyi varsin vaivattomasti. Valo on täydellinen rocktähti ja lahja rockmaailmalle. Tarinassa tiivistyy ajatus siitä, mitä Valon elämässä lopulta tapahtui. Tiivistys on suurin piirtein tarinan keskivaiheilla.

Hotakaisen henkilökuvasta ratkaisujakso oli myös kohtalaisen helppo löytää. Hotakaisen ratkaisujakso löytyy henkilökuvan loppupuolelta: narratiivin konflikti ratkeaa. Uran alun

vaikkeudet on voitettu. Ei enää kirjaluonnoksia hylkääviä kirjeitä kustantajilta, ei turhaa aherrusta ja puurtamista. Ura on kehittynyt pikkuhiljaa. Toimittajan töiden ja runojen kirjoittamisen kautta Hotakainen on päässyt tavoitteeseensa ja saanut julkaistua teoksiaan. Eikä hän ole pelkästään saanut niitä julkaistuksi, vaan niistä on tullut menestyksiä, yhdestä jopa Finladia-palkittu. Hän on päässyt kirjailijan ihannetilanteeseen: enää ei tarvitse välittää myyntiluvuista, hän on vapautunut menestymisen paineesta ja voi antaa vain mennä. *Viimein hän on siinä pisteessä, että voi kirjoittaa kuten tahtoo. Keskittyä oleelliseen. Todistelematta mitään. Eikä hänen tarvitse ajatellakaan uusivansa Juoksuhaudantien menestystä.* Tämä on henkilökuvan se kohta, joka erityisesti oikeuttaa jutun teon. Hotakainen on jutun arvoinen nimenomaan saavutuksiansa tähden. Hän on harvinainen kirjailija Suomessa, sillä hänellä on vapaus tehdä lähes mitä tahansa. Hänen koko kansan menestyksensä tekee itse asiassa kohteesta toisaalta journalistisesti helpon, toisaalta haastavan. Tietääkö lukija hänestä jo kaiken, mitä uutta voidaan saada irti, miten kiinnostus herätettyä ja miten näkökulma hiotaan.

Palanderin henkilökuvassa ratkaisujakso on sijoitettu artikkelin alkupuolelle. Artikkelissa siis kerrotaan ensin saavutukset ja sen jälkeen ne vaikeudet, jotka voittojen edestä on pitänyt raivata. *Toissa kaudella paluu huipulle oli varma. Kalle Palander voitti ensimmäistä kertaa urallaan maailmancupin. Viime kaudella pujottelun erikoismiehestä tuli kahden lajin alppihiihtäjä. Hän oli yllättäen sekä pujottelun että suurpujottelun maailmancupissa toinen.* Tämä kappale perustelee Palanderin henkilökuvan teon. Jutun teko ei olisi onnistunut ennen Palanderin toissa kauden paluuta huipulle – tai henkilökuvasta olisi tuolloin tullut antisankarikuva tai ainakin tunnelmaltaan hyvin erilainen kuin tämä voitokas henkilökuvasta. Palanderin konflikti ratkeaa, kun sekä urheilullisten että muiden vaikeuksien jälkeen hän on kyennyt vielä menestymään lajissaan. Palander on journalistisesti ihannevalinta, sillä hänen tarinansa on vetovoimainen ja itse haastateltava yllätyksellinen, ei tylsä.

Suhonen luottaa omaan tyyliinsä, eikä ole huolissaan tulevaisuudestaan tai siitä, ettei hänen tyyliinsä olisikaan enää muodissa. Hänen ambitionsa ovat ajattomissa tuotteissa. *Hän haluaa tehdä vaatteita, jotka ovat kuin Alvar Aallon maljakko tai Kaj Franckin*

astiat: ajattomia, kestäviä ja aina muodissa. "Suunnittelijat, joilla on oma tyyli, ovat välillä out, mutta kyllä ne sitten myöhemmin tulevat uudestaan. Se on vähän niin kuin yhteiskunnan vaihtelut, lamaa seuraa nousukausi ja nousua seuraa aivan varmasti lama." Nyt Suhosella on tietysti menossa hyvin vankka nousukausi. Eikä lamaa ole odotettavissa ihan pian. Myös Suhonen on menestyksensä huipulla, kun hänet on valittu henkilökuvan kohteeksi. Hän voi itse laatia tavoitteensa, eikä hänen tarvitse tehdä kompromisseja. Hän on jo kannuksensa ansainnut. Hän on itsevarma ja uskoo tulevaan, vaikka tietääkin, ettei menestys voi jatkua loputtomiin katkeamattomana. Journalistisesti hän on mielenkiintoinen, sillä hän on ehdoton asiassaan. Hän, kuten Hotakainenkin, on ihannetilanteessa ja voi valita työnsä, kumartelematta ketään. Vaikka ura on vasta maailmanlaajuisesti aluillaan, on Suhosella jo meriittiä sen verran, että hänestä saa journalistisesti irti pitkän jutun verran.

6.5 Päättäntä

Päättäntä lopettaa kertomuksen. Se palauttaa narratiivin ajan nykyisyyteen ja tuo kertojan ja kuuntelijan takaisin pisteeseen, josta kertomus alkoi. Päättäntä voi sisältää yleisiä huomioita tai kiteyttää tapahtumien kulun. Päättäntä sulkee monimutkaisen toiminnan: tarpeelliset tapahtumat on käyty läpi ja mitä sitten tapahtui –kysymykseen on vastattu. Kokonainen tarina alkaa orientaatiosta, siirtyy monimutkaiseen toimintaan, loppuu ratkaisuun ja palauttaa kuuntelijan nykyisyyteen päätännän avulla. (Labov 1972, 365-373)

Kaikki tutkimani henkilökuvat päättyvät tulevaisuuden aprikointiin. Ville Valo on jo ylihuomenna lavalla jossain Lissabonissa, Kalle Palanderin henkilökuvaa päättyy pähkäilyyn mitä hän aikoo tehdä urheilu-uran jälkeen, Kari Hotakaisen päätännässä pohditaan hänen menestyksensä pysyvyyttä ja Paola Suhosen artikkelissa arvaillaan suunnitteleeko hän kokonaista Ivana-kylää, kuten Armi Ratia suunnitteli Mari-kylää. Paola Suhonen vastaa: *"Ei sitä tiedä. Kyllä mulla ideoita riittää!"* Nyt on japanilaisen asiakkaan vuoro kuulla niitä. *Me muut kuulemme niistä varmasti myöhemmin.* Juttu palaa

takaisin alkuun, jossa kerrottiin, että Suhosella on kiire tapaamaan japanilaista asiakasta. Palanderin urapähkäilyn jälkeen katse käännetään lopuksi lähitulevaisuuteen. *Entä huomenna? Silloin olisi tarkoitus ehtiä myös urheilemaan.* Lause kiteyttää henkilökuvassa käydyn keskustelun Palanderin velvollisuudesta palvella sponsoreita ja pitää lehdistö tyytyväisenä, senkin uhalla, että aika on pois urheilusta. Valon henkilökuvan lopussa korostuu edelleen se, että päähenkilö on jo saavuttanut maailmalla suosionsa ja käy siellä vain muistuttamassa olemassaolostaan. Juttu jättää tarinalle avoimen lopun. Tarina jatkuu ja niin myös päähenkilön matka kohti uusia saavutuksia. *Isänmaallisuuden puuska iskee ja pakottaa huikkaamaan perään: näyttäkää niille! "Me ollaan näytetty jo", Ville Valo vastaa ja väläyttää taas sudenhymynsä. "Me mennään vaan muistuttamaan olemassaolestamme."* Hotakainen jatkaa loppuun saakka vaatimatonta linjaansa *"Mulle on pääasia pitää oma mielenkiinto yllä. Ja jos kirjoissa pysyy joku yllättävyys myös muille, siinä on ihan riittävästi."*

7. LABOVIN EVALUOINTI ELI SANKARITARUANALYYSI HENKILÖKUVISTA

Ennako-oletukseni on, että Kuukausiliitteen ja Imagen henkilökuvat ovat useimmiten sankaritarinoita. Tätä oletusta tukee se, että tutkimusten mukaan sankaruutta tuotetaan yhä enemmän nimenomaan julkisuudessa (Kupiainen, 2000). Lehtosen (2006) mukaan sankaruus on sosiaalinen ja yhteisöllisesti määrittyvä asia, joten on siis syytä olettaa, että julkisuus on se areena, jossa koko kansan sankareita tehdään. Myöskin journalismin muuttuminen yhä enemmän henkilökeskeiseksi antaa olettaa, että julkisuus luo paitsi sankareita myös konnia, voittajia ja häviäjiä (Luostarinen & Uskali 2004, 504). Mattinen löytää tutkimuksessaan ryhmän henkilökuvia, joita hän kutsuu politiikan sankarikuviksi. Näille henkilökuville on tyypillistä se, että kohteesta annetaan oikeudenmukainen ja rehti kuva ja että kohde esittäytyy kaikin puolin hyvänä hahmona. Mattisen mukaan 2000-luvun alun henkilökuvissa kerrotaan poliitikoista jännittäviä tarinoita. Niissä etsitään vastausta kysymykseen, miltä tuntuu. (2005, 39–46) Lehtien henkilökuvia analysoidessani etsin vastauksen siihen mistä sankarikuva muodostuu ja miten sitä

tuotetaan lehtijutuissa. Etsin henkilökuvista sankaruutta pönkittävät luonteenpiirteet, draamalliset keinot sekä muun sankaruutta tuottavan aineksen. Henkilökuvauksien valinnat tukevat usein sankaruuden syntymistä. Tämä tarinallisuuden aspekti pätee myös journalistisiin henkilökuviiin. Henkilöistä kerrotaan vain ne puolet, jotka sopivat tarinaan. Usein tätä valintaa perustellaan toimituksellisilla kriteereillä ja näkökulman valinnalla. Lähes yhtä usein kyseessä on ennemminkin pyrkimys hyvään draamaan, vetävään juttuun, joka pakottaa lukijan jatkamaan jutun loppuun. Toimitukselliset kriteerit ja tarinan vetovoima eivät tosin sulje toisiaan pois. Molempien ehdoilla rajataan, valitaan, kerrotaan ja jätetään kertomatta. Imagen päätoimittaja Mikko Numminen (2006) ei allekirjoita väitettä, että kaikki lehden henkilökuvat olisivat positiivisia. Hän kuitenkin näkee, että useimmiten henkilökuvat ovat positiivisia siitä syystä, että kohteiksi valikoituu henkilöitä, joista lehti on lähtökohtaisesti kiinnostunut. Lisäksi hän toteaa, että onnistunutta henkilökuva harvoin syntyy ilman haastateltavan luottamusta. Henkilökuva tarvitsee haastateltavan aikaa ja vaatii, että hän päästää toimittajan lähelleen. Tämä asetelma on omiaan tekemään henkilökuvista ”ymmärtäviä”. Imagen henkilökuva Paola Suhosesta eroaa selkeimmin muista kolmesta artikkelista. Sen lähtökohta on kyseenalaistaa päähenkilön menestys. Tämä asetelma asettaa henkilökuvan kohteen puolustuskannalle, mikä vaikuttaa hänen puhumisiinsa niin, että hän lähinnä kumoaa toimittajan esittämiä väittämiä itsestään. Suhosen henkilökuva oli muutenkin vaikeampi tulkita kuin muita henkilökuvia, sillä siinä haastateltiin paljon myös muita henkilöitä. Myös Malkavaara (2006) näkee juttujen positiivisuuden syyksi sen, että henkilökuviissa haastattelija ja haastateltava viettävät usein yhdessä pitkiäkin aikoja. Sen jälkeen on vaikea kirjoittaa kovin ilkeästi.

Olen jakanut sankaruuskuvaukset kuuteen eri osioon:

1. Tavallinen, hyveellinen sankari
2. Tuhkimotarina – kurjuudesta loistoon
3. Vaikeuksien kautta voittoon
4. Yksinäiset sankarit
5. Suomalainen sankaruus
6. Kansainvälisyys lisää sankaruutta

Osioihin jako on aineistolähtöinen. Mukaan olen ottanut ne sankaruudentuottamiskeinot, jotka ovat nousseet esiin artikkeleista. Sankaruusosiot menevät osittain limittäin tai ovat toistensa jatkumojia ja osa aineistosta voi sopia useampaan kohtaan. Tästä huolimatta pitäydyin kuuden luokan jaottelussa, sillä luokat täydentävät toisiaan hyvin. Toisissa henkilökuvissa korostuu enemmän jokin sankaruuden alue kuin toisissa. Toisista ei löydy jotain aluetta tai sen osa-alueita lainkaan. Joka tapauksessa kaikista neljästä artikkelista löytyi useammanlaista sankaruusrakentelua. En lähde tutkimuksessani niinkään tarkastelemaan sitä, mitä on jätetty sanomatta, mitä kertomatta. Tämäntyylinen arvailu olisi vain spekulointia. Rajaus ja näkökulma ovat toki toimittajien perustyötä ja ne ovat oleellinen osa myös sankarikuvan muodostumista, mutta jätän niiden tarkastelun tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Vaikeuksien kautta voittoon ja tuhkimotarina - kurjuudesta loistoon -osiot keskittyvät tekstin draamallisiin rakenteisiin ja asetelmiin. Loput osiot käsittelevät lähinnä henkilökuvien kohteiden tekoja ja luonteenpiirteitä. Jotkut sankaruuden rakennuselementeistä ovat päällekkäisiä ja jotkut esimerkit saattavat esiintyä kahdessa eri kohdassa.

7.1 Tavallinen, hyveellinen sankari

7.1.1 Tavallinen työ

Sankarikuville on tyypillistä, että lukijalle luodaan mielikuva henkilökuvan kohteen tavallisuudesta. Vaatimattomuutta korostaa muun muassa tarinat siitä, kuinka henkilökuvan kohde on nuorempaan joutunut tekemään tavallista työtä ennen siirtymistään nykyiseen rooliinsa esimerkiksi politiikassa. (Mattinen 2005, 49–51) Hotakaisen henkilökuvassa tuodaan esiin kuinka hän on koulun ohella työskennellyt vanhempiansa kaupassa tsupparina ennen kuin ryhtyi kirjoittamaan. Tulkitsen tämän haluksi tuoda esiin se, että Hotakainen on elänyt ”oikeaakin” elämää ja tietää mistä kirjoittaa. Tavallinen työ tekee hänestä paitsi tavallisen, myös oikeuttaa menestyksen.

Hän on sen itse omin voimin saavuttanut ja osaa olla nöyrä, sillä hän tietää, mikä voisi olla vaihtoehto nykyiselle elämälle. Samanlaisia työläistarinoita ei muista henkilökuvista löytynyt.

7.1.2 Tavallinen perhe

Yleisin keino korostaa tavallisuutta onkin kuvailla henkilön vaatimatonta lapsuutta. Ville Valo on lähtöisin tavallisesta helsinkiläisestä lähiöstä. *Hänet saivat aikaan ihan perinteisellä menetelmällä oulunkyläläiset herra ja rouva Valo.* Kari Hotakainen taas on työteliäästä yrittäjäperheestä. *Isä-Hotakainen pyöritti Rautalammilla kyläkauppaa, jossa Karin äiti oli myyjänä.* Paola Suhosen lapsuus on ollut kohtalaisen tyypillinen yrittäjäperheen vesalle. *Paola otti tuntumaa vaatebisnekseen jo lapsena juoksentelemalla kangaspakkojen välissä vanhempiensa farkkutehtaalla Lahdessa.* Eikä hänen uransa ole saanut lentävää alkua vanhempien firman avulla, vaan hän on hankkinut oppinsa koulunpenkillä, kuten muutkin. *Parikymmppisenä Suhonen hakeutui taideteolliseen korkeakouluun opiskelemaan vaatesuunnittelua.* Palander on lähtöisin pohjoisesta ja maaseudulta. *Perhe oli juuri muuttanut Tampereelta pohjoiseen, koska Jouni-isä oli saanut duunarin paikan Outokummun tehtaasta Tornioista. Palanderit asuivat omakotitalossa Tornion maaseudulla.*

7.1.3 Tavallinen edelleen

Sankarikuvista ilmenee myös, etteivät tavalliset lähtökohdat pelkästään riitä. Poliittisille sankarikuville on tyypillistä, että henkilö on kyennyt säilyttämään aitoutensa ja tavallisuutensa politiikassa toimimisesta huolimatta. (Mattinen 2005, 49-51) Tämä sama pätee myös tutkimieni henkilökuvien kohteisiin. Vaikka Kalle Palander on menestynyt, ei perheen elämä ole juurikaan muuttunut. *Vanhemmat asuvat yhä samassa omakotitalossa Torniossa. Isä on valmennushommista huolimatta töissä Outokummulla-- äiti käy vuorotöissä taksikeskuksessa.* Tärkeää on siis tuoda esille myös se, että henkilökuvan kohteen ja hänen perheensä elämä on myös jatkunut tavallisena. Jo ennen saavutuksiaan

hän on ollut tavallinen, yksi meistä, mutta myös saavutustensa jälkeen hän on edelleen tavallinen - yksi meistä.

Ville Valo saa pelata biljardia rauhassa helsinkiläisessä ravintolassa. *Vain pari pipopäätä käy pyytämässä nimikirjoitusta. Tällainen taitaa onnistua vain Suomessa. Ville Valo on eri mieltä. "Ei pidä paikkaansa. Täytyy olla Michael Jacksonin tasolla ennen kuin se tuntuu.-- Jos tietää oikean Alepan, niin kyllä minutkin voi nähdä ostamassa serlaa."* Henkilökuvassa luodaan toimittajan arvailulla suosion suuruudesta ja Valon omilla kommentteillaan vielä suurempi kontrasti ja tavallisuus korostuu entisestään. Ja sanotaanhan se artikkelissa suoraankin: *Ville Valo on ehkä maailman seksikkäin mies, mutta Suomessa hän on yhä niin tavallinen kaveri, että tapaa toimittajan mielellään vielä toisenkin kerran.* Ville Valon henkilöhaastatteluun rakennetaan jännitettä tähteyden ja tavallisuuden vuoropuhelulla. Toimittaja tekee Valolle tavallisuustestiä, jolla hän haluaa testata, voiko rocktähti elää Helsingissä kuin aivan tavallinen 27-vuotias mies. Mainetekojen keskellä muusikko pesee kotona vaatteet käsin, koska ei halua törsätä pesuloihin, syö lenkkimakkaraa ja rakastaa murtomaahiihtoa. Tämä jakso tuo päähenkilön lähemmäksi. Se inhimillistää hänet ja päästää tirkistämään johonkin henkilökohtaiseen. Vaikka tavallisuustesti vaikuttaa ensin toimittajan pikkunäppäryydeltä, tuo se henkilökuvaan aivan uuden ulottuvuuden. Tavallisuustestin kysymykset ovat sellaisia, joita toimittaja harvoin, jos koskaan, esittää haastateltavalleen. *Mitä tekisit, jos voittaisit lotossa? "No, mähän olen tavallaan voittanut jo. Mutta laittaisin varmaan paljon rahaa säästöön ja ostaisin pesukoneen."* Tavallisuustestiin verhottuna kysymykset menevät läpi, vaikka pönkittävätkin suurelta osin toimittajan selvästi etukäteen Valosta muodostamaa kuvaa. Siitä kertoo myös toimittajan testille antama nimi tavallisuustesti. Ville Valon ei odoteta olevan tavallinen ja myös useat kysymykset on asetettu tästä lähtökohdasta. Joissakin kohdin Ville Valo yllättää toimittajan tavallisuudellaan, mutta toimittaja kääntää tämänkin epätavallisuudeksi. *Ostaisit pesukoneen? Eikö sinulla ole pesukonetta? "Mä pesen kotona vaatteet käsin. Kylpyammeeseen vaan",* Valo vastaa ja selittää, että kiertueilla hän joutuu käyttämään pesuaineena sampoota. *Anteeksi, mutta voisitko selittää, miksi peset vaatteesi käsin? "Pesulat on aivan törkeän kalliita",* Valo perustelee ja kertoo, että nytkin hänellä on

kotona satsi kylpyammeessa pestyjä vaatteita kuivumassa. Hetkinen. Tavallisuustesti keskeytetään, sillä tuo kuulostaa erittäin epätavalliselta.

Palanderin henkilökuvassa kerrotaan, kuinka hän puhuu ennen kuin ajattelee ja joutuu usein katumaan tai ainakin selittelemään sanomisiaan. Tämä piirre inhimillistää hänet ja saa lukijan päähenkilön puolelle. Palander ei ole alistunut käyttäytymään, kuten ylhäältä käsin on määrätty tai kuten odotetaan, vaan hän tekee oman päänsä mukaan. Tämä luo hänestä kuvaa oman tiensä kulkijana, sankarina. Palanderin sanomiset ovat kuitenkin varsin jatkämäisiä, jopa junttimaisia: hän kiroilee, käyttää alapään termistöä ja haukkuu paitsi auktoriteetteja, myös muita maita ja niiden kansalaisia. Tämän kautta Palanderin tavallisuus korostuu entisestään. Myös Palanderin pukeutumisen kuvaus tukee hänen tavallisuuttaan. *Vapaa-ajallaan hän kulkee tennareissa, farkuissa ja villapaidoissa. Hän koreile vaatteilla, vaan on – jälleen kerran - yksi meistä. Luonnekaan ei ole muuttunut menestyksen myötä. "Suorapuheisuudesta voi julkisuudessa tulla leuhka kuva. Mutta jos jollain, niin sillä jatkällä ei kusi ole noussut päähän", Kalle Söderholm kiittelee.* Lisäksi Kallen kerrotaan olevan edelleen äärimmäisen suora ja rehellinen. Palanderin pää ei ole mennyt sekaisin myöskään miljoonista, joita hän on tienannut. *Joukkuetoverit ovat usein hermostuneet mieheen, joka jahkaa joka senttiä. Rahaa hän on pannut vain poikamaisiin vehkeisiin, crossipyöriin ja mönkijään. Vapaa-ajallaan hän kulkee tennareissa, farkuissa ja villapaidoissa.* Palander on siis säilynyt entisenlaisenaan. Hän pukeutuu kuten kuka tahansa ja on sijoittanut rahaa vain pieniin härveleihin. Palander ei myönnä rikastuvansa lajillaan, sillä alppihiihto on hänen mukaansa kallis laji. Sen sijaan hän myöntää nykyään pystyvänsä ostamaan laadukkaampia tuotteita, mutta niistäkin hän ottaa esimerkin vaatimattomimmasta päästä. *"Ehkä mä nyt jo ostan sitä parempaa appelsiinimehua."*

Hotakainen on henkilökuvassa kirjailijan lisäksi myös tavallinen perheenisä, jolla on vanhemman velvollisuudet. Hän on edelleen epävarma näyttäessään kirjoituksiaan kustantajalle. Menestyksestä, arvostuksesta ja Finlandia-palkinnosta huolimatta hän jännittää tekstiensä vastaanottoa, aivan kuten kuka tahansa kirjoittaja. *Vapisen edelleen kuin haavanlehti, kun näytän kustantajalle ensimmäisen version.* Menestyskirjojaan hän ei kirjoita Bulevardilla jugend-talossa, vaan Pakilassa autotallissa. Mielenkiintoista on se,

että sekä Hotakaisen että Palanderin henkilökuissa todetaan kaiken tämän tavallisuusvakuuttelun lisäksi, etteivät he ole tavallisia. *Vaikka Hotakainen pukeutuu kukikkaaseen kesäpaitaan ja aikoo vaihtaa Klassikko-romaanin kuuluisan Alfa Romeon Toyota Corollaan, koska se on Suomen tavallisin auto, ei hän mikään tavallinen Hotakainen ole.* Palanderin henkilökuva alkaa lauseella: *Ilman sitä yhtä asiaa Kalle Palander olisi aivan tavallinen suomalainen huippu -urheilija.*

Paola Suhosen henkilökuva ei istu tavallisuuden korostuksen osalta niin sujuvasti sankarikuvaan, kuin muut artikkelit. Suhosen lapsuudesta kyllä kerrotaan ja se on aika tavallinen tarina, mutta jutussa ei ehdoin tahdoin pyritä korostamaan Suhosen tavallisuutta. Vaikkakin Suhosta pidetään artikkelissa aitona. *Paola Suhosen yksi suuri vahvuus onkin juuri se, pilke silmäkulmassa. Hän taitaa brändin luomisen taidon, mutta samalla hän on konstailematon, mukava ja aito.* Suhosen tavallisuuden erilaisuus pakottaa ajattelemaan koko käsitettä tavallinen, sillä Suhonen on tavallinen omassa genressään. Hän omaa samat arvot ja mieltymykset kuin hänen ikäluokkansa, kohderyhmänsä. Hän on heidän joukossaan vakavasti otettava, oikean taustan omaava. *Toisaalta Suhonen on persoonana sopivan cool tiedostavien asiakkaiden lemmikiksi: hän on pyörinyt Helsingin skeittiporukoissa ja voittanut lumilautailun Suomen mestaruuden (1994), hän oli vaihto-oppilaana Jamaikalla ja hän on kasvissyöjä.* En lähde tässä tarkemmin määrittelemään tavallisuutta, mutta tavallisuus täytyy siis suhteuttaa henkilön omaan elinympäristöön. *Suhosen nimi vetoaa samoihin ihmisiin, jotka suosivat suomalaista ja tekevät ostoksensa pienissä lähikaupoissa tai kirpputoreilla.*

7.2 Tuhkimotarina – kurjuudesta loistoon

Henkilökuissa korostuvat usein niin sanotut tuhkimotarinat, joissa huonoista lähtökohdista huolimatta päähenkilö menestyy. Tuhkimotarina on jatkoa päähenkilön tavallisuudelle, josta nousu tähtiin voi alkaa. Valon tavallisuus tulee esiin hänen työläisperhetaustansa myötä. Tämä luo ensimmäisen huonohkon lähtökohdan. Toinen huono lähtökohta on henkilön aiempi surkea menestys edustamallaan alalla. Se tuo

tarinaan sankarillisen kurjuudesta loistoon –aspektin. Valon kohdalla tämä uran vaatimaton alku kiteytyy siihen, että hän on aloittanut uransa basistina. Hän oli vain yksi bändin rivijäsenistä. Eikä vielä muutama vuosi aiemmin osattu haaveillakaan maailmanmenestyksestä: *Viisi vuotta sitten mä olin Hunk of the Year Ilta-Sanomissa, hähää.* Vaatimattoman lähtökohdan näkökulmasta nykyiset saavutukset asettuvat entistä suurempaan arvoon. Tuhkimotarinoiden huipennus on menestys tavalla tai toisella. Kaiken koetun ja eletyn jälkeen sankari ansaitsee menestyksensä. Ville on kansainvälisesti menestyneen bändin laulaja ja johtotähti. --*HIM on julkaissut kolme albumia, joita on myyty yli 2,3 miljoonaa kappaletta, ja soittanut kolmesataa keikkaa, kaukaisimman Meksikossa.*

Myös Palanderin perhe on tavallinen työläisperhe. Isä kävi tehtaassa ja äiti kutoi pipoja. Tämä antaa hyvän alun sankaritarinalle. Palanderin urheilu-ura ei sekään ollut mikään itsestänselvyys, sillä hän ei menestynyt urheilussa. *"Mä olin ihan paska urheilussa, laskijanakin korkeintaan keskinkertainen."* Vielä kun Palanderilla, tulevalla kansainvälisellä urheilutähdellä, oli kielten kanssa vaikeuksia, on hankala alku sinetöity useammalla rintamalla. *"Kielten kanssa teki tiukkaa, enkä olisi ilman tukiopetusta selvinnyt. Mä olin niin huono."* Palanderin täyttymys on paluu huipulle – ja vähän päälle. *Toissa kaudella paluu huipulle oli varma. Kalle Palander voitti ensimmäistä kertaa urallaan maailmancupin. Viime kaudella pujottelun erikoismiehestä tuli kahden lajin alppihiihtäjä. Hän oli yllättäen sekä pujottelun että suurpujottelun maailmancupissa toinen.*

Hotakaisen kirjailijauran alku on erittäin kivinen. Kustantaja ei innostunut yhdestäkään hänen postittamastaan teoksesta. Sen lisäksi hänen kihlauksensa purkautua ja hän lihoi muodottomaksi. Hotakainen joutui puhumaan kustantajaansa ympäri ja pyrki Helsinkiin neuvottelemaan runoistaan. Kohtelu oli tylyä. *"Ei se murukahvin juominen täällä niitä paskoja miksikään muuta", töksäytti Viksten.* Yhtään sen paremmin ei alkanut Hotakaisen ura toimittajanakaan. Hän hukkasi ison uutisen kokemattomuuttaan ja työsopimusta ei jatkettu. Nyt asiat ovat toisin. Hotakaisen teosta Juoksuhaudantie on myyty reilusti yli satatuhatta, se on palkittu Finlandia-palkinnolla ja samaan aikaan hän sai toisesta

teoksestaan käsikirjoittaja-Venlan. *Ostavan yleisön lisäksi Juoksuhaudantiestä riehaantuivat sekä kriitikot että professori Lasse Pöysti, joka antoi Hotakaiselle kirjallisuuden Finlandia-palkinnon.* Kaiken kruunaa se, että Hotakainen voi valita mitä tekee, eikä enää ota menestyksestään paineita. *Viimein hän on siinä pisteessä, että voi kirjoittaa kuten tahtoo. Keskittyä oleelliseen. Todistelematta mitään. Eikä hänen tarvitse ajatellakaan uusivansa Juoksuhaudantien menestystä.*

Myöskään Paolo Suhoselle uran alku ei ollut helppo. Yritys ei tuntunut löytävän paikkaansa Suomessa jäykältä teollisuudenalalta, eikä saanut apua. *Tekstiiliteollisuuden liitoistakaan ei ollut apua, sillä ne olivat tottuneet neuvomaan vain suuria teollisuusyrityksiä, eivätkä osanneet kertoa, miten pienen nuorisobrändin kannattaisi lähteä maailmalle.* Suhosen yrityksellä ei myöskään ollut maailmalle lähtiessään suurien muotitalojen tapaan pitkiä perinteitä ja tarvittavia näyttöjä edellisistä kausista. *Kansainvälisillä messuilla pitää olla virallisia lehdistötiedotteita, mutta meillä ei ole kausittain vaihtuvia muotivärejä tai -trendejä, joita niissä yleensä selostetaan.* Vähitellen menestystä alkoi tulla ja oikeat reitit alalle löytyivät ulkomaisten messujen kautta. Ja nyt bisnes pyörii ja suunnittelijan nimi on lähes jokaisen suomalaisen tiedossa. *Ivana Helsingin ainoa oma liike sijaitsee Helsingin Uudenmaankadulla, mutta kallista merkkituotetta myydään muissa liikkeissä useissa kaupungeissa Suomessa ja ulkomailla. Nanson ja Syöpä-vaatemalliston ansiosta suunnittelijan nimi tunnetaan koko Suomessa.*

7.3 Vaikeuksien kautta voittoon

7.3.1 Vastoinkäymiset

Vastoinkäymiset luovat tarinaan ristiriitaa ja saavat lukijan valitsemaan puolensa. Kun lukijan myötätunto saadaan tarinan avulla heräämään, hän samastuu henkilökuvan kohteeseen. Vastoinkäymisten kautta sankaruus on ansaittua. Valon henkilökuvasta ei löydy aivan puhtaita vastoinkäymisiä, jotka olisi täytynyt uran varrella voittaa. HIMin kohdalla ei ehkä tällaisia takapakkeja ole eteen tullutkaan: levytyssopimus tuli nopeasti, samoin keikkoja, jopa isot festivaalikeikat, maailmanlaajuinen sopimus jne. Mutta jos

ajattelee, että Valo on ryhtynyt soittamaan bassoa 8-vuotiaana, niin siitä miljoonia levyjä myyneen bändin keulahahmoksi on pitkä tie. Valon vastoinkäymiset näyttävät nousevan itse työstä. Vaikka HIM on saavuttanut urallaan jo paljon, on edessä edelleen paljon työtä. *"Sitä paitsi, jos sulla on levy jossain ykkösenä, niin mitä väliä sillä on.-- Oleellista on se, pystyykö oikeasti nostamaan profiiliaan."* Samaa menestymisen vaikeutta korostetaan kerrottaessa Valon *pepun keikuttamisesta Englannissa. Menestys rockin pyhässä maassa ei ole tullut helposti.* Toisaalta jo tähänastinen menestys syö aikaa siltä oleellisemmalta eli biisinteolta, mitä voitaneen pitää vastoinkäymisenä ajatellen tulevaisuuden HIM-hittejä. *Kun menestyy, jää entistä vähemmän aikaa näppäillä akustista kitaraa ja kirjoittaa uusia lauluja, vaikka siitä tässä kaikessa kuitenkin pitäisi olla kysymys.* Toisaalta itse työkään, hauskana harrastuksena alkanut rokin soittaminen, ei ole pelkkää ruusuilla tanssimista ja hauskanpitoa. *Enää pitkään aikaan HIM ei ole ollut vain viisi villiä nuorta miestä ja rockunelma. Nyt maailmaa kiertää 12 ihmistä, joilla on vaimoja, lapsia, vuokria, asuntovelkoja. Jokaisen täytyy syödä, juoda ja saada palkkansa. "Todellakaan se ei oo sitä, että mennään sekoileen jonnekin hetkeksi ja lähdetään vittuun."*

Palanderin vastoinkäymiset liittyvät urheilijoille tyypillisiin loukkaantumisiin. Hän *pitelee polveaan ja irvistää. Eilinen raju testaus Vierumäellä sai vanhan vaivan vihoittelemaan. Ja nyt pitäisi jaksaa edustaa koko päivä. "On törkee harha, että urheilijat olisi hyväkuntoisia. Ainakin tässä lajissa on aina joku paikka paskana."* Ja vaikka menestystäkin oli tullut, hyvin pian Palander huomasi sen olevan katoavaista. *Mutta kaikki menikin pieleen. Ja kun tavoitteet olivat taivaissa, pettymykset tuntuivat entistä karvaammilta. Lopulta Palander laski niin huonosti, että oli pudota A-maajoukkueesta.* Päähenkilö ajetaan niin syvään ahdinkoon, että lukija alkaa väkisinkin myötälää sankarin mukana ja toivomaan hänen nousuansa. Tämä lienee sankaritarinoiden tyypillisin juonenkulku. *Palander lakkasi hymyilemästä ja harjoitteli entistä kovemmin, mutta ilman tuloksia. Hauskanpito ja palautuminen unohtuivat. Viimeinenkin sponsori kaikkosi.*

Mitä voi tulla melkein mykkyyteen saakka sulkeutuneesta ja estoisesta Helsingin yliopiston kirjallisuudenopiskelijasta? Näin kysytään Hotakaisen henkilökuvassa. Lähtökohta loisteliaaseen uraan ei ole mitä parhain. Eikä uran jatko näyttänyt sen paremmalta Hotakaisen Buster Keaton -romaanin jälkeen, jossa hän eläytyy mykkäfilmin tähden aivoituksiin. Harva olisi tuolloin uskonut, että jonain päivänä omalaatuisen kirjailijahöynän tuntee koko kansa. Hotakaisen henkilökuvassa tuodaan selkeästi esille se, että menestys ei ole tullut tälle itsestäänselvyytenä, vastoinkäymisiä on lentoon lähteneeseen uraan mahtunut. Jotta kuvasta ei tulisi vinoa, sanottakoon, etteivät kaikki Hotakaisen pallot ole vierineet pussiin ensilyönnillä--"Sain Haanpäältä neljän sivun vittumaisen kirjelmän", Hotakainen sanoo. "Kirje alkoi sanoilla 'Hyvä Gary Moore' — ja sen jälkeen se oli yhtä murhaa! Paperikoriin meni 170 liuskaa. Siinä kyllä pienyrittäjää koeteltiin."

Suhosen ja tämän sisaren yritys ei lähtenyt tavoittelemaan markkinaosuuttaan helpoimman kautta. Suhoselle oli jo opiskeluaikoina tärkeitä vaateteollisuuden eettisyys ja vaatteiden kestävyys, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että tehdään hintavia vaatteita, eikä halpatuontia Kiinasta. *Haluanko tehdä yhden ainoata uutta tuotetta tähän maailmaan, koska sehän on periaatteessa turha. Eettiset pohdinnat päätyivät siihen, että koska ihmiset käyttävät vaatteita joka tapauksessa, heille pitää tarjota vaihtoehtoja, siis vaateteollisuuden luomua ja reilua kauppaa.* Eikä asiakkaita tullut noin vain. Niiden eteen täytyi tehdä töitä, käydä messuilla ja olla esillä. Rahaa ei ollut paljon käytettävissä ja Suhosen yritys eli kädestä suuhun. *Asiakkaita alkoi kertyä, ja yksien messujen tuotolla rahoitettiin osallistuminen seuraaville.* Myöskään Suomen suurimpiin vaateyrityksiin kuuluva Marimekko ei ole ollut suunnittelijalle suopea. *Marimekon ja Suhosen välit ovat viileät: Marimekolla puhutaan Suhosen tarjonnan heille töitään, mutta Marimekon kieltäytyneen.*

7.3.2 Hyvä ja paha

Vastoinkäymisiin sisältyy hyvän ja pahan taistelu, jossa vastustaja yrittää tuhota henkilökuvan kohteen uran tai estää häntä saavuttamasta tavoitettaan. Valon kohdalla tuo

paha ei ole mikään konkreettinen, vaan kaikkia rockalalla toimivia väijyvät sudenkuopat. *"Tämä ala on skitsofreeninen, ja joka kulman takana on monta karhua jemmassa. On niin monta tapaa saada itsensä kuseen henkisesti, fyysisesti ja aineellisesti. Se alkaa mennä niin överiksi, että on pakko alkaa nauraa itselleen ja sille mitä teet."* Vaikka toisaalta hän vähättelee sitä. *Onneksi ajat ovat muuttuneet niin, ettei rockmuusikon enää tarvitse käyttäytyä häiriintyneen itsetuhoisesti ollakseen uskottava. Valo väittää, että ei ole kiertueilla tavannut yhtään kollegaa, joka käyttäisi kovia huumeita.*

Palanderin vastustajaksi muotoutuu jutun myötä hänen suuri suunsa. Hän on haukkunut julkisesti Tanja Poutiaisen suksimerkin, joka oli Hiihtoliiton yhteistyökumppani. Haastatteluissa hän kommentoi Sloveniassa haisevan itäblokin, kun ei tykännyt heidän kukkakaalistaan. Itävallassa taas syntyi kiistaa harjoittelupaikoista ja Palander totesi itävaltalaisten olevan ääliöitä ja kusipäitä. Useita kertoja muut, kuten Hiihtoliitto, valmentaja ja manageri, ovat joutuneet pyytelemään Palanderin sanomisia anteeksi. Palanderille tämä suunsa suitseminen on tiukka paikka. Tavallaan hän ymmärtää sen tärkeyden, mutta toisaalta pitää sitä jollain tapaa tekopyhänä. *"Välillä tuntee itensä joksikin vitun poliitikoksi, joka höpisee jotain vitun ympäripyöreitä"* Suuren suunsa ja huonon käytöksensä takia Palanderin konkreettiseksi vastustajaksi muotoutuu hiihtoliitto. *Monacon-kodin ovia en toimittajille avaa. Enkä päästä Rukan-mökille. Sinnehän kaikki haluaisivat tulla tekemään musta ja Katjasta yhteishaastatteluja.* Toinen Palanderin vastustaja on media, julkisuus ja osittain sitä kautta myös sponsorit. Mikä tekee Palanderin tilanteesta skitsofreenisen *sponsoreiden takia pitää olla näkyvillä, mutta hömppäjulkisuus puistattaa.*

Myöskään Hotakainen ei ole mitenkään ilahtunut julkisuudesta. Hän tietää tarvitsevänsä sitä, mutta haluaa pitää selkeän rajan työn ja yksityisyyden välille. Sitä voi pitää osittain vastustajana. *Lehdistöltä hienotunteisuutta on turha odottaa. Hotakaisen Pakilan talo kuvattiin Hymyyn siinä missä Laila Hietamiehenkin maja. Ja myyntiluvut kirjattiin iltapäivälehteen: Hotakaisesta miljonääri. "Julkisuuteni on työjulkisuutta, jota kukaan ei hae, vaan johon joutuu --."* Usein kirjailijoiden tukena on kustantaja tai

kustannustoimittaja, mutta Hotakaisen henkilökuvassa kustantajat kuvataan pisteliäiksi ja jopa julmiksi. Silti nästä suhteista paistaa jokin lämpö.

Suhosen pahaksi voidaan myös luokitella julkisuus, mutta päinvastaisessa mielessä kuin Hotakaisen ja Palanderin henkilökuvissa. Suhosen epäillään olevan liikaa esillä ja tekevän liian monelle yritykselle mallistoja, ihmisten arvellaan kyllästyvän häneen, ellei hän säännöstele esillä oloaan. *Mainonnan ammattilaisen mielestä Suhosen kannattaisi jo miettiä, miten paljon itseään annostelee. ”Ehkä olisi hyvä pitää juttu jossain määrin undergroundina”.*

7.3.3 Inhimillistäminen

Kun lukija pyritään saamaan samastumaan henkilökuvan kohteeseen, on myötätunnon herättäminen tärkeää. Tätä myötätuntoa haetaan henkilökuvan kohteelle sattuneista traagisista tai murheellisista tapahtumista. Sankarikuville on myös ominaista, että niissä tuodaan esille jokin poliitikon yksityiselämään liittyvä piirre, joka viestittää poliitikon herkkyydestä tai pehmeästä puolesta kovan julkisivun takana. (Mattinen 2005, 52-53) Näitä samoja piirteitä on havaittavissa myös tutkimissani henkilökuvissa. Palanderin henkilökuvassa tragedia ja inhimillisyys tulevat selkeimmin esille. Palanderilla tuo tragedia on pikkusiskon kuolema. Pikkusisko oli lähtenyt ystävänsä kanssa jäälle ja hukkunut. *”Olin järjettömän vihainen kaikille. Hautajaistilaisuus oli hirveä. Multa meni totaalisesti hermot uskuntoon, Jumalaan ja muuhun selitykseen. Soitin vaan suutani. Jumala nyt vaan päätti, että näin on, vittu mitä paskaa!”* Toisaalta, vaikka hänet kuvaillaan suorasanaiseksi ja pahasuiseksi muiden haukkujaksi, löytyy Palanderista inhimillinen puolikin. Siitä esimerkki on useassa kohdassa esiin tuotu Palanderin suhde äitiinsä. Äiti oli se, joka ensimmäisenä huolestui pojastaan, kun menestystä tuli. *Samppanja virtasi, ja Palanderia juoksutettiin pitkin maailmaa pr-tilaisuuksissa. Mainostajat pyörivät ympärillä. Juorulehtien toimittajat tunkivat kotiin kärkkymään haastatteluja. Eniten sitä kaikkea pelästyi oma äiti.* Äiti on ollut tärkeässä roolissa myös huonoina aikoina. Hänen sanomisensa ovat vaikuttaneet Palanderin valintoihin, kun hän tipahti maailmanmestaruudesta sijalle 45. *”Nyt se on loppu”, Kalle sanoi. Lopulta hän*

soitti äidilleen. Pitkän puhelun aikana poika pyörsi päätöksensä. Hän päätti nousta takaisin huipulle.

Ville Valon henkilökuvasta ei löydy yhtä selvää tragediaa, ellei sellaisena voida pitää ketjutupakoitsijan astmaa. *Ensimmäisen kerran hänellä on myös kotonaan sauna. Lämpö tekee hyvää ketjussa tupakoivan astmaatikon keuhkoille.* Tragedia tuntuu Palanderin surullisen tarinan jälkeen liian voimakkaalta sanalta puhuttaessa Valon astmasta, mutta joka tapauksessa sairaus, joka aiheuttaa keuhkojen toiminnan häiriöitä voi nähdä ikävänä vaivana nikotiiniriippuvaisella laulajalla. Sen sijaan Valon inhimillistäminen jatkuu läpi koko henkilökuvan. Valoa närästää, hän pesee pyykkinsä itse ammeessa, on kohtelias, jutustelee portsareiden kanssa, hänestä tapakasvatus on tärkeää, eikä hän laita esiintymispaikkoja paremmuusjärjestykseen maailmanmaineeseen nousemisestaan huolimatta. Hän on inhimillinen ja saa lukijan puolelleen. *Musta on itsensä ja ihmisten pettämistä, jos kokee, että on tärkeämpää menestyä Manchesterissa kuin Lappajärvellä.*

Suhosen henkilökuvasta saa paljon kovemman kuvan kuin muista henkilökuvista. Tämäkin liittyy siihen, että artikkelin sävy on alusta lähtien haastava ja kohde laitetaan puolustuskannalle. *Hän haluaa tehdä vaatteita, jotka ovat kuin Alvar Aallon maljakko tai Kaj Franckin astiat: ajattomia, kestäviä ja aina muodissa. "Suunnittelijat, joilla on oma tyyli, ovat välillä out, mutta kyllä ne sitten myöhemmin tulevat uudestaan. Se on vähän niin kuin yhteiskunnan vaihtelut, lamaa seuraa nousukausi ja nousua seuraa aivan varmasti lama."* Suhosesta tehdään itsevarma, jopa itseriittoinen. Toisaalta hänestä annetaan vilpitön kuva. Kun Suhoselta kysytään mikä on hänen yrityksensä liikevaihto, vaikuttaa, ettei hänellä vilpittömästi ole siitä tietoa. *"Apua, tota pitäis kysyä mun siskolta. Oisko se noin miljoona euroa vuodessa tällä hetkellä."*

Hotakaisen inhimillisyys tulee esille perheen kautta. Hänellä on tyttäret Roosa ja Kaisa ja takana pitkä avioliitto Tarja-vaimon kanssa. Kirjailija ei pidä matkailusta, mutta on joutunut alistumaan muun muassa yhden Venäjää käsittelevän teoksensa vuoksi. *Vaikka kirjailija karsastaa matkailua, hän nousi viime syksynä jopa Pietarin-junaan.*

7.4 Yksinäinen sankari

7.4.1 Yhteisön pelastaja

Sankarikuvia yhdistää juonenkaava, jossa hyveelliseksi esitetty henkilö selviää vastoinkäymisistä ja pelastaa yhteisönsä. Tämä on osa tuhkimotarinaa. Saduissa sankarilla on vastustaja, joka hänen täytyy voittaa tai tehtävä, joka on suoritettava. (Propp 1972, 39) Sankaruus koostuu teoista. Sankari on henkilö, joka on tehnyt jotain erityistä. Nämä teot ovat olleet mahdottomalta tuntuvia, lähes saavuttamattomia. Kuten sanottua, nykyään sankaruus liittyy usein työelämään. Henkilö on julkisuudessa työnsä edustajana ja sankaruus muotoutuu työn eli tekojen kautta. (Kupiainen, 2000) Usein henkilökuvien kohteet kuvataan, jos ei nyt aivan yhteisöjensä pelastajina, niin ainakin henkiin herättäjinä tai uutta toivoa tuovina. Ville Valo nostaa suomalaisen rockmusiikin maailmankartalle. *"Me ollaan ainoa bändi, jonka takia jengi on kiinnostunut tästä maasta ja jopa muuttanut tänne opiskelemaan suomen kieltä."* Valo antaa ymmärtää, että muutkin bändit voivat operoida ulkomailla, mutta HIM on askeleen edellä. Kalle Palanderin myötä taas alppiihito saa arvostusta, sponsoreita, rahaa ja sitä kautta lisää harjoittelumahdollisuuksia. *Hän voitti pujottelun maailmanmestaruuden Yhdysvaltain Vailissa 1999. Sitä ennen suomalaista alppiihitoa pidettiin lähinnä vitsinä. Vitsi muuttui todeksi, kun Palander teki voitollaan alppiihitoa uskottavan lajin.*

Hotakainen ei ehkä ole pelastanut koko kirjailijakuntaa tai kirjallisuuden ystäviä, lukijoita. Jotain erityistä lisää hän on kuitenkin henkilökuvan mukaan tuonut suomalaisille lukijoille. Hotakaisen epäillään täyttävän Kalle Päätalon jättämän aukon ikäihmisten suosikkina ja Juoksuhaudantie onnistui luomaan lukijoille yhteisen kokemuksen. *Savupiippu-Suomesta on pitkä aika, kaikkien jakamia kokemuksia ei enää synny. Juoksuhaudantie osui onnekaasti yhteen niistä harvoista suurista tuulipukumaan väkeä yhdistävistä nimittäjistä: haaveeseen ydinperheen onnistumisesta ja omakotitalosta. Siitä tuli sauvakävelijöiden Tuntematon sotilas.*

Paola Suhonen on antanut kasvot monen yrityksen tuotteille – ja se on sitä mitä kuluttajat haluavat. *"Ihmiset kysyvät liikkeissä koko ajan, kuka minkäkin korun on suunnitellut", toimitusjohtaja Jarno Vilén Aarikasta selittää. "Ostajat haluavat saada tuotteelle kasvot."* Suhonen on suunnitellut tuotteita niin Nansolle, Bob Helsingille kuin Aarikallekin. Hän on pelastanut osaltaan näiden yritysten tulevaisuuden. *Kun yritys palkkaa Suhosen kaltaisen tähtisuunnittelijan, se saa heti lisää julkisuutta esimerkiksi tämänkaltaisissa lehtijutuissa.* Samalla hän on myös ikäpolvensa, 70-luvulla syntyneiden suomalaisten, tulkki. *Liki kaikki suomalaiset nuoret ovat viettäneet kesät vanhoilla tavaroilla sisustetuilla mökeillä, nukkuneet teltoissa ja retkeilleet luonnossa. Telttakuosi riemastuttaa aikuistunutta partiolaista, veneilykuvat ilahduttavat lapsuudessaan verkkoja kokenutta.*

7.4.2 Sisäpiirin ulkopuolella

Usein sankarikuvissa luodaan myös mielikuva, kuinka sankari on osa yhteisöä, mutta ei kuitenkaan kuulu likaiseen sisäpiiriin, vaan on turvallisesti sen ulkopuolella. Yleensä tämä tarkoittaa, ettei henkilöllä ole mitään tekemistä yhteisöönsä liitettävien negatiivisten lieveilmiöiden, likaisen pelin tai muun epäilyttävän kanssa. Erkkä Mattinen kuvaa liseniaattityössään sankarillisten poliitikkojen sijoitetun korruptoituneisuutta symboloivien puolueiden ja kabinetin ulkopuolelle. (Mattinen 2005, 69) Näin myös tutkimissani henkilökuvissa. *"HIM on ainoa bändi, mitä mä tiedän, joka ei nussi ympäriinsä".* Bändi on siis yksi muiden joukossa, mutta sillä ei ole mitään tekemistä rockmusiikkiin liitettävän likaisen puolen kanssa. Palander kuvataan yksinäiseksi sudeksi, yksilölajin harrastajaksi. *Jääpallinkin hän pelasi, mutta joukkuelaji ei sopinut. Kalle halusi tehdä kaiken itse.* Palanderikin olisi tavallinen suomalainen huippu-urheilija, ellei hän olisi niin mainio suustaan. Tästä johtuen muihin urheilijoihin verrattuna *Kalle ei ole tylsä.* Muut urheilijat nähdään puleerattuina nykyurheilijoina, mutta Palander aitona, vaikkakin *hän sanoo ensin ja ajattelee vasta sitten. Ja tätä hän on saanut monesti katua.* Hotakaisen henkilökuvassa annetaan ymmärtää, ettei hän kuulu kirjailijoiden sisäpiiriin. Hän ei ole suoranaisesti taiteilija, muttei myöskään pelkkä viihdyttäjä. *Hotakaiselle ei tahdo löytyä paikkaa tai hänet on tungettava molempiin laatikoihin.* Hän ei näe lehdistä

lukemissaan taiteilijoiden värikkäissä elämässä mitään värikästä, koska ne ovat niin arvattavia. Hänen mielestään värikkyyttä taiteilijan elämään toisi oikeasti jokin täysin muu. ”Värikäs vaihtoehto suomalaiselle kirjailijalle olisi käydä maatalousnäyttelyssä – se elämänpiiri voisi olla oikeasti erilainen.” Hän ei myöskään allekirjoita Erno Paasilinnan ajatusta, että täytyy elää sellainen elämä, josta tulee kirjailijaksi. ”Tosiasiassa kannattaa elää elämä, josta ei missään tapauksessa tule kirjailijaksi. Kuka tahansa kerrossiivoja osaa elää rajusti, mutta ei sellainen ihminen pysty kirjoittamaan rajusti. Huono käyttäytyminen on mielenkiintoisempaa työhuoneella kuin kaupungilla.” Hän ei edusta stereotyyppistä sulkeutunutta kirjailijaa, vaan on esiintynyt julkisuudessa erilaisissa yhteyksissä. Siitä syyllistäminen saa hänen suupielensä kiristymään, eikä hän usko väitteeseen, etteivät entisaikain kirjailijat olisi ravanneet samalla tavalla televisio-ohjelmissa. ”Olen varma, että jos Eino Leinon aikana olisi ollut MTV3 ja Nelonen, Leinolta olisi mennyt kaikki aika niissä hyppäämiseen. Puhdas mielikuva entisaikojen ihmisestä on kammottava ajatus: siis että Väinö Linna oli ikään kuin eheämpi ihminen kuin Jari Tervo.” Useampaan otteeseen henkilökuvassa siis korostetaan sitä, että Hotakainen ei ole tyyppillinen kirjailija, eikä hän kuulu sisäpiiriin. Hän on jotain erilaista. Suomalainen vaateteollisuus ja sen suurin messutapahtuma Vateva taas esitetään Suhosen henkilökuvassa paikaksi, jonne Suhosen työt eivät istuneet. Hän ei tuntenut kuuluvansa joukkoon. Tekstiiliteollisuuden liitoistakaan ei ollut apua, sillä ne olivat tottuneet neuvomaan vain suuria teollisuusyrityksiä, eivätkä osanneet kertoa, miten pienen nuorisobrändin kannattaisi lähteä maailmalle.

7.4.3 Omin voimin menestykseen

Sankaritarinan kaavaa noudattaville henkilökuville on Mattisen mukaan yhteistä, että niissä luodaan kuva ihmisestä, joka omin rajallisoin voimin lähtee ponnistelemaan kohti menestystä. Poliitikon henkilökuvan keskiössä on Mattisen mukaan muista riippumaton yksilö, jonka ponnistuksista menestys on viime kädessä riippuvainen. Menestystä tukevat muut ihmiset jäävät joko kokonaan vaille mainintaa tai niiden merkitys jää vähäiseksi. (Mattinen 2005, 49-51) Edellisessä Suhosen henkilökuvan esimerkissä tulee hyvin esille se, kuinka henkilökuvissa korostetaan ihmisen yksinäistä ponnistelua kohti menestystä.

Kun muista ei ole auttajiksi, rimpuillaan itse päämäärään. Ville Valokaan ei ole tarvinnut menestyäkseen valtavia koneistoja taakseen. *Hulluja tiedemiehiä Valon taustalta ei löydy. Eikä edes tyylikonsultteja tai laskelmoivia levy-yhtiökihoja.* Ville Valo nostetaan jutussa HIMin kiistattomaksi johtotähdeksi. Ainoastaan yhtyeen rumpali mainitaan Valon lisäksi nimeltä ja hänetkin tuodaan esiin erinomaisena makkaralaatujen tuntijana ja isokokoisena kaverina, jonka kuitenkin Ville Valo jaksaa nostaa ilmaan. Yhtyeen muut jäsenet mainitaan vain yhden kerran koko artikkelissa. *”Nyt maailmaa kiertää 12 ihmistä, joilla on vaimoja, lapsia, vuokria, asuntovelkoja.”* Palanderilla ei ole lajiliittonsa täydellistä tukea, sillä hän on käyttäytynyt huonosti ja liitto on rangaissut häntä siitä. Hänet on, ei pelkästään jätetty yksin, vaan väliaikaisesti hylätty. *Kalle Palander on ainoa alppihiihtäjä, joka on saanut Hiihtoliitolta kirjallisen varoituksen – tai itse asiassa kaksi-* Alppihiihtäjän yksinäinen elämä ja rankka harjoittelu kertoo rujosta arjesta, joka ei välttämättä edes johda haluttuun lopputulokseen. *Palander lakkasi hymyilemästä ja harjoitteli entistä kovemmin, mutta ilman tuloksia.* Hotakainen kuvataan sekaisine autotallityöhuoneineen yksinäiseksi puurtajaksi, jonka ainoa kumppani on tietokone. *Keskittynein hetki vanhan Macintosh-tietokoneen ääressä kestää kolmesta neljään tuntia.*

7.4.4 Auttaja

Omin voimin menestykseen ponnistelevalla kuvataan toki olevan auttajiakin. He eivät pääse oleelliseen rooliin, vaan ovat vain tukena. Tällaisia auttajia on myös perinteisissä sankaritarinoissa. Heidän tehtävänsä on mahdollistaa sankarin menestys (Karvonen 1988). Palanderilla on selkeästi kaksi auttajaa. Ensimmäinen on hänen kollegansa, alppihiihtäjä Sami Uotila. *Palanderia ja Uotilaa pidetään alppijoukkueessa veljeksinä. Moni sanoo, että ilman Uotilaa Palander ei olisi huipulla.* Toinen auttaja kuvataan lähes korvaamattomaksi. Hän on joukkueen yleismies, koordinaattori ja valmentaja Kalle Söderholm. *Söderholm seuraa Palanderia kaikkialle-- Söderholm laatii aikataulut, Palander kysyy, mihin mennään. Palander aukoo päätä, Söderholm pyytää anteeksi-- Söderholm on ainoa, jonka Palander kelpuuttaa kisoissa vierelleen lähtöalueelle.* Paola Suhosen tuki ja turva on vanhempien lisäksi ollut hänen sisarensa. Sisarkin mainitaan tosin vain sivulauseessa, varsinaisen gloorian saa Paola. *Paola perusti 1998 siskonsa*

Pirjo Suhosen kanssa oman vaate-merkkinsä Ivana Helsingin. Työnjako on ollut alusta asti selvä: Paola suunnittelee, Pirjo myy. Hotakaiselle jonkinlaisena auttajana voi pitää Sirkka Turkkaa, jonka runot avasivat Hotakaisen kirjoituskrampin. "Jos Sirkka Turkka kirjoittaa koirista, mä voin kirjoittaa vaikka hiihtämisestä." Siitä lähtien Hotakainen on ylistänyt Sirkka Turkkaa aina, kun vain on haastattelunauhurin nähnyt. Kyllä Hotakaisen auttajaksi täytyy nostaa myös kustannuspäällikkö Harri Haanpää, joka ohjastaa kirjailijaa takaisin oikealla polulle, vaikkakin raaoiin keinoin. Sain Haanpäältä vittumaisen kirjelmän -- paperikoriin meni 170 liuskaa.

7.5 Suomalainen sankaruus

7.5.1 Sisu ja työmoraali

Sisu antaa sen sitkeyden, jolla tavoitteisiin päästään, vaikka jo luuli antaneensa kaikkensa. (Knuutila 2005, 25) Aisapariksi sisulle löytyy usein työmoraali. Sitkeyttä ja ututteruutta löytyy myös tutkimistani henkilökuvista. Jotta päähenkilön menestys tuntuisi henkilökuviissa ansaitulta ja oikeudenmukaiselta, hänen on oltava ahkera ja tunnollinen. HIM on julkaissut kolme hyvin myyntyä albumia ja soittanut kolmesataa keikkaa, Ville Valo on siis uurastanut bändinsä kanssa. *"Kiva huomata työnsä hedelmät. Kiva, että siinä on mukana työtä ja vaivannäköä", Valo selittää. Ville Valo ryhtyi jo 8-vuotiaana soittamaan bassolla ja on tehnyt työtä menestyksensä eteen, jopa niin paljon, että onnistuu kuulostamaan kenen tahansa 27-vuotiaan suomalaismiehen isoisältä. "Juuri niin. Työmiehen moraali! Läpi harmaan kiven!" Valo innostuu. "Kaikki ei menekään niin, että satsataan miljoona euroa, jonka jälkeen siitä tulee menestys."* Eikä rokin soittaminen ole huipullakaan helppoa. Pelkkä parin tunnin keikka on vain näkyvä osa työtä, mutta todellisuudessa jo yksikin keikka vaatii hurjasti muuta työtä kuin pelkästään sen soittamisen. *"Neljä keikkaa putkeen ja yksi vapaa, neljä keikkaa ja yksi vapaa. Matkustetaan neljäsataa kilometriä, tehdään tunnin soundcheck, kaksi tuntia haastatteluja ja kaksi tuntia keikkaa. Sen jälkeen tulee harvoin lähdettyä bailaamaan. Ei mitään mahista tehdä muuta, jos aikoo pysyä kasassa."*

Palanderille ei mikään ole tullut helpolla. Jo alku oli sisua ja sinnikkyyttä vaativaa. *Yläasteella isä pakkasi joka arkipäivä koulun jälkeen pojan ja sukset autoon ja ajoi 125 kilometriä Rovaniemen Ounasvaaralle. Eikä Palanderin sinnikkyys jäänyt siihen vaan jatkui myös vanhempana. Pian kävi selväksi, että Kalle rakasti kilpailemista. Jos lasku meni pieleen, hän yritti entistä sinnikkäämmin. Harjoittelu on edelleen rankkaa. Joukkueen herätys on kuudelta-- Luvassa on hyppyjä, aitajuoksua, kuntopyörätesti ja painonnostoa. Vaikeuksien jälkeen Palander oli jo lopettamassa uransa, kun hän, maailmanmestari, jäi eräässä kisassa sijalle 45. Mutta Palander ei masentunut, vaan päinvastoin, sai lisää kimmoketta. Kisakauden jälkeen Palander lähti isänsä kanssa tuttuun mäkeen Rukalle. Harjoittelu aloitettiin alkeista. Ruokavalio palautettiin normaaliksi. Golfista ja baarikierroksista tehtiin taas sallittuja. "Treenattiin lujaa, mutta sain taas elää sen ikäisen jätkän elämää. Se auttoi."* Tässä korostuu erityisesti suomalainen sisukkuus. Tämä juurille paluu eli kaiken aloittaminen alkeista on myös paluu perusasioiden äärelle.

Myös Hotakaisen sisukkuus on pantu merkille hänen henkilökuvassaan. *Ehkä juuri tästä pienyrittäjän sisukkuudesta löytyy yksi avain Hotakaisen nousuun marginaalirunoilijasta kansansuosikiksi. Sisua on tullut verenperintönä. Ja vaikka hän muistaa yrittäjävanhempiansa pitkät työpäivät ja on yrittänyt pitää oman työn ja vapaa-ajan erillään, on se vaikeaa. "Ja siksi yritän tehdä koko ajan vähemmän töitä, vaikka mieli tekisi tehdä enemmän." Toistaiseksi loppoilu ei ole ihan onnistunut. Suhosen henkilökuvassa ei niin voimakkaasti suoraan korosteta sisua ja työmoraalia ja ahkeruutta. Tämä kaikki tulee kuitenkin ilmi jutun aikana, vaikei sitä alleviivatakaan. Suhosen kerrotaan suunnittelevan paitsi omalle vaatemerkillle myös muille yrityksille mallistoja hengästyttävällä tahdilla. Ja suunnittelun lisäksi hän vielä ehtii opettamaan alan oppilaitoksessa. Myös hänen kiireensä seuraavaan tapaamiseen haastattelutilanteessa korostaa, paitsi hänen suosiotaan, myös hänen ahkeruuttaan.*

7.5.2 Vaatimattomuus ja nöyryys

Henkilökuvan kohteen persoonallisuudesta tuodaan usein esille vain ne piirteet, jotka osoittavat hänen ansaitsevan menestyksensä, ja sankaruuden kannalta haitalliset luonteenpiirteet jätetään mainitsematta. Mattisen mukaan (2005, 55) suljetun draamakerronnan kaavoja käyttäville tarinoille on olennaista, että niissä tarinan keskushenkilön ja tarinan tapahtumat muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Tämä tarkoittaa sitä, että jos tarinan päähenkilö on hyvä, tulee hänen toimiensaakin olla hyviä ja menestystarinoissa tulee tarinan loppuratkaisunkin olla päähenkilön kannalta myönteinen. Keskeisiä suomalaisuuteen liitettyjä ominaispiirteitä ovat esimerkiksi nöyryys ja omien tarpeiden kieltäminen. Ne ovat myös hyviä luonteenpiirteitä sankarille. Mattisen (2005, 50) mukaan poliitikkojen henkilökuvissa viestitetään poliitikon osaavan olla menestyksensä suhteen nöyrä. Hän ymmärtää, että jos hänellä olisi ollut huonompi onni, hän ei välttämättä olisi päässyt siihen asemaan, jossa hän nyt on. Ville Valon haastattelu suorastaan pursuaa nöyryyttä ja vaatimattomuutta. *Hän istuu kiltisti ravintola Sea Horsen pöydässä. Hän ei melua, diivaile tai rehvastele. Hän on huomaavainen. Sana "kiitos" kuuluu usein, ja kun hän poistuu miestihuoneeseen, hän sanoo: "Suo anteeksi, hyökkään tuubahuussiin."* Välillä vaatimattomuus menee toimittajankin mielestä niin pitkälle, että hän on katsonut tarpeelliseksi kommentoida sitä. *Aitosuomalainen vaatimattomuus kallistuu vähättelynpuolelle, kun Valo kuvailee keikkaa Manchesterissa: "Se oli kiva."* Myöskään tähteys ei sinällään kiinnosta rocktähteä. *Olen aina pitänyt enemmän hyvistä biiseistä ja hyvistä hahmoista.*

Vaatimattomuus ja nöyryys korostuvat myös Palanderin sankarikuvassa, vaikka hänen onkin välillä vaikea istua hänelle annettuun muottiin. Palander on yksi muista, ei vaadi erityiskohtelua, on kohtelias ja ystävällinen. *Alppijoukkueen arjessa Palanderia ei erota tähdeksi. Aina kun on Palanderin testausvuoro, hän sanoo kiitos. Kun halliin ilmaantuu joukko nuoria poikia nimikirjoitusta pyytämään, hän juttelee heille mutkattomasti ja kirjoittaa nimen jokaiselle.* Palander ei ole pelkästään yksi joukkueesta, vaan hän myös auttaa ja kannustaa joukkueovereitaan. *Hän tukee käsillään Uotilan lanteita ja tuijottaa tätä peilin kautta silmiin. "Anna mennä, Sämby! Paina, paina!" Palander karjuu.* Palanderin henkilökuvassa tuodaan myös esimerkin avulla ilmi se kuinka ihmisen voi

käydä, jos hän unohtaa nöyryyden. ”MM-voiton jälkeen ajattelin, että nyt kaikki on helppoa ja valmista. Ei muuta kuin napsitaan treenin hedelmiä”, Kalle muistelee. Mutta kaikki menikin pieleen. Häneen liitetään myös muita suomalaisessa yhteiskunnassa arvostettavia luonteenpiirteitä. Kalle on äärimmäisen suora ja rehellinen.

Hotakainen ei halua ottaa todesta hänestä annettuja mairittelevia lausuntoja, se jähmettää hänen mielestään kirjoittamisen. Eikä hän varsinkaan suostu vertaamaan itseään Väinö Linnaan. ”Jos ottaa pönäkän asennon, peli on menetetty.” Suhonen ei tiedä yrityksensä tarkkaa liikevaihtoa ja jutussa uskotaan, että se on aito reaktio. Hän ei siis ole rahan perään ja on siinä mielessä vaatimaton. Ja vaikka hän on kiireinen, hän ottaa muutkin ihmiset huomioon, mikä osoittaa vaatimattomuutta ja nöyryyttä. *Suhosella on tiukka aikataulu – eilen Kööpenhamina, huomenna Lontoo – mutta hän ei silti haluaisi pompotella muita.*

Mikäli sankari kuitenkin ryhtyy retostelevaan saavutuksillaan, usein hän pehmentää lausuntoaan, jottei kuulostaisi ylimieliseltä. Näin tekee myös Ville Valo. ”Me ollaan ainoa bändi, jonka takia jengi on kiinnostunut tästä maasta ja jopa muuttanut tänne opiskelemaan suomen kieltä. Mä en ota tätä minään krediittinä, ei se kuulu siihen, mitä me tehdään. Mutta on se musta makee juttu.” Valon haastattelusta löytyy myös muita välähdyksiä, jotka kertovat muustakin kuin vaatimattomuudesta - kutsuttakoon sitä omanarvontunnoksi tai ammattiylpeudeksi - vaikka se on usein verhottu ironiaan. *Isänmaallisuuden puuska iskee ja pakottaa huikkaamaan perään: näyttäkää niille! ”Me ollaan näytetty jo”, Ville Valo vastaa ja väläyttää taas sudenhymynsä. ”Me mennään vaan muistuttamaan olemassaolostamme.”* Hotakaisen saavutukset ovat lukuina kiistattomia. Hänen kirjansa myyvät hyvin ja Juoksuhaudantie on voittanut useita palkintoja. Vaatimattomuutta pönkittämään on kuitenkin otettu tyytymättömän lukijan esimerkki. *Reilusti yli sadantuhannen joukkoon mahtuu hänen mukaansa tuhansia ”vahinko-ostajia”. Eräs lukija möläytti hänelle jalkakäytävällä, että hankki romaanin vain koska se oli palkittu. ”Hirveä kirja!” mies ähkäisi.* Suhonen taas hämmästelee tiedotusvälineiden kiinnostusta häneen, vaikka ajatteli aluksi, että kun yhdessä lehdessä on haastattelu, niin kilpailija ei halua enää samaa juttua. ”-- Tosiasiassa jos on ollut

yhdessä lehdessä, niin se toinenkin lehti haluaa kuulla sun ihan samat mielipiteet. Se oli yllätys. Suomalaiset innostuvat niin kovasti", Suhonen hymyilee.

7.5.3 Karisma

Poliitikkojen henkilökuvien kohteilla ei Mattisen mukaan ole yleensä apunaan poikkeuksellista lahjakkuutta, älyä tai karismaa eikä vaikutusvaltaisia ystäviä. Karisma yhdistetään politiikassa epärehellisyyteen ja teeskentelyyn. Sen puutetta sen sijaan pidetään rehellisyyden ja suoruuden symboleina politiikassa. (Mattinen 2005, 50–51) Karisman suhteen Valo eroaa Mattisen tutkimista poliitikoista. Valolta sitä löytyy kosolti ja se myös tuodaan esille. *Ville Valo on ehkä maailman seksikkäin mies-- Hän on kuin syntynyt nousemaan lavalle MTV Awards -gaalassa, pokkaamaan palkinnon ja sanomaan erinomaisella englannillaan jotain kuolematonta rockmaailman ihastukseksi-- Kerrang-lehden lukijat äänestivät Ville Valon vain maailman toiseksi parhaiten pukeutuvaksi miestähdeksi. Siinä muutamia todisteita Valon karismasta. Palanderin karisma on vakuuttanut fanien lisäksi myös sponsorit. Sponsorien suosikki on Kalle Palander. Hän on tosin hiukan arvaamaton, mutta myös kuvauksellinen ja myönteinen yhteistyölle. Hän ei diivaile – eikä hän tosiaankaan jää sanattomaksi. Paola Suhonen on henkilökuvan mukaan osannut myydä persoonansa ostavalle yleisölle. Hän ei ole siis pelkästään hyvä työssään, vaan hän on myös karismaattinen henkilö, jonka persoona myy. Hän on cool, trendikäs, helvetin hyvä, taiteellisesti lahjakas ja jo jutun alku todistaa, että kaikki haluaa Paolan. Jos nyt haluaa olla tosi trendikäs, voi laittaa ylleen Amnesty Internationalin paidan, Nanson hameen, Ivana Helsingin takin, Aarikan rannekorun, Bob Helsingin pipon ja Syöpäjärjestöjen vyön. Kainaloon voi napata Geepapin muistivihon ja kännykkään Yakutan taustakuvan. Silloin on pukeutunut kiireestä kantapäähän Paola Suhoseen.*

7.5.4 Muut suomalaisuuden symbolit

Valon henkilökuvassa suomalaisuutta korostetaan varsin perinteisin keinoin. Tavallisuustestin avulla toimittaja yrittää selvittää kuinka tavallinen Valo itse asiassa on

ja tuon testin myötä juttuun tulee paljon viitteitä suomalaisuudesta. *Kumpaa suosit, perinteistä vai luistelutyylä?* "Perinteistä! Mä rakastin murtsikkaa nuorempana. On hienoa olla miinus 20:ssä ja täysin yksin omien ajatustensa kanssa ja miettiä ehkä Juha Mietoa ja vetää murtsikkaa." Hiihdon lisäksi jutussa on viittauksia muun muassa karaokeen, lottoon ja HK:n siniseen. *Miten laitot yleensä lenkkimakkaran?--* "otetaan iso makkara, tollanen HK:n sininen, siihen pystyy prinssinukkeja, että siitä tulee siili." Tosin suomalaisuutta tuodaan esiin henkilökuvassa tavallisuustestin ulkopuolellakin esimerkiksi saunan ja Rautavaaran muodossa. *Valo harmittelee sitä, että Rautavaaran kotitalo Oulunkylässä ehdittiin purkaa. Hän olisi niin mielellään ostanut sen.* Melankolia ei ole vain valitusta ja surkuttelua. Se on suomalaisille melkein pä ylpeydenaihe tai ainakin luovuudenlähde. Ville Valon henkilökuvassa melankolia mainitaan viisi kertaa. Myös Valo itse puhuu melankoliasta. Häntä ei varsinaisesti kuvata melankoliseksi, mutta kommentissaan hän myöntää käyttävänsä melankoliaa positiiviseen tarkoitukseen, hän kokee sen voimavaraksi. *"Melankolia on suomalaisten erityistaito. Se on meillä niin veressä, että sitä ei pysty kukaan varastamaan. Se on ihana voimavara."* Koko haastattelu myös päättyy isänmaallisuuteen. Tällä kertaa se yllättää toimittajan. *Isänmaallisuuden puuska iskee ja pakottaa huikkaamaan perään: näyttäkää niille!* Tämän voi tulkita patrioottiseksi sotahuudoksi. Valon artikkelissa suomalaisuuden symboleita viljellään niin kosolti, että sen voi epäillä jo olevan tarkoituksellista ylikorostamista.

Kalle Palanderin henkilökuvissa suoria viittauksia suomalaisiin symboleihin on ainoastaan maininta Tahko Pihkalasta, joka väheksyi pujottelua. Suomalaisuus mainitaan suoraan, kun puhe tulee Palanderin Monacon-kodista. *Palander suuttuu silmissä. Hänestä on epäreilua, että häntä morkataan Monacoon muuton takia epäisänmaalliseksi veropakolaiseksi, mutta jääkiekkoilijoita ja formulatähtiä ei moiti kukaan.* Tekstistä selviää, että Palander kokee itsensä isänmaalliseksi, vaikka onkin Monacossa kirjoilla. Toisaalta suomalaisuuden korostamisen voinee ymmärtää sekä Valon että Palanderin kohdalla, koska he ovat kansainvälisiä tähtiä. On ehkä perusteltua epäillä heidän menettäneet kosketuksensa suomalaisuuteen tai muuttaneen ainakin käsitystä siitä. Etenkin Ville Valon henkilökuva uusintaa suomalaisuuteen liitettäviä oletuksia, eikä tuo juurikaan uutta esille.

Hotakaisen henkilökuvan otsikossa tuodaan jo yksi perinteiseksi muodostunut suomalainen stereotyyppi esille, kun häntä kutsutaan tuulipukumaan kansalliskirjailijaksi. Myös vertaukset Väinö Linnaan ovat perussuomalaisuutta korostavia. Hotakaisen teosta Juoksuhaudantie kuvaillaan myös varsin isänmaallisin ottein lähtien vertauksesta Tuntemattomaan sotilaaseen ja todeten, että *Juoksuhaudantie osui onnekkaasti yhteen niistä harvoista suurista tuulipukumaan väkeä yhdistävistä nimittäjistä: haaveeseen ydinperheen onnistumisesta ja omakotitalosta. Siitä tuli sauvkäväelijöiden Tuntematon sotilas.*

Suhosen henkilökuvassa häneen liitetään suomalaisuus ja ekologisuus. Hän suunnittelee marimekkomaisia dramaattisia linjoja, ammentaa värejä ja malleja 1970-luvulta. Hänen tyyliinsä vetoaa niihin, jotka suosivat suomalaista. *Paolan suosiota selittää myös kaipuu vanhoihin hyviin aikoihin, kun vaatteetkin vielä tehtiin Suomessa.* Suhosen suomalaisuus on hiukan erilaista kuin muissa henkilökuvissa. Se syntyy retrobuumin kautta. Se on tietynlaisten tunnelmien ja vanhojen aikojen ihannointia, ei suoranaisia symboleita ja perinteisiä, konkreettisia asioita. *Hän on täydellinen tulkki ikäpolvelleen, 70-luvulla syntyneille suomalaisille, sillä hänen käyttämänsä kuvasto on tuiki tuttu. Liki kaikki suomalaiset nuoret ovat viettäneet kesät vanhoilla tavaroilla sisustetuilla mökeillä, nukkuneet teltoissa ja retkeilleet luonnossa.*

7.6 Kansainvälinen menestys ja sankaruus

Kansainvälinen menestys nostaa sankarin arvoa entisestään. Jos joku pienestä maastamme pääsee muidenkin kansojen tietoisuuteen, koetaan se isoksi saavutukseksi. Suomalaisten kuva itsestään kansana on rakentunut pitkälti kansainvälisten urheilusaavutusten kautta. Kuva on jo varhain ja erityisen leimaavalla tavalla peilautunut urheilun heijastamasta me-kuvasta. (Sironen 2005, 101) Jo Suomen järjestäytyessä kansakunnaksi 1890-luvulla tuli kansainvälisesti menestyneistä hiihtäjistämme sankareita. Heidän menestymisensä rakensi kaikkien kansalaisten suomalaisuutta ja

identiteettiämme. (emt., 99) Urheilu tuottaa tarinoita. Se kertoo keitä olemme ja mihin pyrimme. Tarinat ovat olleet usein menestystarinoita, jotka ovat tuottaneet sankareita. Tarinat ovat olleet myös tragedioita epäonnistumisesta ja pettymyksestä. Tällöin kyse on usein 2000-luvulla enemmälti pinnalle tulleesta urheilun harmaasta alueesta, jolle sankari on sortunut. (emt., 104)

Palanderin kohdalla todetaan heti toisessa kappaleessa hänen asuvan Monacossa. Hänen kerrotaan kilpailevan eri puolilla maailmaa ja vain vierailevan välillä Suomessa. ”*Mä olen asunut Monacossa jo viisi ja puoli vuotta. Siellä on mun kotini. Siellä on mun stereot, levyt, pyörät, skootterit, koko elämä.*” Edellinen lainaus on osa Palanderin puolustuspuhetta, kun häntä syytetään veropakolaisuudesta. Ulkomaille muuttoon liittyy edelleen Suomessa paljon arvolatauksia: siitä syyllistetään, sitä ihannoidaan ja sitä pelätään. Tuttuja käsitteitä ovat muun muassa aivo- tai verovuoto. (Kortelainen 2005, 67) Palanderin kohdalla kansainvälisyys näyttäytyy paitsi menestyksenä, myös Kortelaisen kuvailemana verovuotona. Tämä ei tarkoita ylistämistä vaan lähinnä syyllistämistä. *Palander suuttuu silmissä. Hänestä on epäreilua, että häntä morkataan Monacoon muuton takia epäisänmaalliseksi veropakolaiseksi, mutta jääkiekkoilijoita ja formulatähtiä ei moiti kukaan.* Menestys ulkomailla voidaan siis kokea myös arveluttavaksi. Siihen saatetaan suhtautua kateudella ja vahingonilolla, mikäli kaikki ei menekään halutulla tavalla. Opportunismi pätee tässäkin. Voittajan puolella on helppo olla, mutta usein epäonnistuja saa päällensä lokaa.

Valon haastattelussa vahingonilo ja ihmisten pahansuopaisuus ei tule esille, mutta Palanderin jutussa pariinkin otteeseen. *Toimittajat virnuilivat palstoillaan alppihiihdon tähdenlennolle ja vihjailivat, että voitto oli ollut pelkkää hyvää tuuria.* Nykyisin urheilijoiden rinnalle sankareiksi ovat nousseet muidenkin alojen kansainväliset menestyjät, kuten muusikot, erilaiset suunnittelijat ja kansainvälistyneiden yritysten johto. Ville Valon kansainvälisyys tuodaan esiin heti ingressissä. Se on ikään kuin jo arvo sinänsä. *Kansainvälinen rocktähti Ville Valo istuu ravintolan pöydässä, poseeraa kameralle ja vastaa nokkelasti kysymyksiin.* Lisäksi ensimmäinen kappale alkaa Ghanasta, jossa 18-vuotiaan Pamela Khawamin huoneen seinällä on kuva Ville Valosta.

Tämä todistaa ingressin väitteen kansainvälisestä tähdestä. Lisätodisteeksi seuraavassa kappaleessa kerrotaan Valon valitsemisesta *maailman suurimman rocklehdessä, brittiläisen Kerrangin äänestyksessä maailman seksikkäimmäksi mieheksi*. Valo on nostanut itsensä ja bändinsä maailman tietoisuuteen ja edistää maailmalla myös koko kansakunnan hyvää. Todistusaineistoa kansainvälisestä suosioista viljellään pitkin juttua aina HIMin myyntiluvuista kaukasiin maihin suuntautuviin keikkoihin. *Mahdotonhan on jo tehty: nuori mies, joka rakastaa Hiski Salomaata, on päässyt näinkin pitkälle*. Jos luokittelemme sankarin henkilöksi, joka tekee mahdottoman mahdolliseksi ja tämä suoritus mielletään arvokkaaksi koko yhteiskunnalle, ovat kansainväliseen maineeseen kohonneet maanmiehemme ja -naisemme ansainneet sankarin viitan ylleen. He ovat tehneet mahdottomasta mahdollisen, kohonneet lähes koko maailman tietoisuuteen ja samalla edistävät maailmalla koko kansakunnan hyvää.

Suhosen henkilökuvassa kuvaillaan kuinka hän matkustelee ympäri maailmaa ja kuinka hänestä ollaan kiinnostuneita kaukomaillakin. *Mutta minkä sille voi, että japanilainen asiakas saapuu Helsinkiin juuri tänään ja haluaa tavata Suhosta tämän työhuoneella Punavuorella*. Neljä vuotta sitten Suhonen herätti jo kuitenkin kiinnostusta ulkomailla. *Maailmallakin Suhosesta on kiinnostuttu, etenkin Britannian suunnalla*. Englantilaiset muotilehdet *Ellestä Vogueen ovat esitelleet Ivanan tuotteita*. Kari Hotakainen oli voittanut Finlandia-palkinnon ja joitain teoksia oli jo 2004 käännetty muillekin kielille, mutta kansainvälistä menestyksestä ei voida puhua, joten ehkä tästä syystä ulkomaihin hänen henkilökuvassaan ei viitata lainkaan. (WSOY kotisivut)

8. PÄÄTELMÄT

Olen pro gradu -tutkielmassani tarkastellut kolmea pääasiaa: henkilökuvien rakennetta, niiden tarinallisuutta ja keinoja, joilla artikkeleissa luodaan sankarillisuutta. Yksi lähtökohtani tutkielman tekoon oli kiinnostus avata henkilökuvien rakennetta ja etsiä ne keinot, joilla sekä tarinasta tehdään mielenkiintoinen, että haastateltavasta sankari. Nämä kaksi asiaa kulkevat käsi kädessä. Perinteinen tarina on vetovoimainen. Tutkielmani

pääpaino on, paitsi henkilökuvien rakenteen näkyväksi tekeminen, eteenkin erilaisten sankaruutta luovien keinojen esiintuonti.

Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen ja Imagen henkilökuvissa täyttyvät monet esittämäni henkilökuvan kriteerit. Niissä kirjoittaja on voimakkaasti läsnä sekä tekstissä että itse haastattelutilanteessa. Kirjoittaja on tarkkailija, joka tuo lukijoiden tietoisuuteen pieniä detaljeja päähenkilöstä ja luo näin tarkempaa kuvaa hänestä kuin monen palstan jaarittelut. Henkilökuva ei ole pelkkä haastattelu, vaan se antaa tarkoilla havainnoillaan ja yksityiskohdillaan päähenkilöstä enemmän. Kirjoittaja tekee johtopäätöksiä ja tulkitsee. Määrittelyjen mukaan henkilökuvien tulisi kertoa sekä menneisyydestä, nykyisyydestä että tulevaisuudesta. Jos ajatellaan toimittaja Panu Rädyn (1998) ylevää ajatusta siitä, että henkilökuvat ovat parhaimmillaan kertomuksia ajasta, aatteesta, ihmisestä – maailmasta tässä ja nyt, keskustelevat nykyisyys ja menneisyys henkilökuvissa mutkattomasti. Ne myös kertovat ympäröivästä maailmasta ja ajasta henkilökuvan kohteen elämän kautta. Henkilökuva on elämyksellinen ja se luotaa kohteensa elämää laaja-alaisesti. Tämän voidaan katsoa kertovan siitä, että kaunokirjalliset keinot ovat henkilökuvissa enemmän kuin vain välineitä. Imagen päätoimittaja Mikko Numminen (2006) toteaa, että Image ei ole erikoistunut sankaritarinoihin, eikä tee kritiikittömiä henkilökuvia. Hänen mielestään jo juttuformaatti sinänsä edellyttää tietyn kritiikin ollakseen uskottava. Imagen henkilökuva Paola Suhosesta puhuu osittain Nummisen toteamuksen puolesta. Artikkelin on kyllä rakennettu kyseenalaistamaan Suhosen taidot ja menestys, mutta loppujen lopuksi siinäkin usein heti perään kumotaan itse esitetty kritiikki.

8.1 Metodikritiikki ja narratologia

Uutisten ja muiden journalististen tuotteiden tarinallisuudesta on monia eriäviä mielipiteitä. Toiset pitävät uutisiakin kertomuksina, tiukemmin tulkitsevat eivät näe uutisia kertomuksina, eivätkä edes näe hyvänä kehityksenä sitä, että tarinallisuus rantautuu journalismiin. Jo tämä kiistely kertoo myös siitä, ettei suhtautuminen narratologiaan medioiden tutkimisessa ole kiistatonta. Narratiivista tietämistä on pitkään

pidetty epätieteellisenä ja sitä on siksi vastustettu yhteiskuntatieteessä. Narratiivista otetta voisi Johanssonin mukaan pitää täydentävänä apukeinona, joka auttaa ymmärtämään paremmin sosiaalisia järjestelmiä. (Johansson) Narratiivinen analyysi on tulkintakysymys. Tämä voisi Johanssonin mielestä tarkoittaa sitä, että on mahdollista löytää litteroiduista teksteistä tarkoitus, joka ei vastaakaan kuvattua kokemusta tai joka kuvaa esitettyä kokemusta eri tavalla kuin se ilmaistiin. Monet tutkijoista näyttävät myös viehättyvän kuulemistaan tarinoista ja ovat tyytyväisiä hyvän tarinan esitykseen, vaikkeivät onnistuisikaan liittämään tarinaa laajempaan teoreettiseen merkitykseen tai käyttötarkoitukseen. Tätä ongelmaa voidaan pitää Johanssonin mukaan narratiivisen tutkimuksen haastavimpana piirteenä. (Johansson) Itse koen narratologian metodit hyvinä lähtökohtina journalismin tutkimukselle. Sellaisenaan ne eivät välttämättä johda parhaaseen mahdolliseen tutkimukseen, mutta kehiteltynä journalismin omiin tarpeisiin, ne voivat tuoda hyvän lisän journalismin tutkimukseen.

8.2 Labovin rakenneanalyysistä

Henkilökuvien analysointi Labovin kertomusrakenneanalyysin avulla on hidasta ja työlästä. Juttuun täytyy perehtyä perin pohjin, se täytyy jaotella lukuihin ja kappaleisiin, analysoida sisältö rakenteen selvittämiseksi ja jakaa osioihin. Tämän takia pystyn pro gradu –työssäni käsittelemään vain rajallisen määrän henkilökuvia. Tämä on tietysti pois tutkimuksen tuloksen yleistettävyydestä. Koska kyseessä on laadullinen tutkimus, en voi puhua analyysin toimivan kaikkien tai edes monien Kuukausiliitteen ja Imagen henkilökuvien osalta, mutta jotain viitteitä se henkilökuvien rakenteesta antaa. Labovin kertomusrakenneanalyysi on kaavamainen. Se paljastaa muodon ja palaset, joista juttu koostuu. Tarinan osien jakaminen Labovin kategorioihin on ongelmallista ja tulkinnanvaraista. Periaatteessa moni kohta tekstistä sopi useampaan kategoriaan, kun taas toiset eivät välttämättä istu mihinkään. Analyysissä täytyykin tehdä alusta lähtien selkeät valinnat luokittelujen suhteen ja pitäytyä mahdollisimman loogisesti niissä. Tästä huolimatta tutkimistani henkilökuvista löytyivät Labovin rakenneanalyysin kaikki osaset. Menetelmän avulla on vaikea löytää tekstin sisällöllisiä merkityksiä, koska sen avulla ei

juurikaan pysty perehtymään itse sisältöön. Kun rakenneanalyysin on tehnyt, jää jäljelle kysymys: entä sitten? Mikä on tutkimuksen tarkoitus ja mitä tällä analyysillä saavutettiin? Tuntuukin, ettei kertomusrakenneanalyysi yksinään johda mielekkäisiin tuloksiin, vaan se vaatii rinnalleen jonkin toisen menetelmän, jolla tutkimusta voisi jatkaa.

Labovin osioista abstrakti ja päätäntä ovat selkeimmät kategoriat. Yleensä abstrakti eli tarinan aloitus on yhtä kuin ingressi. Joissakin tapauksissa myös ensimmäinen kappale voidaan lukea abstraktiin. Ingressissä kiteytetään artikkelin keskeinen sisältö. Tutkimissani henkilökuissa abstraktissa kerrotaan lähes aina henkilön ammatista ja saavutuksista. Lisäksi siinä voidaan kertoa esimerkiksi, jotain haastateltavan luonteesta ja haastattelutilanteesta. Ennen kaikkea abstraktilla yritetään herättää lukijan mielenkiinto ja houkutellaan lukemaan artikkeli. Näitä keinoja ovat tutkimissani neljässä artikkelissa muun muassa lukijan haastaminen provosoivilla väittämillä, herättämällä kysymyksiä lukijan mielessä ja vihjailemalla jutun sisällöstä. Päätäntä taas nimensä mukaisesti lopettaa tarinan. Se palauttaa tarinan nykyisyyteen, joka näissä artikkeleissa on itse haastattelutilanne. Kaikissa tutkimissani henkilökuissa päätännässä käsiteltiin haastateltavan tulevaisuutta tavalla tai toisella: pohdittiin hänen tulevia töitään, nykyisen uran jälkeistä elämää, hänen suunnitelmiaan ja toiveitaan. Usein loppu jätetään tulevaisuudenpohdinnan myötä avoimeksi, jolloin ilmaan jää kysymys miten tarina jatkuu.

Tapahtumien kehittelyjaksokin oli selkeästi löydettävissä, kun vain analyysin aluksi tein selkeän valinnan, mikä osa henkilökuvien tekstistä on orientaatiota ja mikä kehittelyjaksoa. Labov määrittelee orientaation tarinan tilanteen esittelyksi ja kehykseksi, joka vastaa kysymyksiin kuka, koska, mitä ja missä. Orientaation lauseet ovat myös usein menneitä kestolauseita. Tämän vuoksi valitsin orientaatio-osioksi kaiken tekstin, joka pitää sisällään tietoa henkilökuvan kohteen elämästä. Tämä tekstin osa kehystää tarinan ja vastaa Labovin edellyttämiin kysymyksiin. Usein kyse on haastateltavan elämänhistoriasta, johon henkilökuvat hyvin pitkälle perustuvat. Orientaatio jää kuitenkin liian laajaksi osioksi. Tapahtumien kehittelyjaksoksi valitsin itse haastattelutilanteen,

jossa vastataan kysymykseen mitä sitten tapahtui eli se on jatkoa orientaatiolle ja henkilön historialle.

Selkeän ratkaisujakson löytäminen henkilökuvista oli ongelmallisinta. Artikkeleiden tarinat ovat pitkiä ja niissä kietoutuu yhteen monia tarinavyyhtejä. Ne ovat monisäikeisiä, eivätkä tarinoiden ratkaisut ole selkeästi kirjoitettuna yhteen kappaleeseen, vaan ratkaisut kuhunkin ongelmaan tai vastoinkäymiseen tulevat pitkin tekstiä. Valitsin ratkaisujaksoksi sellaiset kohdat teksteissä, joissa kerrotaan haastateltavan elämän nykyinen tilanne ja sen kautta myös ratkaisu tekstissä esiin tullessiin ongelmiin ja vastoinkäymisiin. Tämän kaltainen yhden ratkaisujakson löytäminen ei ole kuitenkaan kovin hedelmällistä, vaan tekstistä voisi etsiä useammankin kohdan, joka on osa ratkaisua. Päätin kuitenkin pysytellä tutkielmassani Labovin rakenneanalyysin raameissa.

Mielestäni Labovin jaottelu abstraktiin, orientaatioon, kehittelyjaksoon, ratkaisujaksoon, päätäntään ja evaluointiin on liian yleinen ainakin lehtijuttujen analysointiin. Lähinnä ongelmia aiheuttaa orientaatio-osio, johon voidaan katsoa kuuluvan suurin osan henkilökuvien tekstistä. Tämän osion voisi jakaa useampaan spesifimpään kategoriaan. Näin sitä olisi helpompi analysoida kattavasti. Menetelmän avulla on vaikea löytää tekstin suurempia merkityksiä, koska sellaisenaan menetelmän avulla ei juurikaan pysty perehtymään itse sisältöön. Tämän vuoksi tulkitsin Labovin evaluointi-osiota avarammassa kontekstissa etsiessäni teksteistä sankaruudenluontikeinoja. Ilman tätä osiota rakenneanalyysistä olisi voinut jäädä käteen vain kysymys: entä sitten? Mikä on tutkimuksen tarkoitus ja mitä tällä analyysillä saavutettiin? Tutkimus olisikin ollut tässä tapauksessa lähinnä menetelmän testausta lehtijuttuihin. Tuntuukin, ettei kertomusrakenneanalyysi yksinään johda mielekkäisiin tuloksiin ilman evaluoinnin laajempaa käsitystä: analyysi vaatisi rinnalleen jonkin toisen menetelmän, jolla tutkimusta voi laajentaa.

8.3 Henkilökuvien koostumus

Tyypillistä tutkimilleni henkilökuville on se, että orientaatio ja tapahtumien kehittelyjaksot vuorottelevat. Käytännössä tämä tarkoittaa, että henkilön historia ja kuvaukset haastattelutilanteesta vuorottelevat keskenään. Evaluointi-osio taas on ripoteltu pitkin artikkelia muiden osioiden sisään. En löytänyt henkilökuvista yksiselitteistä kaavaa, missä järjestyksessä mikäkin asia niissä kerrotaan. Henkilökuvista löytyivät kuitenkin selkeät aiheet, joista ne koostuvat:

1. haastateltavan perhetausta ja historia
2. työhistoria
3. nykyinen työtilanne ja yksityiselämä
4. haastattelutilanteen kuvailu, joissa toimittaja on läsnä
5. vastoinkäymisten esiintuonti ja tragediat
6. tulevaisuus

Haastateltavan perhetaustassa kerrotaan hänen perheestään ja lapsuudestaan. Se on haastateltavan varhaisaikojen historiikki. Perhetausta on ripoteltu pitkin juttua. Usein aihe on jaettu perheeseen, lapsuuteen ja nuoruuteen. Työhistoria lähtee yleensä liikkeelle haastateltavan koulutuksesta, uran alusta ja päättyy nykytilanteeseen. Nykyinen työtilanne on yleensä jutun teon syy. Siihen sisältyy päämäärä, johon haastateltava on pyrkinyt ja johon tämä on yltänyt. Yksityiselämää käsitellään paitsi lapsuuden perheen myös nykyisen perheen tai kumppanin kautta. Haastattelutilanteen kuvailu on henkilökuvien oleellisinta antia. Toimittaja kertoo missä ollaan, mitä tapahtuu, miten haastateltava käyttäytyy, miten hän on pukeutunut ja muita yksityiskohtia. Vastoinkäymiset voivat liittyä joko uraan tai ihmissuhteisiin – useimmiten kuitenkin uraan. Ne kuvaavat millaisia vaiheita haastateltava on käynyt läpi ja luovat draamaa. Tulevaisuutta pohditaan jutun loppupuolella. Siinä kerrotaan haastateltavan selkeitä suunnitelmia tai spekuloidaan, mitä tulevaisuus tuo tullessaan.

8.4 Evaluointi eli sankaruus

Henkilökuvien kohteet ovat yleensä julkisuuden henkilöitä. Heidän on täytynyt saavuttaa elämässään jo jotain ollakseen henkilökuvan arvoisia. Ilman tätä jutun oikeutus ja sankaruuden korostaminen olisi vaikeampaa. Sankaruutta luodaan henkilökuvissa yllättävän perinteisillä tavoilla. Niistä pystyi löytämään sekä perinteisiin kansantaruihin verrattavia draamankaaria että voimakkaasti suomalaisuuteen liitettäviä ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä. Voikin miettiä, millä tavalla artikkelista toiseen toistuvat perinteiset hyveellisyyden ja sankaruuden ominaisuudet vaikuttavat lukijan arvomaailmaan. Luonnollistuvatko ne lukijan omiksi arvoiksi ja normeiksi? Sankaruutta luodaan sillä mitä kerrotaan ja miten kerrotaan. Tarinallisuus yleensä vaatii käännteitä, draamallisuutta, yllätyksellisyyttä ja mielenkiintoisia henkilöhahmoja.

Löysin henkilökuvista monenlaisia keinoja luoda haastateltavan sankaruutta. Tämä on tutkielmani pääantia. Yleisin tapa sankaritarinoissa on korostaa haastateltavan **tavallisuutta**: hänen tavallista elämäänsä ja tavallista perhetaustansa. Tämä ei kuitenkaan pelkästään riitä, vaan on tärkeää korostaa myös sitä, että haastateltava on edelleen, menestyksestä huolimatta, tavallinen. Tämä oikeuttaa hänen menestyksensä. Henkilökuvat ovat myös **tuhkimotarinoita**. Haastateltavan lähtökohta on ollut surkea tai vähintään vaatimaton, mutta lopulta hän pääsee menestykseen. Tähän liittyvät läheisesti **vastoinkäymiset**, joita haastateltava joutuu läpikäymään ennen kuin hän saavuttaa päämääränsä. Hän selviää alansa skitsofreenisista kiusauksista, voittaa polvivammasta huolimatta, saa kustannussopimuksen alun julmasta kohtelusta huolimatta ja löytää reittinsä vaateteollisuuden markkinoille, vaikka vanhoilliset instanssit eivät pystykään häntä auttamaan. Näiden taistelujen kautta hän on entistä oikeutetumpi menestykseensä. **Hyvä ja paha** taistelee ja henkilökuvan kohde on tietysti se hyvä. Hänen luonteenpiirteensä ja hyveelliset toimensa inhimillistävät hänet ja saavat lukijan hänen puolelleen. Henkilökuvissa korostuu se, että haastateltava saavuttaa päämääränsä **yksin**. Hänellä voi toki olla **auttajia**, mutta he ovat vain tukemassa sankarin omia ponnistuksia. Henkilökuvan kohde kuvataan usein **yhteisönsä pelastajaksi** tai ainakin sen erittäin hyväksi edustajaksi. Hän on nostanut pujottelun uudelle tasolle, vienyt suomalaista

musiikkia maailmalle, jatkanut Väinö Linnan jalanjäljillä tai antanut kasvot nuorelle suunnittelijasukupolvelle. Artikkeleissa tuli esiin myös voimakkaasti **suomalaisuus** ja siihen liitettävät ominaisuudet ja luonteenpiirteet. Tämä oli tutkielmani yllättävin huomio, sillä henkilökuvien kohteet ovat kohtalaisen nuoria, mutta silti heihin liitetään aika perinteisiä suomalaisia ominaisuuksia. Henkilökuvan kohteet ovat päässeet tavoitteisiinsa kovalla **sisulla ja työmoraalilla**. Silti he ovat **vaatimattomia ja nöyriä** ja osaavat arvostaa menestystään. Sankaruutta lisää entisestään, jos henkilö on **menestynyt kansainvälisesti**.

Miksi journalismi sitten ylipäättään tuottaa sankaruutta? Nähdäkseni syitä on useita. Mediatalojen omistajuus keskittyi 1990-luvulla ja journalismista on tullut kuin mikä tahansa hyödyke, jonka halutaan tuottavan voittoa. Tällöin journalismi alkoi kehittyä entistä enemmän elämyksiä tuottavaksi. Journalismin raja-aidat ovat hämärtyneet ja journalistisissa tuotteissa sekoittuu sekä asiaa että viihdettä, faktaa ja fiktiota. Elämyksiä tuotetaan ihmisille enemmän tunteen kuin järjen kautta, jolloin juttujen tarinallinen muoto on hyvä keino saada lukija imaistuksi juttuun mukaan, eläytymään siihen ja kiintymään päähenkilöön. Tarinallinen muoto auttaa ymmärtämään vaikeitakin asiakokonaisuuksia. Tämä taas onnistuu kaunokirjoituksellisia keinoja käyttämällä: tietynlaisella dramaturgialla, hyvän ja pahan vastakkainasettelulla, vastoinkäymisillä ja sankaruudella. Samalla journalismi on henkilöitynyt entistä enemmän. Yhä enenevässä määrin aihetta kuin aihetta lähestytään yksilön kautta. Julkisuuden henkilöiden elämän kautta tavallinen lukija pääsee kurkistamaan heidän yksityisyyteensä. Tämän myötä myös julkisuudessa toimivan yksilönsuoja on heikentynyt ja yhteiskunnassa käydään jatkuvasti keskustelua siitä, missä yksityisen ja julkisen raja kulkee. Sankaruus on valjastettu varmistamaan lukijoiden kiinnostus lehtiä kohtaan. Toisaalta yhtä kiinnostavina voidaan myös pitää antisankarijuttuja. Myös toimittajuus on viime vuosikymmeninä muuttunut. Objektiivisuuden ihanne on väistynyt ja journalistiset tuotteet ovat yhä enemmän subjektiivisia kuvauksia. Toimittaja on läsnä jutuissa, hän pääsee lähemmäs kohdettaan ja pystyy ottamaan lukijan mukaan tarinaan elämyksen tasolla. Jotta lukija saadaan kiinnostumaan artikkelista ja lukemaan se loppuun, täytyy artikkelin olla vetovoimainen.

Perinteiset tarinat perinteisine juonenkäänteineen ja sankarillisine päähenkilöineen tekevät journalistisesta tuotteesta kiehtovamman.

Tulkitsen Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen ja Imagen henkilökuvien rakentuneen nimenomaan niin, että kohteisiin on helppo samaistua. Ne tarjoavat lukijalle mielikuvan suomalaisista reiluista ja rehdeistä henkilöistä, jotka ovat sinnikkyydellään ja kovalla työllään saavuttaneet asemansa. Kiinnostavaa on henkilökuvien luoma asetelma, jossa toisaalta korostetaan kohteen tavallisuutta ja toisaalta hänen erilaisuutta suhteessa muihin, suhteessa meihin. Vaikka lukija pystyy samaistumaan kohteeseensa, hän myös havaitsee eron itsensä ja sankarin välillä. Suurelta osin henkilökuvat uusintavat yhteiskunnassa vallitsevia arvoja. Henkilökuvat ovat joko puhtaasti sankarikuvia tai antisankarikuvia, mutta vain jompaakumpaa. Tutkimissani henkilökuvissa ei ollut yhtään antisankaritarinaa. Mielestäni tarinalliset artikkelit, kuten henkilökuvat, ovat lehdille tärkeitä. Ne voivat osaltaan edesauttaa lehdistön kiinnostavuuden säilyvyyttä.

Olen tutkielmassani pohtinut sankaruutta ja juttujen rakennetta vain muutaman artikkelin verran. Jotta joitain yleistyksiä henkilökuvista voitaisiin tehdä, tulisi tutkimusta laajentaa. Tutkielmaa tehdessäni nousi esiin joitakin avoimia kysymyksiä, joissa voisi olla aihetta jatkotutkimukselle. Esimerkiksi usein mieleeni nousi se, mitä sankaritarinoissa on jätetty kertomatta, millaista valintaa toimittaja on tehnyt ja kuinka paljon etukäteen valittu näkökulma on ohjannut haastattelua. Myös sankarikuvien syventäminen ja liittäminen laajempiin yhteiskunnallisiin ja historiallisiin kehityskulkuihin voisi olla mielekäs jatkotutkimuksen kannalta. Myös se, millä tavalla naisten ja miesten sankaruudet eroavat toisistaan olisi mielenkiintoinen aihe. Mattinen (2005, 59) on nimittäin tutkimuksessaan todennut, että vain harvoissa naispoliitikkojen henkilökuvissa on havaittavissa sankaritarinan elementtejä. Ylivoimaisesti suurin osa naispoliitikkojen henkilökuvista on tulkittavissa kuuluvaksi henkilökuvien ryhmään, joille on tyypillistä niiden kohteina olevien poliitikkojen kuvailu harmittomina hahmoina.

AINEISTO

Helsingin Sanomien Kuukausiliite, joulukuu 2003 - joulukuu 2004

Image, joulukuu 2003 - joulukuu 2004

LÄHTEET

Kirjallisuus ja artikkelit

Alasuutari, Pertti (1993) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Hakala, Juha T (1999) Graduopas. Helsinki: Gaudeamus.

Halonen, Tero & **Aro**, Laura (2005) Suomalaisten symbolit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Hemánus, Pertti & **Tervonen** Ilkka (1986) Vaihtoehtojournalismi, minkälainen vaihtoehto? Kysymyksiä ja keskustelun avauksia. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, C8.

Hirsjärvi, Sirkka, **Remes**, Pirkko, **Sajavaara**, Paula (1997) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä oy.

Hyttinen, Laura, **Hyvärinen**, Johanna, **Korpivaara**, Pirita, **Norrbacka**, Sami, **Tyynelä**, Erja (2002) Narratologia tekstintutkimuksessa -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, suomen kielen laitos.

Härkönen, Ulla (2005) Kateus ja vaatimattomuus. Teoksessa Halonen, Tero & Aro, Laura: Suomalaisten symbolit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 25

Juusola, Markku (1988) Osallistuva journalismi, 1960-luvun alakulttuurit ja uusjournalismi Yhdysvalloissa. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, A62

Kalha, Harri (2005) Materiaaliin puristettu Kansa – Finnish designin sankaritarina. Teoksessa Halonen, Tero & Aro, Laura: Suomalaisten symbolit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 78–83

Kantola, Anu ja **Mörä**, Tuomo (1998) Journalismia, journalismia. Juva: WSOY.

Knuutila, Seppo (2005) Kolme mentaliteetin säiettä. Teoksessa Halonen, Tero & Aro, Laura: Suomalaisten symbolit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 22–30.

- Kortelainen, Anna** (2005) Kuinka niin kultakausi? Nostalginen retro painaa jarrua. Teoksessa Halonen, Tero & Aro, Laura: Suomalaisten symbolit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 66–71
- Labov, William** (1972) Language in the Inner City. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lundberg, Tom** (1992) Tuhannen taalan juttu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Malmberg, Ilkka** (1998) Uroot ja naaraat – journalismin kaksi tiedonintressiä. Teoksessa: Kantola, Anu ja Mörä, Tuomo (toim.): Journalismia, journalismia. Juva: WSOY. 41–52.
- Mattinen, Erkka** (2004) Sankarina poliittinen johtaja. Teoksessa: Pietiläinen, Jukka (toim.): Journalismikritiikin vuosikirja. Tiedotustutkimus 1/2004. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. 21–35.
- Mattinen, Erkka** (2005) Valtiaat, vallattomat ja vallanhimoiset julkisuudessa. Helsingin Sanomissa vuosina 1978-2003 julkaistujen poliitikkojen henkilökuvien sukupuolittunut ideologia ja yhteisölliset funktiot. Turku: Turun yliopisto.
- Papinniemi, Jarmo** (2005) Kirjallisuuden raivaajat, boheemit ja ikuiset metsäläiset. Teoksessa Halonen, Tero & Aro, Laura: Suomalaisten symbolit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 60–65
- Pietilä, Veikko** (1995) Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä. Tampereen yliopiston tiedotusopin julkaisuja sarja A 86/1995.
- Propp, Vladimir** (1968) Morphology of the folktale. American Folklore Society Bibliographical and Special Series. Volume 9/Revised Edition/1968.
- Ridell, Seija** (1994) Kaikki tiet vievät genreen. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A 82. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Räty, Panu** (1998) Henkilökuva ajankuvana. Teoksessa: Kantola, Anu ja Mörä, Tuomo (toim.): Journalismia, journalismia. Juva: WSOY. 137–150
- Salomaa, Taina** (1999) Journalistinen henkilökuva – kohtaamisesta kerrontaan. Tampereen yliopiston tiedotusopin journalistinen pro gradu –tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto
- Saastamoinen, Mikko**: Narratiivinen sosiaalipsykologia – teoriaa ja menetelmiä. Teoksessa Jari Eskola (toim.) Hegellistä Harréen, narratiivista Nudistiin. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 10. 1999. 165–192.

Sipola, Simo (1998) Lisää koskettavuutta – Miten käy uutisen? Teoksessa: Kantola, Anu ja Mörä, Tuomo (toim.): Journalismia, journalismia. Juva: WSOY. 83–98.

Sironen, Esa (2005) Urheilu on tarina meistä. Teoksessa Halonen, Tero & Aro, Laura: Suomalaisen symbolit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 98–104

Tammi, Pekka (1992) Kertova teksti. Esseitä narratologiasta. Jyväskylä: Gummerus.

Muut lähteet

Helkama, Klaus & Seppälä Tuija (2004) Arvojen muutos Suomessa 1980-luvulta 2000-luvulle. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra: Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys. 1-32 <http://www.sitra.fi/julkaisut/Heiskala.pdf> Luettu 8.5.2008

Hemánus, Pertti (2000) Jyväskylän yliopiston seminaari 5.5.2000: Sankaruuden salat. Suomalaisen sankaruuden teemat, tarinat ja tekijät esikristilliseltä ajalta nykypäivään. Julkkisia on paljon, sankareita vähän – luento. Luettu 20.1.2008

Johansson, Anders: Narratiivinen metodi. Metodix. Luettu 3.2.2004. <http://www.metodix.com/showres.dll/fi/index>

Journalistin ohjeet

<https://www.journalistiliitto.fi/Resource.phx/sivut/sivut-journalistiliitto/pelisaannot/journalistinohjeet/uudet.htx> Luettu 20.3.2008

Karvonen, Erkki (1988) Uro(s)tekojen anatomiaa: sankaruuden tuottamisesta seikkailukertomuksissa. Tiedotustutkimus 2/1988. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos. 33–44. Luettu 16.11.2004. <http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/oppimiskeskus/verkkoaineisto/yht/Karvonen.pdf>.

Kupiainen, Tarja (2000) Jyväskylän yliopiston seminaari 4.5.2000: Sankaruuden salat. Suomalaisen sankaruuden teemat, tarinat ja tekijät esikristilliseltä ajalta nykypäivään. Kalevalaiset tietäjä-sankarit vai seikkailija-luuserit – luento. Luettu 20.1.2008

Lassila, Maria (2001) Faktaa fiktion keinoin; Nonfiktiota Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä ja Imagessa. Jyväskylän yliopiston journalistiikan pro gradu – tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. Luettu 16.11.2004. <http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/malassi.pdf>.

Lehtonen, Mikko (2006) Luentoja suomalaisesta sankaruudesta 28.1.2006. Media nykyaikaisten sankaritarinoiden tuottajana professori – luento. Vastaanotettu luento sähköpostilla Lehtoselta 2.2.2006.

Luostarinen, Heikki & Uskali Turo (2004) Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos 1980–2000. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra: Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys. 449–519 <http://www.sitra.fi/julkaisut/Heiskala.pdf> Luettu 8.5.2008

Malkavaara, Lauri, sähköpostin vaihto Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen esimiehen Lauri Malkavaaran kanssa. 3.3.2006.

Malmberg, Ilkka (1995) Reportaasi lähestyy elokuvaa. Teoksessa: Koli, Marja-Leena, Tolkki-Tammi, Leena (toim.) Puumerkistä sähköpostiin: kirjoittamisen ja kirjoittamisen opetuksen suuntia. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. Luettu 16.11.2004.
<http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/oppimiskeskus/verkkoaineisto/yht/malmberg.pdf>.

Numminen, Mikko, sähköpostin vaihto Imagen päätoimittajan Mikko Nummisen kanssa. 21.2.2006

Ollila, Anne (2000) Jyväskylän yliopiston seminaari 5.5.2000: Sankaruuden salat. Suomalaisen sankaruuden teemat, tarinat ja tekijät esikristilliseltä ajalta nykypäivään. Vahva suomalainen vaimen – sankaritarina ja sen luominen. Luettu 20.1.2008

Partanen, Anu (2007) Totuuden tulkitsijat. Feature-kirjoittajat journalistisen totuuden jäljillä. Tampereen yliopiston tiedotusopin pro gradu – tutkielma. Luettu 25.6.2007.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01982.pdf>

Image marraskuu 2005

Opetussuunnitelma: Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutti
<http://www.iade.fi/koulutukset/koulutusuutisia/> Luettu 20.1.2008

Opetussuunnitelma: Helsingin taideteollinen korkeakoulu
http://www.taik.fi/osastot/visuaalinen_kulttuuri/sivuaineopinnot.html#Aikakausi-lehti-journalismin%20sivuaine Luettu 20.1.2008

Opetussuunnitelma: Tampereen yliopiston tiedotusopinlaitos
http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/opiskelu/lkv2007-2008/opetusohjelma_klk2008.html
Luettu 20.1.2008

Wsoy:n kotisivujen Hotakaisen kirjailijaesittely:
<http://www.wsoy.fi/index.jsp?c=/author&id=11&cat=1> Luettu 13.4.2008

KELTAINEN = ABSTRAKTI

VIHREÄ = ORIENTAATIO

SININEN = TAPAHTUMIEN KEHITTELYJAKSO

HARMAA = RATKAISUJAKSO

PINKKI = PÄÄTÄNTÄ

PAKSUNNETTU = EVALUOINTI

HELSINGIN SANOMIEN KUUKAUSILIITE Marraskuu 2004

teksti RIIKKA VENÄLÄINEN

SUU KIINNI, KALLE!

Mutta koska alppihiihtäjä Kalle Palander ei kuitenkaan tottele, viereisestä kuvasta on varmuuden vuoksi peitetty mustalla tussilla sponsorien logot. Kalle sanoo luultavasti tässäkin jutussa jotakin, mistä yhteistyökumppanit säikähtävät.

Ilman sitä yhtä asiaa Kalle Palander olisi aivan tavallinen suomalainen huippu-urheilija: Hän asuu Monacossa, on rikas, käyttää paljon aikaa toimittajien ja sponsorien miellyttämiseen. Ja siinä sivussa hän yrittää urheilla ja olla maailman paras. Mutta yksi asia on toisin: Kalle ei ole tylsä.

Päinvastoin, hän on mainio suustaan. Toisin kuin puleeratut nykyurheilijat hän sanoo ensin ja ajattelee vasta sitten. Ja tätä hän on saanut monesti katua.

Kalle Palander on ainoa alppihiihtäjä, joka on saanut Hiihtoliitolta kirjallisen varoituksen – tai itse asiassa kaksi. Ensimmäinen tuli vuosia sitten myöhästymisestä, toisen hän sai viime keväänä. Kranjska Goran maailmancupkisan jälkeen Palander erehtyi lausumaan toimittajien kuullen naisten alppitähdelle Tanja Poutiaiselle, että tämän Rossignol-sukset ovat "syvältä". Hän suositteli merkin vaihtoa sopimuskauden jälkeen. Rossignol sattui olemaan Hiihtoliiton yhteistyökumppani, ja niinpä Hiihtoliitolla oli selittämistä.

Palander on saanut aikaan jopa pieniä diplomaattisia kriisejä. Kun tuoreelle maailmanmestarille ei maistunut slovenialainen kukkakaalilasagne, hän kommentoi lehdille Slovenian olevan aivan kauhea, kauhea paikka. Hajukin muuttui ihan erilaiseksi, kun päästiin Itävallan puolelle. Sloveniassa haisee itäblokki.

Hiihtoliiton virkailijat joutuivat lähettämään anteeksipyyntönsä Slovenian suurlähetystöön.

Viime tammikuussa Itävallan Schladmingissa Palanderille syntyi paikallisten kanssa kiistaa harjoituspaikoista. Palander lausui lehdissä: **Mä sanoin ne perinteiset jutut, mitä mä itävaltalaisille mulkuille ihmisille sanon. Ei ne ymmärrä. Se on ihan sama, mitä niille sanoo englanniksi, ne on niin ääliöitä. Kusipäitä kaikki!**

Hiihtoliitto faksasi anteeksipyyntönsä Itävallan suurlähetystöön.

Vuosi sitten alppisankari lähetti jouluterveisensä urheiluministeri Tanja Karpelalle. Häneltä oli evätty valtion 12 000 euron urheilija-apuraha, koska hänen vuositulonsa ylittivät 100 000 euroa ja koska hän maksaa veronsa Monacoon.

Eihän hänenkään palkkaansa vähennetä, jos hän tekee hyvää duunia, Palander ihmetteli.

Kalle Palander on viikon reissulla Suomessa. Hän istuu Vierumäen urheiluopiston eteisaulassa ja miettii, miksi hänellä on niin suuri suu.

"Oonhan mä jo oppinutkin pitämään turpaa puoliteholla. Itsetarkkailua se tietty vaatii. Välillä tuntee ittensä joksikin vitun poliitikoksi, joka höpisee jotain vitun ympärilyöreitä", hän huokaa.

Päivä Vierumäellä on nykyajan urheilijalle siitä poikkeuksellinen, että aikaa on myös urheiluun. Paikalla on alppimaajoukkueen lisäksi toki myös joukko toimittajia ja kolme tv-kameraa.

Joukkueen herätys oli kuudelta. Ensin urheilijat siirtyivät lääkäriasemalle veri-kokeisiin ja rasvaprosentin mittaukseen. Loppupäivä testataan suorituskykyä. Luvassa on hyppyjä, aitajuoksua, kuntopyörätesti ja painonnostoa.

Palander virnuilee kameroille ja tervehtii tuttuja toimittajia. Hiihtoliiton lajipäällikkö Janne Leskinen ehti hätiin: "Hei, vielä ei kuvata. Vasta kun uudet paidat on päällä."

"Mä en tosta paitajutusta välittäisi", Palander selittää. "Mutta firmoja pitää kunnioittaa, sillä ne maksaa harjoittelun. Peeärrät pyritään keskittämään tietyille viikoille, ettei treeni häiriinny", hän sanoo ja hypää kuntopyörän selkään.

Alppijoukkueen budjetti on kasvanut jo kymmenen vuoden ajan. Tänä vuonna se on 1,2 miljoonaa euroa, josta liki 80 prosenttia tulee yrityksiltä. Rahalla kustannetaan valmentajien palkat, kisamatkat ja leirit. Urheilijoiden omat palkinnot ja korvaukset ovat sitten eri asia.

Sponsorien suosikki on Kalle Palander. Hän on tosin hiukan arvaamaton, mutta myös kuvauksellinen ja myönteinen yhteistyölle. Hän ei diivaile - eikä hän tosiaankaan jää sanattomaksi.

Tärkeintä sponsoreiden kannalta on kuitenkin se, että 27-vuotias Palander on menestynyt. Hän voitti pujottelun maailmanmestaruuden Yhdysvaltain Vailissa 1999. Sitä ennen suomalaista alppihiihtoa pidettiin lähinnä

vitsinä.

Toissa kaudella Palander palasi vaikeiden vuosien jälkeen maailman huipulle ja voitti pujottelun maailmancupin. Myös viime kausi meni hyvin, ja tästä kaudesta pitäisi tulla uran paras.

Lajipäällikkö Janne Leskinen säntää liikkeelle ja huudahtaa: "No nyt niitä paitoja tulee." Kalle Söderholm, alppijoukkueen yleismies, avaa laatikon ja ryhtyy jakamaan paitoja. Jokaisen trikooaidan rinnassa komeilee kuusi yritysl logoa: Audi, Carlsberg, Finnair, Halti, Skandia ja Elcoteq. Ne ovat joukkueen sponsorit.

"Tässä paidassa on lisäksi Tervakoski, se on siis Kallen. Ja täällä on Kerman Savi", Söderholm huutelee.

Palander vetää oman paitansa päälleen. "Nyt saa sitten kuvata", lajipäällikkö ilmoittaa.

Vaikka Palanderilla on suuri suu, hankalana häntä ei tunnu pitävän kukaan.

"Kalle on äärimmäisen suora ja rehellinen. Palautetta ei tarvitse kysellä, kiitos ja kritiikki tulevat saman tien", sanoo lajipäällikkö Leskinen.

"Suorapuheisuudesta voi julkisuudessa tulla leuhka kuva. Mutta jos jollain, niin sillä jätkällä ei kusi ole noussut päähän". Kalle Söderholm kiittelee.

Ja siltä tosiaan näyttää. Alppijoukkueen arjessa Palanderia ei erota tähdeksi.

Aina kun on Palanderin testausvuoro, hän sanoo kiitos. Kun halliin ilmaantuu joukko nuoria poikia nimikirjoitusta pyytämään, hän juttelee heille mutkattomasti ja kirjoittaa nimen jokaiselle.

Ja kun on Sami Uotilan vuoro nostaa jalkakyykyä, Palander auttaa. Hän tukee käsillään Uotilan lanteita ja tuijottaa tätä peilin kautta silmiin. "Anna mennä, Sämb! Paina, paina!" Palander karjuu.

Palanderia ja Uotilaa pidetään alppijoukkueessa veljeksinä. Moni sanoo, että ilman Uotilaa Palander ei olisi huipulla.

Miehet ovat ystävyystestistä huolimatta erilaisia. Kun Uotila menee aikaisin nukkumaan, Palander sanoo, että nukkuminen on turhaa. Kun kisa alkaa, Uotila keskittyy hiljaa, mutta Palander höpöttää ja heittää herjaa.

Palanderilla on joukkueessa toinenkin aisapari, Kalle Söderholm. Hän oli joukkueen fysioterapeutti, kunnes hänestä kehkeytyi korvaamaton yleismies: koordinaattori, valmentaja - ja erityisesti Kalle Palanderin pelastuspartio.

Söderholm seuraa Palanderia kaikkialle. Hän vastaa tämän puhelimeen - ja on antanut tämän puolesta jopa haastatteluja, kun kiireinen toimittaja ei ole ehtinyt kuunnella, kuka Kalle puhelimesta olikaan.

Keskenään Kallet ovat Pale ja Söle, tai intiimimmin Kalu ja Tekokalu. Tosin näiden nimien kohdalla miehet kiistelevät siitä, kumpi on kumpi. Kisa on myös siitä, kumman kalju laajenee nopeammin.

Söderholm laatii aikataulut, Palander kysyy, mihin mennään. Palander aukoo päätä, Söderholm pyytää anteeksi.

Kun Palander tietää lausuneensa jotain räväkkää, hän pitää pari päivää yksityispuhelintaan kiinni, kunnes soittaa Söderholmille katuvaisena: "Onks ollu mitään..."

Söderholm on ainoa, jonka Palander kelpuuttaa kisoissa vierelleen lähtöalueelle. Televisiosta voi katsoa, kuinka ennen lähtöä Söderholm He ovat kuin veturi ja vaunu. On tosin vaikea sanoa, kumpi vie kumpaa.

Kalle Palander istuu pöydän ääressä Haltin pääkonttorissa Espoon Juvanmalmilla ja kiroilee: "Saatanan saatana!"

Hän pitelee polveaan ja irvistää. Eilinen raju testaus Vierumäellä sai vanhan vaivan vihoittelemaan. Ja nyt pitäisi jaksaa edustaa koko päivä. "On törkee harha, että urheilijat olisi hyväkuntoisia. Ainakin tässä lajissa on aina joku paikka paskana", hän sanoo.

Alppimaajoukkue on kutsuttu Haltiin sovittamaan kauden sponsoriasisuja. Heti tämän tilaisuuden jälkeen alkaa tiedotustilaisuus Audi Centerissä Suomenojalla. Palander on siitä innoissaan, sillä hän saa samalla käyttöönsä uuden auton.

Palanderin eteen lyödään nippu Palander-julisteita, Palander-postikortteja ja tussi. Mies nielee kirosanansa, alkaa sutia nimikirjoituksia ja käy sitten poimimassa omat vaatteensa pahvilaatikosta.

Kansainvälisen hiihtoliiton FIS:n sääntöjen mukaan joukkueen kilpa-asujen pinnasta 350 neliösenttiä saa myydä sponsoriyrityksille tai mainostajille. Siitä 300 neliösenttiä kuuluu kansallisen liiton sponsoreille, loput 50 urheilijan omille sponsoreille.

Yhteistyökumppanien miellyttäminen on tarkkaa. Osa sponsorilogoista on kiinni toppapuvuissa vain tarranauhalla.

"Sopimus sanoo, että joitain saa käyttää vain kisa-alueen sisällä, joitain taas ulkopuolella. Eli tarra on sitten helppo repäistä pois, jos tv-kamera yllättää väärässä paikassa", Palander selittää.

Suomen alppimaajoukkueen itävaltalainen valmentaja Christian Leitner seisoskelee syrjemmällä ja tarkkailee suojattinsa touhuja. Hän on pärjännyt aina hyvin Palanderin kanssa. Tosin ulkopuolisten on välillä vaikea ymmärtää kaksikon englantia, joka vilisee myös saksaa, suomea ja itse keksittyjä alppitermejä.

Leitner vastaa lajiharjoittelusta, mutta silti isä Jouni Palander on pojalleen yhä tasavertainen valmentaja. Isä tekee ja valvoo peruskuntokauden ohjelmat.

Palanderin perheeseen syntyi 1977 kolmas lapsi, Kalle. Perhe oli juuri muuttanut Tampereelta pohjoiseen, koska Jouni-isä oli saanut duunarin paikan Outokummun tehtaasta Torniossa. Äiti Elvi hankki kotona lisätienestettä perustamalla pienen pipofirman, joka valmisti myssyjä urheiluseuroille.

Palanderit asuivat omakotitalossa Tornion maaseudulla. Kalle oli alusta alkaen vanhempia sisaruksiaan

vilkkaampi. Äiti muistaa, kuinka tämä veteli säpäleiksi maljakot, jotka vanhemmat sisarukset olivat jättäneet rauhaan.

Ensimmäistä kertaa Kalle vietiin rinteeseen nelivuotiaana. "Mä olin ihan paska urheilussa, laskijanakin korkeintaan keskinkertainen", Kalle sanoo.

Pian kävi selväksi, että Kalle rakasti kilpailemista. Jos lasku meni pieleen, hän yritti entistä sinnikkäämmin. Jääpalloakin hän pelasi, mutta joukkuelaji ei sopinut. Kalle halusi tehdä kaiken itse. "Faija sanoo aina, että 13-vuotiaana Kalle päätti tulla maailman parhaaksi. Mutta tosiasiaissa faija päätti, ja se oli mulle ok. Kelaa nyt sen ikäistä kakaraa."

Se oli rankka päätös. Yläasteella isä pakkasi joka arkipäivä koulun jälkeen pojan ja sukset autoon ja ajoi 125 kilometriä Rovaniemen Ounasvaaralle. Läksyt Kallen piti tehdä takapenkillä. Ilta treenattiin mäessä, sitten ajettiin sama matka kotiin. Perillä oltiin yhdeksän kymmenen maissa, ja aamulla oli taas koulua. Viikonloput menivät kokonaan rinteessä. Kesällä Kalle ei mennyt kesätöihin vaan harjoitteli.

"Kerran sanoin, etten jaksa lähteä. Fajjalta paloi pinna ihan tyystin. Se vetäisi monon pöytään, ja pöytä meni paskaksi. Sitten se heitteli autotallissa sukset seinille ja sanoi, että se on loppu nyt." Parin päivän kuluttua Kalle kysyi nöyränä, lähdeittäisinkö mäkeen.

Kalle muutti 16-vuotiaana kotoa, ensin Rovaniemelle urheilulukioon. Pari vuotta myöhemmin hän siirtyi Rukan uuteen alppilukioon Kuusamoon. Hän sai lopulta valkolakin 21-vuotiaana kahden a:n ja kahden c:n papereilla.

Opettajat muistavat Palanderin luokan ilopillerinä, joka sai hymyllään tosilailunsa anteeksi.

"Olin kiinnostunut matematiikasta, mutta aika meni rinteessä. Kielten kanssa teki tiukkaa, enkä olisi ilman tukiopetusta selvinnyt. Mä olin niin huono."

Vaikka Kallesta tuli pujottelutähti, muiden Palandereiden elämä ei juuri muuttunut. Yhdeksän vuotta vanhempi isovelji Keke seurasi isää terästehtaalle.

Vanhemmat asuvat yhä samassa vanhassa omakotitalossa Torniossa. Isä on valmennushommista huolimatta töissä Outokummulla vuoropäällikkönä, vaikkakin jo osa-aikaeläkkeellä. Äiti on pannut pipofirman pöytälaatikkoon ja käy vuorotöissä taksikeskuksessa.

"Hirveää hommaa, olin kerran siellä katsomassa", poika suree. "Yöllä känniset soittelee ja huutaa äitille kurkku suorana että taksi tänne heti, huora."

Kun Kalle Palander voitti pujottelun maailmanmestaruuden, hänen elämänsä muuttui. Samppanja virtasi, ja Palanderia juoksutettiin pitkin maailmaa pr-tilaisuuksissa. Mainostajat pyörivät ympärillä. Juorulehtien toimittajat tunkivat kotiin kärkkymään haastatteluja. Eniten sitä kaikkea pelästyi oma äiti.

"Jos olisin tiennyt, millaista siitä tulee, olisin käskenyt Kallea laskemaan ulos radalta. Hän oli vielä lapsi ja pohjimmiltaan hirveän herkkä", äiti huokaa.

Ja odotukset olivat kovat. "MM-voiton jälkeen ajattelin, että nyt kaikki on helppoa ja valmista. Ei muuta kuin napsitaan treenin hedelmiä", Kalle muistelee.

Mutta kaikki menikin pieleen. Ja kun tavoitteet olivat taivaissa, pettymykset tuntuivat entistäkin karvaammilta.

Lopulta Palander laski niin huonosti, että oli pudota A-maajoukkueesta. Toimittajat virnuilivat palstoillaan alppihiihdon tähdenlennolle ja vihjailivat, että voitto oli ollut pelkkää hyvää turia.

Oliko Palander juhlinut kisakuntonsa pilalle? Vai oliko nuorella maailmanmestarilla noussut menestys hattuun?

Huono kausi oli monen sattuman summa. Säännöt olivat muuttuneet, eikä Palander vanhalla tyylillään osannut laskea lyhennetyillä suksilla. Mestaruuden jälkeen ilmestynyt polvivaiva teki laskemisesta tuskaa.

Palander lakkasi hymyilemästä ja harjoitteli entistä kovemmin, mutta ilman tuloksia. Hauskanpito ja palautuminen unohtuivat. Viimeinenkin sponsori kaikkosi.

Pohja tuli vastaan Schladmingin kisassa tammikuussa 2001. Palanderin laskut menivät surkeasti, ja entinen maailmanmestari jäi sijalle 45.

"Nyt se on loppu", Kalle sanoi.

Lopulta hän soitti äidilleen. Pitkän puhelun aikana poika pyörsi päätöksensä. Hän päätti nousta takaisin huipulle.

Kisakauden jälkeen Palander lähti isänsä kanssa tuttuun mäkeen Rukalle. Harjoittelu aloitettiin alkeista. Ruokavalio palautettiin normaaliksi. Golfista ja baarikierroksista tehtiin taas sallittuja.

"Treenattiin lujaa, mutta sain taas elää sen ikäisen jätjän elämää. Se auttoi."

Lasku alkoi sujua, ja tuttu virne palasi kasvoille. Palanderin nimi alkoi taas näkyä kymmenen parhaan joukossa.

Toissa kaudella paluu huipulle oli varma. Kalle Palander voitti ensimmäistä kertaa urallaan maailmancupin. Viime kaudella pujottelun erikoismiehestä tuli kahden lajin alppihiihtäjä. Hän oli yllättäen sekä pujottelun että suurpujottelun maailmancupissa toinen.

Kalle Palanderin saavutuksiin kuuluu myös pääsy Aku Ankkaan. Eräässä jaksossa esiintyi alppi-tähti Kille Pilantera, jolle Roope Anka ei kelvannut sponsoriaksi, koska tällä oli liian vähän rahaa.

Kalle, paljonko oikeasti tienaat?

"Tiedän suurin piirtein, mutta tästä kaudesta ei vielä voi sanoa", hän väistää. Kun urheilija ei itse vastaa, on kysyttävä arviota muualta. Toissa kaudella Palanderin on laskettu tienanneen alppihiihdolla palkintoina, bonuksina ja sponsorirahoina puolisen miljoonaa euroa. Viime kaudella tuli enemmän.

Summat eivät ole lähelläkään formula-tähtien ansioita, mutta onneksi Kalle on säästäväinen. **Joukkueoverit ovat usein hermostuneet mieheen, joka jahkaa joka senttiä. Rahaa hän on pannut vain poikamaisiin vehkeisiin, crossipyöriin ja mönkijään. Vapaa-ajallaan hän kulkee tennareissa, farkuissa ja villapaidoissa.**

"Ehkä mä nyt jo ostan sitä parempaa appelsiinimehua. Mutta rikastumaan tässä ei pääse. Alppihiihto on niin järkyttävän kallis laji."

Paljon on paheksuttu myös sitä, että suomalainen urheilija maksaa veronsa alhaisten prosenttien Monacoon.

Palander suuttuu silmissä. Hänestä on epärealistista, että häntä morkataan Monacoon muuton takia epäisänmaalliseksi veropakolaiseksi, mutta jääkiekkoilijoita ja formulatähtiä ei moiti kukaan.

Joskus Palanderista on tuntunut siltä, ettei alppihiihtoa Suomessa edes tajuta urheiluksi, koska siinä ei lennä räkä. **Tahko Pihkalakin väheksyi pujottelua, koska hissillä mennään ylös ja alas tullaan painovoimalla.**

"Vaikka mä oon suomalainen ja siitä helvetin ylpeä, mä oon asunut Monacossa jo viisi ja puoli vuotta. Siellä on mun kotini. Siellä on mun stereot, levyt, pyörät, skootterit, koko elämä. Mutta silti se morkkaaminen ei lopu ikinä!"

Hänellä on Monacossa viidenkymmenen neliön vuokrataksio meren rannalla.

"Purjeveneen voisi hankkia, jos korkein hallitus antaa luvan. Tyttöystävä nimittäin sanoi, että se on joko vene tai mä."

Sade piiskaa auton tuulilasia Pohjois-Tapiolan Essolla. Kalle Palanderilla on taas edessään pitkä ja rankka päivä.

"Ihan kivasti tää kulkee", hän kehuu sponsoriautoa, jonka sai eilen käyttöönsä. Malli on A4 1,9 Turbodiesel.

Hurjastelu oli nuorempana Palanderin suurinta huvia. Kun hän ei lapsena saanut mopoa, hän ajeli ruohonleikkuria, jonka päätytti lopulta keula edellä lipputankoon.

Kerran parivaljakko Palander ja Uotila päätti kokeilla Itävallassa, miltä tuntuu laskea jäätiköltä viisi kilometriä rullalustimilla. Vauhti oli hirveä, kun he rullasivat jäistä alppitietä pitkin jyrkän reunaan autojen seassa mutkitellen. Lopulta he selvisivät alas hotellille naarmuitta. Palander ohjailee nyt autoaan rauhallisesti mutta näyttää aivan erilaiselta kuin viimeksi. Tukka on kadonnut!

Kalle oli ollut eilen illalla kylässä joukkuekaveri Jouni Kaitalalla. Kun ei ollut muutakaan tekemistä, nuoret miehet ottivat parturivehkeet esiin.

"Tytöt tykkää", kalju Kalle virnuilee. Palander on tulossa tyttöystävänsä Katja Juntusen lapsuudenkodista Espoosta. Pariskunta majoittuu Suomessa ollessaan usein siellä. Juntunen on entinen alppihiihtäjä, mutta ei hänestä sitten enempää.

"Katjaa en halua julkisuuteen, koska hän itse ei sitä halua. Ja kunnioitan sitä", Palander sanoo tiukasti.

Juntunen opiskelee Tukholmassa, mutta asuu muuten poikaystävänsä kanssa Monacossa. Sen verran Palander suostuu seurustelustaan kertomaan, että välillä on oltu yhdessä, välillä erottu. Elämä nopeakänteisen huippu-urheilijan kanssa ei ole aina ollut helppoa.

Tyttöystävän lisäksi Palanderilla on elämässään toinenkin ihminen, jota hän suojelee julkisuudelta: oma lapsi.

"Minulla on Norjassa nelivuotias tytär. Sellaista voi elämässä tapahtua. Hän on terve tyttö, olen iloinen asiasta ja rakastan häntä", Palander kertoi lehdistötilaisuudessa Itävallassa viime tammikuussa.

Talvella 1999 Lahden urheilukoulun varusmies Kalle Palander oli juuri voittanut maailmanmestaruuden.

Norjassa oli sotilaiden alppihiihdon MM-kisat, ja kisan jälkeen kaveriporukka lähti kaupungille viettämään railakkaita juhlia.

Muutaman kuukauden kuluttua Palander sai tietää, että hänestä on tulossa isä. Ilmoitus heitti 21-vuotiaan nuorukaisen elämän hetkeksi raiteiltaan.

"Pyrin tapaamaan tyttöä kolme neljä kertaa vuodessa. Harmillisen vähään se on kyllä jäänyt hiihtokiireiden takia", hän sanoo. "Haluan, että tyttö ja hänen äitinsä saavat elää rauhassa. Välit ovat kunnossa joka suuntaan."

Kalle Palander kääntää uuden autonsa rattia ja sanoo vakavana: "Se oli mieletön mimmi. Olisi nyt mun kanssani tuolla baareissa."

Hän puhuu pikkusiskostaan, perheen neljännessä lapsesta.

Kauniina toukokuun iltana 1997 Palanderin perheen kaksitoistavuotias kuopus Anna-Sofia oli lähtenyt kaverinsa kanssa pyöräilemään Tornionjoen sivuhaaroille. Joki heräili kesään, ja jäät ryskyivät vasten rantapengertä.

Tytöt olivat ajaneet niemennokkaan ihaillemaan maisemia, kun iso jääpato yhtäkkiä aukesi. Vesi vyöryi valtavalla voimalla niemekkeen yli. Ystävä ehti turvaan, mutta **Anna-Sofia hukkui.**

Samaan aikaan Kalle-veli juhli Kuusamossa lukiokavereidensa kanssa pian päättyvää lukukautta. Kun tieto saapui, juhlat olivat ohi pitkäksi aikaa.

Ensijärkytyksen jälkeen tuli kieltäminen. "Yritin pakoilla asiaa. Hautasin sitä maton alle. Menin seuraavalla viikol-

la kokeisiinkin, mutta siitä ei tullut helvettiäkään."

Sitten tuli raivo. "Olin järjettömän vihainen kaikille. Hautajaistilaisuus oli hirveä. Multa meni totaalisesti hermot uskontoon, Jumalaan ja muuhun selitykseen. Soitin vaan suutani. Jumala nyt vaan päätti, että näin on, vittu mitä paskaa!"

Vasta pitkät keskustelut isonsiskon kanssa saivat Kallen rauhoittumaan. "Tajusin, että usko voi auttaa muita läheisiä. Se antaa äidille toivoa siitä, että hän tapaa lapsensa vielä joskus."

Pikkusiskon kuolemasta on seitsemän vuotta, mutta ikävä on yhä kova.

"Se oli meistä ylivoimaisesti lahjakkain urheilussa. Pelasi lentopalloa ja jalkapalloa, hiihti ja lasketteli mun kanssani, mutta ei sitä kilpailu kiinnostanut. Sellainen runotyttö, maalaili tauluja, teki oikeiden ihmisten hommia", Palander puhuu.

"Silloin ajattelin, että urheilulla ja saavutuksilla ei loppupeleissä ole merkitystä. Jouluilta ja muilta pyhiltä meni pitkäksi aikaa merkitys. **Äiti suree vieläkin koko ajan.**"

Urheilijan tulevaisuudensuunnitelmat ovat selvät: Olympiamitali on saavuttamatta, ja seuraava mahdollisuus on Italian Torinossa 2006. Tällä kaudella edessä ovat Bormion MM-kisat ja tietenkin maailmancup.

Jos Palander voittaa myös tänä vuonna maailmancupin pujottelukilpailuista arvostetuimman eli Kitzbühelin, se on kolmas kerta peräkkäin. Edes Alberto Tomba ei ole pystynyt samaan.

Entä sitten, kun kaikki on saavutettu? "Oonhan mä jo alkanut harjoitella normaalia elämää, alkanut hoitaa omin päin asuntoasioitani ja muita, pikku juttuja."

Menestys on tehnyt hänestä julkiksen, ja siinä roolissa pitää osata tasapainotella: **sponsoreiden takia pitää olla näkyvillä, mutta hömppäjulkisuus puistattaa.** Haastatteluissa pitää puhua mielenkiintoisia, mutta ei missään tapauksessa liian räväkästi.

Koko kansan urheiluikoniksi Kalle Palander ei suostu.

"Monacon-kodin ovea en toimittajille avaa. Enkä päästä Rukan-mökille. Sinnehän kaikki haluaisivat tulla tekemään musta ja Katjasta yhteishaastatteluja. Millaiset sohvat teillä on, paskanmarjat. Enkä halua niitä äidin ja isän luo Tornioon. Jotain rajaa pitää olla", Palander sanoo.

Opiskelemaan hän ei enää usko lähtevänsä. Miksi?

"En ole tarpeeksi fiksu enkä mikään lukupää."

Valmentajaksikaan hän ei halua. Hän haluaa perheen, eikä siihen elämään sovi jatkuva reissaaminen.

Sen sijaan työ urheilumarkkinoinnin parissa kiinnostaisi, samoin urheiluvaatteiden tuotekehittely. Onhan hän jo ostanut pienen erän Haltin osakkeita ja pärjää sponsorien seurassa.

"Mutta joku kandeksasta neljään -toimistoelämä, sitä on vaikea kuvitella. Ei helvetti, sellainen ei ole mua varten."

Huippu-urheilijan elämä on rankkaa. Kalle Palanderin pitää vielä tänään käydä Suannon pääkonttorissa Tammistossa ja Hiihtoliiton toimistossa Pasilassa.

Sen jälkeen on edessä tärkeä edustustehtävä. Hän pelaa ainakin yhdeksän reikää golfia Kytäjällä yhteistyökumppanin edustajan kanssa. Sade saisikin jo tauota.

Ja illalla on vielä Joonas Hytösen ja Ruben Stillerin tv-haastattelu suorassa lähetyksessä MTV3:n studiossa.

Entä huomenna? Silloin olisi tarkoitus ehtiä myös urheilemaan.